JACOBUS BARADAEÜS

DE STICHTER DER

SYRISCHE MONOPHYSIETISCHE KERK.

JACOBUS BARADAEÜS

DE STICHTER DER SYRISCHE MONOPHYSIETISCHE KERK.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT,

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE GODGELEERDHEID,

AAN DE RIJKSUNIVERSITEIT TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

DR. M. J. DE GOEJE,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE,

IN HET OPENBAAR TE VERDEDIGEN

op Maandag den 26sten Juni 1882,

des namiddags te 3 uren,

DOOR

HENDRIK GERRIT KLEYN,

GEBOREN TE LEIDEN.

LEIDEN. — E. J. BRILL.

1882.

LEIDEN, BOEKDRUKKERIJ VAN E. J. BRILL.

AAN MIJNE MOEDER.

LEIDEN, BOEKDRUKKERIJ VAN E. J. BRILL.

AAN MIJNE MOEDER.

INHOUD.

INLEIDING.

In de geschiedenis der Christelijke kerk gedurende de 5de en 6de eeuwen onzer jaartelling neemt de strijd over de Christologie eene belangrijke, zoo niet de eerste, plaats in. In het jaar 428 treedt Nestorius, de patriarch van Constantinopel, op als bestrijder van den naam Θεοτόκος door velen aan de maagd Maria toegekend [1]). Het was geen ijdele woordentwist zooals vroeger wel is beweerd. De strijd over het »Θεοτόκος" was gegrond in een diepgaand verschil tusschen de Alexandrijnsche en Antiocheensche opvatting van den persoon van Christus. De richting van Alexandrië was speculatief, en ruimde eene groote plaats in aan het godsdienstig gevoel, de Antiocheensche school ging uit van de empirie, en was meer intellectualistisch van aard. Dit karakter spiegelt zich ook af in de Christologie der beide scholen. Cyrillus, de vertegenwoordiger

1) Zie over de Christologie dezer tijden: F. C. Baur Die Christliche Lehre von der Dreieinigkeit und Menschwerdung Gottes. Tübingen 1841—43 Th. I S. 693—825, Th. II S. 1—96. J. A. Dorner Entwicklungsgeschichte der Lehre von der Person Christi Th. II Berlin 1853 S. 1—193 en J. P. Müller Het Christologische dogma in de Grieksche kerk, 325—680, Amsterdam 1865. Voorts: C. J. Hefele Conciliengeschichte IIter band Freib. i/B 1856 passim, en de handboeken over dogmengschiedenis.

der Alexandrijnsche school legt den nadruk op de eenheid der natuur van Christus, zonder zich veel te bekommeren om de historische werkelijkheid. Volgens hem zijn Godheid en menschheid in Christus verbonden tot eene physische eenheid. Doch het kon niet anders of zoo moest de Godheid in Christus het overwicht verkrijgen en werd de menschheid niet veel meer dan een accidens van den Logos, terwijl deze het subject wordt van al het menschelijke dat de Evangeliën aangaande den Christus leeren. Nestorius daarentegen, de voetstappen drukkend van den grootmeester der Antiocheensche theologie, van Theodorus van Mopsueste, wijdde zijne aandacht meer aan het menschelijke dan aan het Goddelijke in Christus. Dit eerste vooral had voor hem beteekenis. Maar, omdat hij den mensch eenen vrijen wil toekende, en daardoor den band tusschen God en mensch verzwakte, moest hij om de ware menschheid van Christus te blijven vasthouden er toe komen den invloed van den Goddelijken factor als zoo gering mogelijk voor te stellen.

Daarom leerde hij dat de eenheid van den Godmensch niet is eene *ἕνωσις φυσική* maar *σχετική*, eene *συνάφεια*, eene samenkoppeling, (naar de leer van Theodorus gelijk aan het huwelijk). Deze *συνάφεια* waarborgt echter eene blijvende eenheid niet, zij kan immers elk oogenblik worden verbroken. Een noodwendige invloed van de eene natuur op de andere bestaat niet. Zoo komt het dat de Christus van Nestorius niet veel meer is dan een *ἄνθρωπος θεοφόρος* en al sprak hij het uit: »divido naturas, conjungo reverentiam", de noodzakelijkheid van het laatste werd niet door hem bewezen.

De vrees, dat de leer van Nestorius in de kerk alge-

meen zou worden, drong Cyrillus om een concilie te verzoeken. Dat concilie werd in 431 te Ephesus gehouden. Daar werd de leer van Nestorius veroordeeld en hij zelf van zijn zetel ontzet. Vele oostersche bisschoppen met den patriarch Johannes van Antiochië aan het hoofd wilden tot deze veroordeeling niet medewerken. Op hunne beurt deden zij Cyrillus en Memnon, bisschop van Ephesus, in den ban. Na veel strijd vereenigden zich echter de beide partijen in de veroordeeling van Nestorius en teekenden een compromis, waarin de scherpe kanten der leeringen van Cyrillus en Nestorius waren afgeslepen.

Dit compromis belette evenwel niet dat Cyrillus zijne leer op de oude wijze bleef ontwikkelen en dat aan de andere zijde talrijke bisschoppen werden gevonden die meer de leer van Nestorius dan die van Cyrillus aanhingen. Nog duidelijker moest worden beslist: »Wat is Nestoriaansch? Wat is kerkleer?" De eerste aanleiding tot die beslissing gaf de zaak van Eutyches (448) aan de hand, welke aan het licht bracht welk een groot verschil van gevoelen er in de kerk bestond. Eutyches, een archimandriet in Constantinopel, leerde een overdreven Monophysitisme nl. dat het lichaam van Christus ongelijk was aan dat der overige menschen, dat het door de Godheid als het ware van aard was veranderd. Daarover door Eusebius den bisschop van Dorylaeum aangeklaagd werd hij op eene synodus endêmusa te Constantinopel onder leiding van den patriarch Flavianus veroordeeld, ook op grond hiervan dat hij de leer der twee naturen niet wilde aanvaarden. Eutyches wendde zich nu tot Dioscorus, patriarch van Alexandrië, een getrouw, ofschoon onverstandig, aanhanger der leer van Cyrillus. Alles stelde deze in het werk om de

veroordeeling van Eutyches ongedaan te maken. Daartoe kwam in 449 het concilium Ephesinum II bijeen (gewoonlijk »latrocinium" genoemd). Met geweld wist Dioscorus de vrijspraak van Eutyches en de veroordeeling van Flavianus te bewerken welke laatste door de mishandelingen die hij van de tegenpartij te verduren had, om het leven kwam. Tevens werden Theodoretus en Ibas veroordeeld.

Toen Leo van Rome kennis kreeg van het gebeurde was hij zeer bedroefd. Hij had ter oplossing der strijdvraag zijne epistola dogmatica ad Flavianum geschreven, waarin hij de kerkleer aangaande den persoon van Christus uiteenzette, en deze was te Ephesus ter zijde gelegd.

Hij wenschte daarom vernietiging der synodale besluiten, maar keizer Theodosius II was hem niet gunstig gezind. Toen evenwel in 450 Marcianus en Pulcheria aan het bewind kwamen stond zijne kans gunstiger. Een concilie kwam samen te Chalcedon, 630 meestal Oostersche bisschoppen verzamelden zich daar (451). De belangrijkste besluiten van het concilie zijn de volgende:

Als grondslag der Christologie wordt aanvaard de leer van Cyrillus en de epistola dogmatica van Leo.

Eene geloofsbelijdenis wordt aangenomen waarin van Christus wordt gezegd dat hij is *ἐκ δύο Φύσεων ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, αδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον.*

Nestorius zoowel als Eutyches worden veroordeeld.

Dioscorus wordt veroordeeld om zijn schandelijk leven en omdat hij den brief van Leo had verworpen (niet wegens ketterij; dit was onmogelijk omdat hij zich niet had willen verantwoorden). Theodoretus en Ibas, de Nestoriaanschgezinde bisschoppen worden in hunne waardigheid hersteld.

De patriarch van Constantinopel verkrijgt de tweede

plaats in de rij der patriarchen en ontvangt als gebied de dioecesen Thracië, Pontus en Azië [1]).

Het belangrijkste dat het concilie tot stand bracht was natuurlijk de geloofsbelijdenis. Zij was belangrijk niet wijl zij eens voor goed de ware leer verkondigde, maar omdat zij de kerk dwong haar aandacht te vestigen op de menschelijke natuur van Christus en wijl zij uitsprak dat geen leer mocht verkondigd worden die aan eene der beide naturen te kort deed.

Met dat al is het gezag der Synode niet onbetwist geweest. Haar doel was de eenheid in de kerk te herstellen, haar resultaat een nog grooter strijd dan het concilie van Ephesus had in het leven geroepen.

Hoe was dat mogelijk? 630 Oostersche bisschoppen hadden toch de besluiten van Chalcedon bekrachtigd en alleen de Aegyptische bisschoppen hadden geweigerd hunne goedkeuring te geven.

In de eerste plaats kunnen wij gerust aannemen dat niet allen die tegenwoordig waren met hun volle hart hebben onderteekend, dat sommigen zelfs uit vrees of door geweld gedwongen hunne handteekening hebben geplaatst; ten andere zullen onder de leden der synode zeker vele onstandvastige personen zijn geweest, mededraaiende met elken wind. Keizerlijke gunst oefende een maar al te verleidelijken invloed. Het gedrag der bisschoppen tegenover het Encyclium van Basiliscus (zie later) bewijst dit.

De synode had uitgemaakt: Leo en Cyrillus leeren hetzelfde. Dit nu was eene handtastelijke leugen, die voor elken aanhanger van Cyrillus openbaar moest zijn. Ook

---

1) Dit laatste besluit is evenwel door den paus niet goedgekeurd.

de herstelling van Theodoretus en Ibas, die tegen Cyrillus hadden gestreden, was eene ergernis voor allen die nog waakten voor de eer van den moedigen strijder.

En toch kost het ons eenige moeite te begrijpen, dat niet alleen bischoppen, geestelijken en monniken, die uit den aard der zaak zich meer met godgeleerde strijdvragen bezig hielden, maar dat ook zoovele leeken liever wilden blijven bij de leer der eene natuur, dan dat ze het besluit van Chalcedon zouden aanvaarden. Dat zij indertijd niet met Nestorius waren medegegaan spreekt van zelf. De leer van Nestorius toch heeft voor een niettheoloog niets aantrekkelijks, veeleer iets afstootends, iets wat onchristetelijk schijnt te zijn. Zij is dan ook spoedig uit het Romeinsche rijk uitgeroeid. Maar dit geldt niet van de leer van Chalcedon. Er moest tegenover het gezag van 630 bisschoppen, tegenover de keizerlijke gunst iets zeer gewichtigs staan, dat hen drong om de leer van Cyrillus te blijven verdedigen.

Ik wil hier slechts eene poging wagen om het feit te verklaren.

Men zou kunnen zeggen: uit traditie verzette men zich tegen de twee naturen. De leer van Cyrillus was alom bekend en geëerd. Maar daartegenover staat dat ook overal geestelijke leidslieden waren, die de leer van Chalcedon verdedigden. Ook zij konden dus invloed oefenen. Maar zelfs in Antiochië, in het centrum der Dyophysietische beweging trof men talrijke Monophysieten aan. Aan de traditie kan dus niet de grootste plaats worden toegewezen, al kan ze hier en daar (vooral in Aegypte) invloed hebben gehad.

De hoofddrijfveeren zijn naar ik meen de twee volgende:

Een gevoel van onafhankelijkheid tegenover Rome en Constantinopel, en de natuurlijke godsdienstige aanleg der Oosterlingen.

Wij moeten niet vergeten dat de leer van Cyrillus vooral ingang heeft gevonden bij die volken, welke wij gewoon zijn Oostersche te noemen, de inwoners van Aegypte, Syrië, een deel van Klein- Azië en Palestina, Arabië en Armenië. Lang reeds waren zij onder het juk der Grieken en Romeinen geweest maar, hoewel hunne geestkracht en taaiheid niet zoo groot was als die van het Joodsche volk, toch had zich de invloed van het Grieksch-Romeinsche buiten de groote steden weinig doen gevoelen. Deze menschen beschouwden de patriarchen van Alexandrië en Antiochië als hunne natuurlijke hoofden, maar nu, nu zouden zij de leer van Cyrillus moeten verwerpen, op gezag van Leo den bisschop van Rome en van keizer Marcianus. Zoo zou zich Rome en Constantinopel alle macht gaan aanmatigen in het Oosten, in de streken zelf waar het Christendom zich het eerst had uitgebreid.

Daarbij komt dan nog de godsdienstige aanleg dier volkeren. Daarin heeft niet het denken het overwicht maar het gevoel. Christus was hun te zeer een voorwerp van vereering, dan dat zij zonder genoegzame reden zijn eer zouden willen verminderen. En dat was het toch wanneer de nadruk vooral gelegd werd op het menschelijke in den persoon van Christus. Wij hebben hier niet met Grieken te doen, die overtuigd waren van den adel des menschen, maar met diegenen welke steeds nadachten over de nietigheid van het schepsel tegenover den Schepper. Is het dan te verwonderen dat zij zich niet veel bekommerden om de menschheid van Christus, dat zij die alleen aanvaardden voorzoover zij

noodzakelijk was voor de verlossing. Ja, voor de meer Nestoriaanschgezinden was eene formule als die van Chalcedon eene dringende behoefte. Maar de Monophysieten hadden immers in het symbolum van Ephesus eene formule die hun volkomen voldeed. Daarom, ieder die van Ephesus afweek, hij minachtte Christus door hem in tweeën te snijden, hij maakte de drieëenheid tot eene viereenheid. Zij vervloekten dan ook het concilie van Chalcedon, zij vervloekten den brief van Leo, den Romein. De leer van Cyrillus bleef voor hen *de* waarheid.

Het was dan niet een enkele gemeente, niet een kleine groep, die zich verzette tegen het concilie van Chalcedon, daar waren zeer velen die zijn gezag betwistten.

Niemand late zich door het feit dat het Dyophysitisme (tijdens Justinus en Justinianus) de overwinning heeft behaald verleiden om te denken dat wij hier met weinigen te doen hebben. Neen, er zullen wel tijden zijn geweest waarin de meerderheid der Oostersche kerk zich voor de leer der ééne natuur verklaarde.

Men kent den schroom van het concilie van Chalcedon, dat in het symbolum het dubbelzinnige *ἐκ δύο φύσεων* plaatste, men kent ook het woord van Anatolius van Constantinopel dat Dioscorus niet wegens ketterij was veroordeeld. Het concilie zelf stond dus niet vrij tegenover de tegenpartij niettegenstaande het op de bescherming van keizer en paus kon rekenen.

Wil men zien hoe zeer het Monophysitisme heerschend was, men vergelijke de lijst der patriarchen gedurende den tijd na Chalcedon tot het midden der zesde eeuw [1]).

1) Zie Aanhangsel I.

Uit deze lijst zien wij dat de beteekenis van de aanhangers van Cyrillus zeer belangrijk moet zijn geweest, en was dat niet het geval, we zouden het kunnen leeren uit de geschiedenis van den aanhoudenden strijd der partijen.

Daarom wil ik trachten daarvan een verhaal te leveren [1]).

Marcianus en zijne gemalin Pulcheria behoorden tot de ijverigste voorvechters van het Chalcedonense. Geen wonder dan ook dat ze zelfs in het broeinest der leer van Cyrillus, in Alexandrië, een Dyophysietisch bisschop aanstelden. Zoo werd aldaar Proterius patriarch. Door middel van het leger moest hij zich den weg tot den bisschopszetel banen; door de soldaten gesteund bleef hij eenige jaren in zijne waardigheid. De tegenpartij hield echter niet opDioscorus te erkennen. Toen deze overleden was zond de keizer Johannes Silentiarius naar Alexandrië om den vrede te herstellen. Deze zag dat het volk zeer verbitterd was op Proterius en waagde het niet vredesvoorstellen te doen. Hij nam een smeekschrift aan den keizer tegen Proterius aan en keerde daarmede naar de hoofdstad terug. De keizer moest de klachten over Proterius billijken [2]).

Kort daarop stierf Marcianus. Van diens dood maakte

---

1) Als bronnen voor deze geschiedenis zijn gebruikt van de Orthodoxen: De vrij onpartijdige Evagrius, de zeer partijdige Theodorus Lector (zijne fragmenten gewl. achter Evagrius gedrukt) Niceforus Callisti, de Chronographia van Theophanes, de werken van Procopius, het Chronicon van Marcellinus Comes en dat van Victor Tunnunensis, het Breviarium caussae Nestorianorum et Eutychianorum van Liberatus. Van de Monophysieten de syrische bewerking van de geschiedenis van Zacharias van Mitylene en zijn continuator (Land, Anecdota Syriaca Tom. III) en het een en ander uit Johannes van Ephesus (Land, Anecd. Syr. Tom II). Nadat dit geschreven was is de voortreffelijke verhandeling van W. Möller (in Herzog u. Plitt's Real-Encyclopaedie X. Art. Monophysiten) over dit onderwerp in het licht verschenen.

2) Zach. Mit. p. 131, 132.

de tegenpartij gebruik, zoowel als van de afwezigheid van den dux Dionysius om met behulp van den bisschop Petrus Iberus van Gaza een zekeren Timotheus Aelurus [1]) tot patriarch te doen wijden [2]). Zoodra Dionysius dit hoorde, nam hij Timotheus gevangen. Terwijl velen zijner partijgangers werden gedood, werd hij zelf verwijderd. Toen evenwel de verwarring niet eindigde, liet de dux Timotheus terugkeeren om zoo de orde te herstellen. Het was juist dooptijd. Ieder wendde zich tot Timotheus en Proterius kon slechts vijf personen doopen. Kort daarop wordt Proterius (volgens Zacharias) door een zijner soldaten die ontevreden was over zijne soldij gedood [3]). Dadelijk maakt zich het gepeupel meester van zijn lijk, sleept het naar den Hippodromus en verbrandt het daar. Timotheus was nu alleen bisschop in Alexandrië. Vele geestelijken, vroeger aanhangers van Proterius zonden »libelli'' in, om in de gemeenschap met Aelurus te worden opgenomen. Niettegenstaande bisschop Eustathius van Berytus hen steunde door zijne aanbeveling, wilde het volk hen niet toelaten. Daarom klaagden dezen Timotheus bij den paus aan. Keizer Leo I wilde de zaak door eene synode laten uitmaken, maar hiertegen verzet zich Anatolius [4]). De keizer zendt nu brieven aan alle bisschoppen waarin hij hun vraagt

---

1) Aelurus = wezel, een naam hem door zijn tegenstanders geschonken wegens zijne kleine gestalte (Zach. Mit.). De verklaring van Gibbon, Decline and Fall. C. XLVII is ongegrond.

2) Theod. Lector en na hem Theophanes vertellen dat hij 's nachts in gedaante van een engel in de cellen der monniken verscheen om zich zelf als patriarch aan te bevelen.

3) Evagrius zegt dat hij door de tegenstanders is vermoord.

4) Zach. zegt dat Anatolius vreesde dat eene nieuwe synode de hem toegekende heerschappij over de dioecese Azië zou ontnemen. p. 138.

wat ze denken over het Chalcedonense en de bisschopswijding van Aelurus. Allen verklaren zich tegen Timotheus en vóór Chalcedon, alleen Amphilochius van Side en zijn klerus weigert het Chalcedonense te aanvaarden. De keizer draagt nu aan den dux Stila op Aelurus te verjagen. Deze wordt uit het baptisterium weggerukt, wat niet dan met veel bloedstorting gepaard gaat. Timotheus wordt over Phoenicië naar Gangra overgebracht en vandaar later naar Cherson. In zijne plaats wordt aangesteld Timotheus Salofaciolus [1]) een gematigd man, die de Monophysieten gaarne wil opnemen. Deze echter blijven steeds bij den keizer aandringen op terugroeping van Timotheus Aelurus.

Ook in Jeruzalem, Ephesus en Constantinopel treffen wij de Monophysieten aan. In Jeruzalem woonde in 451 de keizerin Eudocia, weduwe van Theodosius II. Zij was de beschermvrouw der Monophysieten in Palestina. Door haar gesteund waagden zij het in Jeruzalem Theodosius tot patriarch aan te stellen. Juvenalis namelijk, de wettige bisschop, was tot op het concilie van Chalcedon aanhanger van Cyrillus geweest. Daar was hij echter veranderd en nu weigerde de geestelijkheid hem te ontvangen. Toch keerde hij terug, door een leger geholpen, wat wederom tot veel strijd aanleiding gaf. Theodosius vluchtte, werd te Sidon gevangen genomen en kwam in den kerker om.

Ook te Ephesus was veel bloed vergoten wegens den Dyophysiet Johannes die in de plaats van Bassianus bisschop was geworden. Hij gaf zijne patriarchaalrechten prijs en verwierf zich daardoor bij zijne tegenpartij den naam

---

1) Evagrius geeft hem den bijnaam Basilicus. Zou hiermede bedoeld zijn wat later de benaming Melkieten aanduidde?

van »verrader"[1]). Te Constantinopel scheidden zich velen van Anatolius af en verzamelden zich om zekeren Acacius die later zelf patriarch werd. In dezen tijd verkondigden Jesaja en Theophilus wederom de leer van Eutyches; zij werden door de Monophysieten veroordeeld.

Toen Leo I (474) gestorven en Acacius patriarch der hoofdstad was geworden brak er een gunstige tijd aan voor de tegenstanders van Chalcedon. Keizer Zeno werd spoedig verdreven door den overweldiger Basiliscus, en deze riep aanstonds Aelurus uit de ballingschap terug naar de hofstad. Hij bewerkte terstond bij Basiliscus de uitvaardiging van een edikt, het Encyclium genaamd dat echter waarschijnlijk niet door Acacius is onderteekend (Zach. Mit. p. 167). Hierin wordt het concilie van Chalcedon zoowel als het Eutychianisme (wel te onderscheiden van het Monophysitisme) veroordeeld. Het was gericht aan Aelurus. Terstond bedanken de bischoppen van Azië onder praesidium van Paulus van Ephesus den keizer en meer dan 500 bisschoppen teekenen het stuk. De Eutychianen dachten dat Aelurus hen in het gelijk zou stellen maar daarin vergisten ze zich. Deze toonde daarentegen aan dat de Nestorianen en Eutychianen eene zelfde ketterij hadden (nl. de ongeschiktheid van het menschelijke om met het Goddelijke eene ware eenheid te vormen). Zenone, de vrouw van Basiliscus, was daarover zeer verstoord en wilde Aelurus laten afzetten. Maar deze vertrok zoo spoedig mogelijk uit de hoofdstad om naar Alexandrië te gaan. Op zijn reis daarheen herstelde hij te Ephesus den bisschop Paulus die wegens zijne gevoelens was afgezet, en gaf

1) Zach. Mit. p. 138.

hem de patriarchaalrechten terug welke Chalcedon aan Ephesus ontnomen had.

In Alexandrië gekomen vond Aelurus daar Salofaciolus niet meer. Deze was reeds naar Canobus gevlucht. Met groot gejuich werd Timotheus Aelurus ontvangen. Volgens de orthodoxen zou hij daar groot kwaad hebben gesticht en alleen Salofaciolus hebben gespaard, wegens de liefde welke het volk dezen toedroeg. Volgens Zacharias [1]) ontving hij allen die het Chalcedonense en den brief van Leo wilden vervloeken zeer vriendelijk, al waren zij ook vroeger zijne grootste vijanden geweest. Dit namen hem de uitersten onder zijne partijgenooten hoogst kwalijk. Zij scheidden zich daarom af onder Theodotus bisschop van Joppe [2]).

Toen Acacius vernam dat hem het recht over de Asiatische dioecesen was ontnomen en hij tevens had gehoord dat Petrus Gnapheus als patriarch te Antiochië was teruggekeerd, en dat men gereed stond te Jeruzalem eene synode te houden waarop hij (Acacius) zou worden afgezet [3]), stookte hij het volk der hoofdstad tegen den keizer op. Deze moest uit Constantinopel vluchten uit vrees voor de volkswoede en was eindelijk gedwongen, toen hij vernam dat Zeno weder een leger had verzameld, zijn Encyclium in te trekken en een Antencyclium uit te vaardigen, waarin hij alles weder op den ouden voet terugbracht en ook aan den patriarch Acacius zijne rechten teruggaf. Voorts verbande hij Paulus uit Ephesus, Petrus Gnapheus uit

---

1) Pag. 171, 172.

2) Bij Zacharias worden zij ܐܢܬ̈ܝܣܘܢܗܘܕܝܛܐ genoemd p. 172.

3) Aldus Zacharias p 173.

Antiochië en bedreigde Timotheus Aelurus die kort daarop stierf.

Wie was deze Petrus Gnapheus (in het Latijn: Fullo)? [1])

Hij is vooral bekend omdat hij in het Trishagion de woorden ὁ σταυρωθεὶς δι'ἡμᾶς wilde invoegen. Daardoor werd de kruisiging ten nauwste verbonden met den tweeden persoon der drieëenheid. God hét Woord was het die om onzentwille was gekruisigd. De aanvaarding van deze formule stond dan ook gelijk met de aanneming van het Monophysitisme. Bij de orthodoxen was deze invoeging zeer gehaat zooals blijken kan uit de geschiedenis van keizer Anastasius [2]).

Toen nu in 471 Petrus met den toenmaligen bevelhebber Zeno in Antiochië kwam, trachtte hij de formule in te voeren. De patriarch Martyrius verzette zich daartegen sterk. Maar Petrus huurde een aantal Apollinaristen, die krachtig tegen Martyrius optraden en groote verwarring stichtten. Ondertusschen trof Gnapheus allen, die het ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς verwierpen met den ban. De patriarch, ofschoon door den keizer wegens zijne houding geprezen, vond het beter wegens de vijandschap, welke hij van Zeno ondervond, zijn ontslag te nemen [3]). Petrus Gnapheus volgde hem op, die terstond een afgezet bisschop Johannes tot bisschop van Apamea ordende. Gennadius, de patriarch van Constantinopel, deelde dit alles aan Leo

---

1) Wij hebben over hem alleen mededeelingen van orthodoxen. Zie over hem de observatio van Valesius achter zijne uitgave van Evagrius.

2) Onder Justinianus (534) is de formule door de orthodoxen aangenomen, maar nog patriarch Eutychius verklaarde er zich tegen. Zie Joh. Eph. Hist. Eccl. III. 19 ed. Cureton.

3) Daar Evagrius van dit alles niets vermeldt durf ik het niet voor zuivere waarheid houden.

I mede, die daarop Petrus afzette. Deze verborg zich gedurende zijne ballingschap in het Acoemetenklooster der hoofdstad, waaruit hij door Basiliscus weder te voorschijn werd gehaald, welke hem op zijn zetel herstelde. Na het Antencyclium werd hij zooals ik boven heb vermeld weder ontzet.

Het Antencyclion werd door de bisschoppen van Azië en van het Oosten (Antiochië) terstond aanvaard. Zij betuigden hunne instemming deels aan Acacius van Constantinopel, deels aan den patriarch van Antiochië. Slechts Anastasius van Jeruzalem bleef aan het Encyclium getrouw.

Intusschen was Timotheus Aelurus gestorven [1]) en in zijne plaats door de bisschoppen der dioecese de Monophysiet Petrus Mongus gekozen. Keizer Zeno die, na Basiliscus verdreven te hebben, weder aan het bewind was gekomen ondersteunde echter Timotheus Salofaciolus en Petrus was gedwongen zich een tijd lang te verbergen. Toen Timotheus terugkeerde ontstond er wederom een oproer maar hoewel hij het concilie van Chalcedon niet openlijk aanvaardde, Nestorius veroordeelde en Dioscorus als patriarch erkende [2]), won hij de gunst des volks niet.

Te Alexandrië verzocht men den stadshoofden, als Timotheus mocht sterven, niemand anders dan Petrus Mongus te erkennen. De tegenpartij dit hoorende verzocht door zekeren presbyter Johannes den keizer na den dood van Timotheus geen bisschop dan van diens partij toe te laten. De keizer meende dat het Johannes er om te doen

1) Volgens Liberatus vergiftigde hij zich. c XVI.

2) W. Möller in Herzog u. Plitt's Real-Encyclopaedie X. S. 238 deelt juist het omgekeerde mede, doch zonder zijne bron aan te wijzen. Wat in den tekst gevonden wordt kan men vinden Zach. Mit. p. 174.

was zelf patriarch te worden. Deze ontkende het en zwoer dat hij nooit naar het patriarchaat zou dingen. Toen Timotheus stierf (± 480) werd hij toch bisschop in zijne plaats. De keizer was zeer vertoornd over dit bedrog en besloot Johannes af te zetten [1]) en in zijne plaats Petrus Mongus te herstellen, zoo deze een Henoticon, dat hij juist toen opgesteld had wilde teekenen (482). In dit Henoticon bracht Zeno alles terug tot den tijd vóór Chalcedon. Hij blijft staan bij de uitspraken der drie eerste conciliën, *πάντα δὲ τὸν ἕτερόν τι Φρονήσαντα, ἢ Φρονοῦντα, ἢ νῦν, ἢ πώποτε, ἢ ἐν Χαλκηδόνι ἢ οἵᾳ δήποτε συνόδῳ ἀναθεμχτίζομεν.*

Na eenig aarzelen teekende Petrus Mongus hoewel hij vreesde dat vele zijner partijgenooten zijn daad niet zouden goedkeuren. Johannes was intusschen naar Rome gevlucht en had daar de zaken aan paus Felix medegedeeld. De keizer stelde daarop den paus in kennis van het bedrog van Johannes en Petrus bleef patriarch. Velen zijner partijgangers scheidden zich evenwel van hem af omdat hij het Henoticon geteekend en met de Proterianen gemeenschap had [2]). De stadhouder Pergamius wist echter velen over te halen zich weder bij Petrus aan te sluiten.

Niet alleen paus Felix, ook Calendio van Antiochië schreef aan Acacius en Zeno tegen Petrus Mongus. Hij noemde dezen een echtbreker [3]), en prees het concilie van Chalcedon en den brief van Leo. Dit schrijven had geene

---

1) Liberatus verhaalt dat Acacius op Johannes vertoornd was omdat hij hem geene kennis gegeven had van het aanvaarden van den bisschopsstoel. c. XVII.

2) Deze partij wordt die der Acephali genoemd.

3) Waarschijnlijk omdat Calendio de afzetting van Johannes niet erkende en Petrus daarom (volgens hem) het geestelijk huwelijk tusschen Alexandrië en haar wettigen bisschop verbroken had.

gunstige uitwerking; Acacius onderhield de gemeenschap met Petrus Mongus [1]), waarin hij door Martyrius van Jeruzalem werd gevolgd.

De paus deed Acacius in den ban toen hij weigerde de gemeenschap met Petrus Mongus op te zeggen. Dit vonnis werd in het Oosten niet als geldig erkend en Acacius bleef patriarch. Het gevolg daarvan was dat de gemeenschap tusschen Rome en Constantinopel werd verbroken en een schisma ontstond dat van 484—518 voortduurde. Alleen het Acoemetenklooster te Constantinopel bleef met Rome op vriendschappelijken voet.

Ook het schisma in Alexandrië bleef bestaan. De keizer zond verscheidene gezanten om het geschil bij te leggen. Petrus Mongus vervloekte openlijk het concilie van Chalcedon. Doch ondanks dit alles weigerden de schismatieken zich bij Petrus aan te sluiten. Een man die gemeenschap hield met bisschoppen, welke het Chalcedonense niet vervloekt hadden, konden *zij* niet als hun bisschop erkennen. Toen Acacius gestorven was, schreef Fravitas [2]), zijn opvolger, aan Mongus een brief waarin hij Chalcedon vervloekte. Deze beantwoordde hem met een dergelijk schrijven. Voordat dit laatste te Constantinopel aankwam was Fravitas reeds overleden. De brief kwam in handen van zijn opvolger Euphemius, een Dyophysiet, die terstond de gemeenschap met Mongus opzegt en alles in het werk stelt om diens afzetting te verkrijgen, wat hem echter niet gelukt.

1) Deze schijnt zich tegenover Acacius zeer dubbelzinnig uitgelaten te hebben over zijne verhouding tot het concilie van Chalcedon, zie de brief van Petrus Evagr. III: 17 en het antwoord daarop Zach. Mit. p. 186.

2) Nicephorus Callisti deelt mede dat hij zich door de schandelijkste middelen den weg tot den bisschopszetel heeft gebaand. Evagrius weet daar niets van.

In dien tijd werd ook Petrus Gnapheus weder patriarch van Antiochië. Calendio, zijn voorganger, werd afgezet zoowel om zijne Nestoriaansche gevoelens alsook omdat hij een opstand tegen keizer Zeno had gesteund. Gnapheus herstelde terstond de gemeenschap met Alexandrië.

Niet lang daarna stierf Petrus Mongus. Sedert zijn troonsbeklimming heerschte het Monophysitisme in Alexandrië weder onbeperkt, eerst Justinianus waagde het in 536 of 537 een orthodox bisschop aan te stellen, die natuurlijk bij het volk weinig steun vond. De bisschoppen welke Petrus Mongus opvolgden hielden de gemeenschap aan met Antiochië..

In 491 stierf keizer Zeno. Deze die in zijne latere regeeringsjaren (als Unionist) een vriend der Monophysieten was geweest, werd opgevolgd door den grijzen Anastasius, een Monophysiet [1]). Theodorus Lector zegt dat hij vóór zijn troonsbeklimming aan den patriarch Euphemius onder eede beloofd had het concilie van Chalcedon te zullen handhaven. Hoe dit zij, de keizer betoonde zich terstond een vriend der Monophysieten, die onder hem een gulden tijd te gemoet gingen, al slaagde de keizer vóór 511 er niet in te Constantinopel een Monophysietisch patriarch te verkrijgen. Euphemius wilde de afzetting bewerken van Athanasius van Alexandrië; hij riep daartoe de hulp van den paus in, maar hij zelf werd van ketterij overtuigd en door Anastasius verbannen (496). Hij werd opgevolgd door Macedonius, die na 15 jaren eveneens verbannen werd.

---

1) Evagrius schrijft al hetgeen ten gunste der Monophysieten onder zijne regeering gedaan werd toe aan 's keizers irenischen zin, doch de overeenstemmende getuigenis der Monophysieten en de uitspraak van Leontius de Sectis (Gallandius Bibl. Vet. Patrum t. XII) τῶν γὰρ διακρινομένων (de naam der Monophysieten) ἦν ὁ Αναστάσιος dwingt ons in hem een Monophysiet te zien.

Belangrijk is de geschiedenis van zijne afzetting. Orthodoxen en Monophysieten geven daarvan geheel verschillende berichten. De orthodoxen deelen het volgende mede: Ongeveer 508 stookten Severus [1]) en 200 Oostersche monniken, die in Constantinopel vertoefden den keizer tegen Macedonius op en in denzelfden tijd beloofde de patriarch Johannes van Alexandrië aan den keizer 2000 pond goud als hij het concilie van Chalcedon wilde vervloeken. De keizer beval nu Macedonius met de gezanten van Johannes te communiceeren en Chalcedon te veroordeelen. Toen hij dit weigerde, ontnam Anastasius aan de Constantinopolitaansche kerken het asylrecht. Severus en de zijnen hadden alle macht in handen. Maar Macedonius bleef standvastig, hij excommuniceerde Flavianus van Antiochië omdat deze iets ten nadeele van het concilie van Chalcedon had gezegd.

In 510 werd Macedonius wederom belaagd. De schismatici zongen in de groote kerk het »ὁ σταυρωθεὶς δι'ἡμᾶς," waarom ze door de orthodoxen met slagen werden nitgedreven. De keizer woedde intusschen tegen Macedonius door middel van Severus en Julianus van Halicarnassus [2]). Op hare beurt noemde de partij van Macedonius den keizer een Manichaeër. De keizer werd bevreesd en wilde op de vlucht gaan, maar vóór het zoo ver kwam verzoende hij zich weder met Macedonius. In 511 bedroog de keizer Macedonius. Hij liet nl. op diens naam een geschrift opstellen, waarin Macedonius alleen de twee eerste conciliën aannam, wat groote ontsteltenis teweeg bracht. Want dit

1) Het later zoo beroemde hoofd der Monophysieten.

2) Later de stichter der sekte der Aphtartodoceten.

was als het ware de vrijspraak èn van Nestorius èn van Eutyches. De keizer wilde nu een anderen patriarch laten wijden doch dit was voor's hands onmogelijk. Daarom kocht de keizer twee booswichten om, die Macedonius beschuldigden van grove vergrijpen tegen de zedelijkheid en van ketterij. De keizer veroordeelde daarop Macedonius en verbande hem naar Euchaïta. Intusschen wist hij hem de authentieke acta van Chalcedon te ontfutselen, die hij terstond verscheurde.

Zacharias van Mitylene[1]) verhaalt het volgende: Macedonius onderhield steeds vriendschap met de monniken uit het Acoemetenklooster in Constantinopel. Daar gedacht hij elk jaar Nestorius bij de godsdienstoefening. Ook las hij met de zijnen voortdurend de geschriften van Diodorus, Theodorus en Theodoretus en vervaardigde zelfs een boek met bewijsplaatsen ontleend aan deze schrijvers. De keizer beval hem dit boek te verbranden. Daarover vertoornd besloot Macedonius oproer te stoken tegen den keizer. Hij noemde hem openlijk Haereticus en Manichaeër. Een brief van den monnik Simeon aan zijn abt Samuel deelt verder mede dat op den 20sten Juli 511 Macedonius het concilie van Chalcedon vervloekte. Vijf dagen later berichtten eenige monniken, die vroeger aanhangers van Macedonius geweest waren, dat hij Nestorius bij de liturgie vermeld had. Kort daarop werd aan den keizer medegedeeld dat Macedonius een boek vervaardigd had vol ketterijen. De keizer riep spoedig een geheimen raad bijeen, waar hij mededeelingen deed over de boosheid van Macedonius. Hij beval ook dat gegrepen zouden worden allen die de orthodoxen

1) p. 216—223.

(d. i. Monophysieten) geslagen hadden wegens het zingen van ὁ σταυρωθεὶς δι'ἡμᾶς. Toen een paar dagen daarna de vijfjaarlijksche uitdeelingen plaats hadden, liet de keizer ieder, die een aandeel kreeg, zweeren dat hij niets zou doen tegen het ware geloof en den keizer. Denzelfden dag werd den keizer een libellus overhandigd, waarin verklaard werd dat Macedonius den keizer Manichaeër had genoemd en Eutychiaan. Den volgenden dag trad de keizer op en zeide: »Ik heb mijn gansche leven voor het ware geloof gestreden, en nu noemt men mij een ketter. Is dit waar, neemt dan mijn mantel en kroon en verbrand mij in het midden der stad." Het antwoord luidde gunstig voor den keizer. De Nestorianen werden gevangen genomen en bekenden dat Macedonius een oproer stookte tegen den keizer. Deze hield daarop weder een geheimen raad waarin hij ieder met den ban trof die twee naturen leerde. Toen Macedonius dat hoorde zeide hij: »En ik vervloek ieder die het concilie van Chalcedon niet aanneemt." Toen scheidden zich velen van hem af. Macedonius werd daarop gegrepen en in ballingschap gevoerd. Het boek vol ketterijen kwam in handen des keizers.

Het is niet mogelijk deze beide verhalen met elkander in overeenstemming te brengen. Waarschijnlijk zijn zij beide niet geheel en al overeenkomstig de waarheid.

In Antiochië en Jeruzalem was het evenmin bedaard.

In 508/509 beval de keizer Flavianus, patriarch van Antiochië, het Henoticon te onderteekenen. Deze riep toen eene synodê bijeen, en schreef daarna aan den keizer een brief, waarin hij alleen de drie eerste conciliën vermeldde en de leer der twee naturen veroordeelde. Xena-

jas [1]) bisschop van Hierapolis voegde daaraan een anathema over paus Leo toe.

Kort daarop klaagde Flavianus Xenajas aan bij den keizer.

Ook de patriarch Elias van Jeruzalem kreeg bevel om het concilie van Chalcedon af te zweren doch hij weigerde dit.

In 511/512 riep Anastasius eene synode te Sidon bijeen onder praesidium van Soterichus van Caesarea en Xenajas; deze werd echter spoedig door 's keizers legaat ontbonden. Flavianus en Elias kregen verlof den keizer te schrijven wat hun goeddacht. Flavianus betuigt zijne instemming met het Henoticon, Elias verwerpt ook het concilie van Chalcedon. Anastasius verwekt nu een opstand in Antiochië tegenover Flavianus, en eischt dat deze Chalcedon zal veroordeelen wat hij eindelijk doet. Zijne tegenstanders beschuldigen hem echter bij den keizer; zij zeggen dat hij met den mond en niet met het hart het IV[de] concilie verworpen heeft. Flavianus wordt daarop ontzet en naar Petra verbannen. Zijne plaats werd ingenomen door den meer vermelden Severus. Elias van Jeruzalem die weigerde met Severus in gemeenschap te treden werd evenens uitgeworpen [1]).

---

1) Theodorus Lector en Theophanes noemen hem een goddeloos man, die niet eens gedoopt was. Deze beschuldiging is uit de lucht gegrepen, zie Assemanus Bibl. Or. tomus II. p. 10—12.

2) Kort te voren was op gezag van Anastasius eene synode der Oostersche bisschoppen te Tyrus gehouden waarop het concilie van Chalcedon werd verworpen, zie Zach. Mit. p. 228, 229. Assem. B. O. II. p. 19 (volgens Dion. Telmah. ad annum 820). Wat Assemani er aan toevoegt is onzin.

Deze synode (of misschien de synode van Sidon) is de synode Victor Tunnunensis ad annum 499 vermeld. Deze schrijver dwaalt als gewoonlijk in het jaartal, maar hier ook in de mededeeling der feiten. Wat Assemani l. l. p. 15

Severus had met veel tegenstand te kampen, lang niet alle bisschoppen zijner dioecese waren hem gunstig gezind. Twee van hen troffen hem met het anathema; maar zoolang Anastasius keizer was gelukte het den tegenstanders niet hem uit Antiochië te verdrijven.

Nadat Anastasius nog eens met het volk der hoofdstad in strijd was geraakt wegens de formule „ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, stierf hij eindelijk 95 jaren oud in 518. Hij werd opgevolgd door Justinus. Deze was van geheel andere godsdienstige beginselen dan zijn voorganger. Zoo spoedig mogelijk herstelde hij de gemeenschap met Rome en begon hij eene vervolging tegen de Monophysieten in het Oosten [1]). Vier-en-vijftig bisschoppen [2]) die het concilie van Chalcedon niet wilden aannemen waaronder Severus van Antiochië, Peter van Apamea, Johannes van Tella, Julianus van Halicarnassus, Xenajas van Hierapolis en Maras van Amid werden verbannen.

De kloosters werden uiteengedreven en de monniken, ook de oude en kranke moesten een goed heenkomen zoeken op de bergen tot dat zij een meer afgelegen klooster vonden, waaruit zij later bij vernieuwing zouden worden verjaagd. In plaats van Severus werd Paulus Judaeus patriarch van Antiochië [3]), die door Euphrasius, en de laatste

---

daarover schrijft is even dwaas als zijn boven vermeld gevoelen over de Synodus Tyria.

1) Aegypte bleef van vervolging vrij, omdat het geheele land Monophysietisch was.

2) Een afschrift van de lijst dezer bisschoppen volgens Dion. Telmahar. (nergens gedrukt) is in mijn bezit.

3) Deze man heeft uit vrees voor afzetting wegen zijne Nestoriaansche gevoelens, in 521 geabdiceerd Joh. Eph. H. E. I. 41 (ed. Cureton). Mansi VIII. 523. Op hem zal wel betrekking hebben wat door Theophanes ad annum 6018 van Euphrasius wordt gezegd.

wederom door Ephraim van Amid werd opgevolgd. Johannes Cappadox, de patriarch van Constantinopel erkende nu ook het concilie van Chalcedon. Behalve in Aegypte triomfeerde op alle plaatsen de leer der twee naturen [1]). En toch was het Monophysitisme niet overwonnen. Al waren er geen Monophysietische bisschoppen meer, de verbannenen konden toch door brieven gemeenschap hebben met hunne kudden en hen troosten in de verdrukking. De leeken weigerden voor een deel de sacramenten te ontvangen van de keizerlijke geestelijken, de monniken kwamen niet tot de orthodoxe bisschoppen om geordend te worden tot het priesterambt. De onverschilligste onder de Monophysieten zullen waarschijnlijk gaarne de nieuwe bisschoppen hebben erkend; de echte volgelingen van Severus zijn door de vervolging zeker niet in hun ijver verflauwd.

Toen dan ook in 527 Justinianns in plaats van zijn oom Justinus keizer werd, was het uit met de onbeperkte heerschappij der Dyophysieten. Terstond werden de maatregelen tegen de Monophysieten minder streng gehandhaafd, de monniken mochten naar hunne oude kloosters terugkeeren. Voor een deel is dit zeker wel het werk geweest van keizerin Theodora, die waarschijnlijk uit dweepzucht de partij koos der Monophysieten; maar toch ook Justinianus was niet zulk een verdediger der orthoxie als b. v. Gibbon onderstelt. Men beschouwt hem als den onvermoeiden voor-

---

1) Toch was zelfs Justinus niet zoo streng als men zich gewoonlijk voorstelt. Dit is aangewezen door den hoogl. I. Guidi. La lettera di Simeone vescovo di Beth-Ar'sâm. p. 6 (Reale Accad. dei Lincei A° CCLXXVIII) Roma 1881. Hij wijst er op dat Paulus van Edessa, de Monophysiet in zijn bisdom door den keizer werd hersteld, dat Jacobus van Sarug (die ondanks alle tegenspraak nooit anders dan een Monophysiet is geweest) in 519 tot bisschop is gewijd, dat deze zich gunstig over Justinus uitlaat, enz.

vechter van het Chalcedonense, den geweldigen strijder voor de kerkelijke orthodoxie, die in zijne pogingen maar al te dikwijls door zijne gemalin werd tegengewerkt. Maar is dit juist? Ik geloof van neen. Justinianus heeft nooit eene andere orthodoxie verdedigd dan zijne eigene meening. Wanneer wij een beeld van Justinianus moesten teekenen, zouden wij dat op zeer verschillende wijzen kunnen doen, naarmate van de bronnen die wij gebruikten. Nemen wij Evagrius dan zou dat beeld niet geheel en al ongunstig uitvallen, nemen wij Procopius (Aedificia) en Nicephorus Callisti dan hebben wij niet veel anders dan loffelijke dingen te vermelden; raadplegen wij daarentegen Procopius' Historia Arcana dan is Justinianus een monster, zooals er misschien geen tweede heeft geleefd, wreed en hebzuchtig, trouweloos en zonder liefde of barmhartigheid, onderworpen aan geene enkele Goddelijke of menschelijke wet, een ware daemon in menschengedaante. Ik geloof dat de Historia Arcana niet onze eenige leiddraad mag zijn. De schrijver heeft stellig sterk overdreven en waarschijnlijk tal van lasteringen uit de »chronique scandaleuse" van Constantinopel of uit eigen brein in zijn verhaal ingelascht. Maar evenmin mogen wij de lofredenaars volgen, die verblind door den glans zijner heerschappij, al wat blonk voor goud hebben aangezien. Wij zullen het best doen Evagrius en Procopius beiden te volgen. En dan krijgen wij van Justinianus den indruk dat hij geweest een despoot wiens regeering schitterend is geweest door zijne bevelhebbers en rechtsgeleerden, door de kerken en paleizen die hij heeft gebouwd, een man die nooit een oorlog heeft gevoerd waarin hij zelf heeft medegestreden, nooit een wet heeft uitgevaardigd, waardoor hij zich zelf gebonden achtte. »L'état

c'est moi" dit geldt van hem evenals van Lodewijk XIV, op wien hij onder de vorsten misschien wel het meest gelijkt.

En wat nu de kerkelijke aangelegenheden aangaat èn Evagrius èn Procopius twijfelen aan de goede trouw van Justinianus in dezen. Evagrius zegt: het zij hij werkelijk orthodox was, het zij hij dit maar veinsde [1]) en Procopius verhaalt dat Justinianus en Theodora de rollen van orthodox en Monophysiete hadden gekozen om des te beter tegen de menschheid te kunnen woeden [2]). En dat Justinianus alleen dan, wanneer het hem goeddacht Chalcedon krachtig heeft verdedigd kan tot dat vermoeden aanleiding hebben gegeven. Immers wat zijn de feiten? In 528 vaardigde Justinianus een edikt uit tegen de ketters waarin hij hen beval tot de orthodoxie terug te keeren [3]). In dit edikt worden nog de Severianen niet genoemd evenmin als het concilie van Chalcedon. Daarentegen zien wij dat in deze en de volgende jaren aanhoudend samensprekingen zijn gehouden met Monophysieten. In 533 werd eene collatio Severianorum et Catholicorum in de hoofdstad gehouden, die zonder gunstig gevolg afliep. In hetzelfde jaar betuigt de keizer in brieven en edikten dat het concilie van Chalcedon door ieder moet erkend worden en tegelijkertijd voert hij de eens zoo gehate formule »ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς", waarschijnlijk om de tegenstanders te trekken, in de kerk in.

In 535 wordt een Monophysietischgezind man Anthimus

1) l. IV C. 10.
2) Hist. Arcana C. 18. (ed. Bonn. p. 84).
3) Cod. Just. I. tit. 1 lex 5.

patriarch van Constantinopel. Maar kort daarna komt paus Agapetus tot den keizer. Volgens Anastasius, den biograaf des pausen [1]) stond de keizer aan de zijde van Anthimus en dreigde hij den paus zelfs met straffen als hij de afzetting van Anthimus bleef eischen. Maar eindelijk geeft de keizer toe. Waarschijnlijk met het oog op eene aanstaande verovering van Italië, wil hij de gemeenschap met Rome niet verbreken. Anthimus wordt afgezet en weigert van gevoelen te veranderen. Na den dood van Agapetus (536) worden ook Severus, Petrus van Apamea, en de monnik Zoöras die toen in de hoofdstad aanwezig waren door eene synodus endêmusa veroordeeld en de keizer vaardigt daarop een edikt uit [2]) waarin dat vonnis wordt bekrachtigd. En dat niet alleen, maar die hunne geschriften lezen, zullen streng gestraft worden, en die ze overschrijven zullen dat boeten met het verlies van hunne hand. Geweldig brak het vuur der vervolging uit. Theodosius van Alexandrië werd afgezet en moest zich uit Aegypte verwijderen. Hij ontving een orthodox opvolger. Ephraïm de patriarch van Antiochië en Abraham bar Chili van Amid zijn het vooral die met brandenden ijver de taak van vervolgers aanvaardden. De kloosterlingen worden wederom verjaagd. Johannes van Tella, de apostel van het Monophysitisme, sterft te Antiochië ten gevolge van de mishandelingen door de Orthodoxen jegens hem gepleegd.

De gevluchte monniken vinden echter eene schuilplaats in de residentie des keizers zelven, in het paleis van Hormisdas. Eene vergadering van ongeveer vijfhonderd mon-

1) Anastasius Vitae Pontificum sub Agapeto.

2) Nov. 42.

niken houdt daar verblijf en de keizer bezoekt hen dikwijls om hun zegen te ontvangen [1]).

Weldra breekt de driekapittelstrijd uit, waarin de keizer partij kiest tegen de geheele Westersche kerk. Indien maar Theodorus van Mopsueste, de geschriften van Theodoretus tegen Cyrillus en de brief van Ibas aan Maris zijn veroordeeld, was hem gezegd, dan zouden de Monophysieten zich bij de kerk aansluiten. De keizer vaardigt een decreet uit waarin de eerste en de geschriften der beide laatsten worden veroordeeld. En wanneer men te Rome dat niet goedkeurt, dan volgt daarop een strijd tusschen Justinianus en paus Vigilius waarin deze laatste door den keizer op eene waarlijk weinig broederlijke wijze wordt behandeld. In 553 op het concilie te Constantinopel zette de kerk haar zegel op het keizerlijk decreet. De Monophysieten lieten zich hierdoor niet verleiden, evenmin als door de verschillende congressen van leden beider partijen die van tijd tot tijd werden gehouden.

Omstreeks het jaar 545 stelt de keizer over de zending onder de Heidenen in Constantinopel en Asia niet een aanhanger van Chalcedon, maar een Monophysiet, Johannes van Amid, die straks de haeretische bisschopsstaf zal gaan voeren over Ephesus tegenover den orthodoxen bisschop, een man, die zoo dikwijls als hij in Constantinopel vertoeft het hoofd is der Monophysieten in die stad (althans na den dood van Theodosius van Alexandrië).

Eindelijk in 564 neemt Justinianus zelfs eene der leerstellingen van het steilste Monophysitisme over nl. de leer der ἀφθαρσία van het lichaam van Christus; hij vaardigt

1) Joh. Eph. (Anecd. Syr. II. p. 242—244.)

een edikt uit, waarin hij die leer aan alle bisschoppen opdringt en verbant ieder die daaraan ongehoorzaam is. De gevolgen daarvan zijn niet van belang geweest daar Justinianus niet lang daarna (Nov. 565) stierf.

Zietdaar de Justinianus die een verdediger zou zijn geweest van de kerkelijke orthodoxie.

Neen het doel van Justinianus in kerkelijke zaken schijnt veeleer geweest te zijn de unie der verdeelde kerk. Zou er in den eenen, alles omvattenden staat ook ééne algemeene kerk zijn dan kon de keizer zich niet streng houden aan de leer van Chalcedon. Hij kon echter in zijne vereenigingsmiddelen niet zoover gaan als keizer Zeno. Zeno was alleen keizer van het Oosten. Justinianus heeft zijne heerschappij ook uitgebreid over Italië en Afrika. Zóó ver kon hij niet gaan dat hij de geheele Westersche kerk tegen zich in het harnas joeg. Wanneer dan ook Agapetus te Constantinopel komt klagen over 's keizers kerkelijke politiek, moet hij voor een tijd toegeven. En wanneer later tijdens de Driekapittelstrijd de Westersche geestelijkheid 's keizers handelwijs algemeen afkeurt moet hij verklaren dat de aanneming van de drie kapittelen niets te kort doet aan de eer van Chalcedon. Maar verder ging hij niet.

Doch ook het Monophysitisme heeft gedurende zijne regeering bloot gestaan aan eene meer of minder strenge vervolging. Voorzeker Justinianus was geen vriend van de leer van Severus (wiens leer hij wel degelijk onderscheidt van die van Eutyches [1])). Maar dan alleen heeft hij de Monophysieten vervolgd wanneer ze zich verzetten tegen de eenheid die hij verlangde, als zij actief optraden.

1) Nov. 42.

Blijven zij passief dan bestrijdt hij hen niet [1]), trachten zij hun geloof uit te breiden dan vervolgt hij hen. Het zal wel overeenkomstig zijn wensch zijn geweest, dat de Monophysietische geestelijkheid uitstierf, die dan ook geestelijken wijdde moest van zelf bij den keizer bestrijding vinden.

Justinianus' kerkelijke politiek beoogde dus de eenheid der kerk ook ten koste van ongekreukte orthodoxie. Was die eenheid tot stand gekomen, was de bevolking van Syrië en Aegypte in het geloof één geweest met Constantinopel dan zou waarschijnlijk het rijk sterker zijn geweest tegen de aanvallen der Moslims, dan zouden wellicht de Christelijke stammen op de grenzen van Arabië en de Kopten in Aegypte met hand en tand hun gebied hebben verdedigd tegen Omar en zijne legerscharen. Dan zou misschien voor de Arabieren de verovering van het Romeinsche rijk een zware, zoo niet onmogelijke taak zijn geweest.

De vereenigingspogingen van Justinianus zijn mislukt. De Monophysieten hebben geweigerd af te wijken van de leer van Cyrillus en Severus, ze hebben om hun geloof te kunnen behouden zich liever afgescheiden van de algemeene christelijke kerk. Dat zij den moed gehad hebben dit te doen, is vooral het werk geweest van den man, wiens leven wij thans gaan beschrijven, van Jacobus Baradaeus [2]).

1) Volgens Joh. v. Eph. H. E. I. c. 5 had de Monophysietische gemeente in Constantinopel in 571 sinds meer dan veertig jaren rustig godsdienstoefening houden.

2) Met opzet heb ik geen gewag gemaakt van de talrijke Monophysietische sekten. Voor de algemeene kerkgeschiedenis hebben zij geen belang, behalve de Aphthartodoceten en de Tritheïeten, op welke laatsten wij later terugkomen. Al deze sekten met uitzondering van de Severianen (= Jakobieten) hebben naar alle waarschijnlijkheid slechts een klein groepje aanhangers gehad.

BRONNEN.

De levensgeschiedenis van Jacobus Baradaeus lag tot na het midden dezer eeuw in nevelen gehuld. De berichten, die wij vóór dien tijd over het leven van Jacobus bezaten, zijn zeer onvoldoende en meerendeels onjuist. Zij zijn allen samen gevat bij Assemani in zijne Bibliotheca Orientalis [1]). Het verhaal van Gregorius Bar-Hebraeus [2]) is zeer kort, onduidelijk en onjuist. Andere berichten eveneens door Assemani medegedeeld uit het Chronicon van Dionysius Telmaharensis [3]), uit een arabisch manuscript, de laudibus Jacobitarum sive de fide Syrorum [4]), uit het Chronicon van Elmacin [5]), uit Eutychius Alexandrinus [6]) en uit de Nestoriaansche kronieken zijn òf zeer kort òf als se-

---

1) Joseph Simonius Assemanus Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana Romae 1719—1728 III tomi IV voll. folio. Daarin het leven van Jacobus Baradaeus tom II p. 62—69 en verder p. 324, 326, 327, (in de lijst der Monophysietische patriachen, p. 321—387.)

2) Gregorii Bar-Hebraei Chronicon Ecclesiasticum edid. J. B. Abbeloos et T. J. Lamy. Lovanii 1872—1877 III t. t I p. 215—218, 235—42, Het eerste bericht ook in de Bibl. Or. II. p. 326, 327.

3) Van dit chronicon is het 1ste deel, het minst belangrijke uitgegeven door Tullberg 1850. Het overige berust nog onuitgegeven in de Vatikaansche bibliotheek. Een afschrift daarvan is te vinden in de Bibliothèque Nationale te Parijs. Excerpten in de Bibl. Orient. I 359—386 II 72—77, 85—90 en op andere plaatsen, zoo ook in de aanteekeningen op het Chronicon Eccles. van Gr. Bar-Hebr. ed. Abbeloos en Lamy. Zie over Dionysius Land, Johannes von Ephesus Leyden 1856 p. 39—41.

4) Door Assemani B. O. II p. 468 aan Noë Libaniota (± 1500) toegekend. Van dit geschrift bezit ook de Bodlejana 2 Mss. Hunt. 199 en Pocock. 79 die door mij geraadpleegd zijn. Het is vol van de wonderlijkste verhalen.

5) Een gedeelte daarvan is uitgegeven door Erpenius L. B. 1625. Het gedeelte waaruit Assemani citeert is nog niet in het licht verschenen.

6) Contextio gemmarum s. Eutychii Alex. Annales ill. J. Seldeno Chorag. Interpr. E. Pococke Oxon. 1658—59 t. II p. 145.

cundaire en opgesmukte verhalen van zeer weinig waarde [1]).

Wanneer men dan ook datgene wat door Assemani, en naar zijne voorlichting door de kerkhistorici wordt medegedeeld vergelijkt met het kort verslag van Jacobus' leven gegeven door E. Nestle in de Real-Encyclopaedie van Herzog u. Plitt [2]), merkt men terstond op dat over dezen man nieuw licht moet zijn opgegaan.

De verzameling handschriften uit de Nitrische bibliotheek in 1843, 47 en later naar het Britsch Museum overgebracht, wierp ook over ons onderwerp nieuw licht [3]).

In 1853 werd door William Cureton, kanunnik van Westminster een Syrisch handschrift uitgegeven, waarvan de titel luidde: het derde deel van de kerkgeschiedenis van den heiligen Johannes, bisschop van Ephesus [4]). Van den schrijver, een man die tijdens Justinianus en zijne opvolgers leefde, kon men berichten over Jacobus verwachten. Doch daar het derde deel eerst aanvangt met het jaar 570 is het natuurlijk dat wat hier wordt medegedeeld alleen de laatste levensjaren van Jacobus geldt. De berichten

---

1) De Griekschschrijvende Christenen kennen van hem niet veel meer dan den naam zie Nic. Call. XVIII: 52.

2) Zweite auflage Art. Jacobiten.

3) Zie over de verzameling van het Britsch Museum en hare geschiedenis Land. Anecd. Syr. t. I 12—35, vooral W. Wright Catalogue of the Syriac Manuscripts in the British Museum acquired since the year 1838 III voll. London 1870, 71, 72 III Preface.

4) The third part of the Ecclesiastical history of John Bishop of Ephesus ed. by W. Cureton. Oxford 1858. (ܦܠܓܘܬܐ ܕܬܠܝܬܝܬ ܕܐܩܠܝܣܝܣܛܝܩܝ ܕܩܕܝܫܐ ܡܪܝ ܝܘܚܢܢ ܐܦܝܣܩܘܦܐ ܕܐܦܣܘܣ ܡܕܝܢܬܐ). Uit het tweede gedeelte is een deel bewaard gebleven door Dion. Telmahar. en een ander gedeelte vindt men tevens in Add. Ms. 12647 van het Britsch Museum. Dit laatste is uitgegeven Anecd. Syr. II p. 385—90 en een deel van eerste Anecd. Syr. II p. 289—329 volgens Add. Ms. 12650 Mus. Brit. De Chroniek van Dion. Telmahar, bevat evenwel nog meer van dit 2de deel.

zijn echter belangrijk omdat zij de scheuringen, onder de Monophysieten ontstaan, ons doen kennen. Daarvan maakte dan ook reeds in 1856 de toenmalige Leidsche student J. P. N. Land in zijne »Johannes, Bischof von Ephesus, der erste Syrische Kirchenhistoriker" een goed gebruik. Hoewel van de kerkgeschiedenis van Johannes eene Engelsche [1]) en Hoogduitsche [2]) vertaling is verschenen, hebben, voorzoover ik weet, de kerkhistorici er nog geen gebruik van gemaakt. In het jaar 1868 gaf dr J. P. N. Land, toen hoogleeraar te Amsterdam, in het 2de deel zijner Anecdota Syriaca [3]) alles uit, wat hij van de hand van Johannes van Ephesus in het Britsch Museum had kunnen vinden [4]), namelijk een werk getiteld »Het boek der verhalen over de leefwijzen der Oostersche zaligen" [5]), en een aantal andere stukken. Onder die levens der zaligen treffen wij behalve vele andere verhalen, die ons met de Monophysieten beter bekend maken, ook een leven van Jacobus Baradaeüs aan en een verhaal van zijne werkzaamheid als bisschop, beide van zeer veel belang [6]). Johannes beschrijft in het eerste verhaal het leven en de werkzaamheid van Jacobus, van zijne komst in Constantinopel tot het jaar 566, in het tweede

---

1) The third part of the Ecclesiastical History of John bishop of Ephesus now first translated from the original Syriac by R. Payne Smith M. A. sub-librarian of the Bodleian Library. Oxford 1860.

2) Die Kirchengeschichte des Johannes von Ephesus aus dem Syrischen übersetzt, mit einer Abhandlung über die Tritheïten von Dr. J. M. Schönfelder. München 1862.

3) Anecdota Syriaca ed. J. P. N. Land IV t. L. B. 1862—1875.

5) ܟܬܒܐ ܕܬܫ̈ܥܝܬܐ ܕܥܠ ܕܘܒܪ̈ܐ ܕܛܘܒ̈ܢܐ
ܡܕܢ̈ܚܝܐ: ܕܥܒܕ ܘܟܬܒ ܝܘܚܢܢ ܐܦܣܩܘܦܐ.

4) Zie de praefatio van het IIde deel der Anecdota. L. B. 1868.

6) Anecd. Syr. II p. 249—254 en p. 254—257.

geeft hij berichten aangaande de vele bisschopswijdingen door Jacobus verricht.

Nog is in het II^de^ deel der Anecdota een veel uitvoeriger leven van Jacobus opgenomen [1]), dat volgens het opschrift aan Johannes van Ephesus wordt toegekend. Het leven van Jacobus wordt daarin verhaald van zijne geboorte tot zijn dood in het jaar 578. In den vorm waarin wij het thans kennen is het, naar mijne meening, niet door Johannes van Ephesus gebracht. Heeft hij misschien een deel der stof verzameld, de redactie zal wel tot stand gebracht zijn door een man die minder goed dan Johannes op de hoogte was van de geschiedenis dezer tijden [2]).

Verdere berichten over Jacobus Baradaeus levert eene brievenverzameling te vinden in een Syrisch handschrift van het Britsch Museüm Add. 14602 [3]). Het bevat brieven van Severus van Antiochië, Theodosius van Alexandrië, Paulus van Antiochië, Jacobus Baradaeüs, enz. Voor ons doel zijn vooral de brieven en stukken die betrekking hebben op de bisschopswijding van Paulus van Antiochië en diens werkzaamheid als patriarch benevens die, welke den strijd tegen de Tritheïeten behandelen van belang. De brieven zijn uit het Grieksch in het Syrisch vertaald.

Eene kleine bijdrage levert een brief van Anthimus, den patriarch van Constantinopel aan Jacobus, bisschop van Edessa, in een Ms. van de Bibliothèque Nationale te Parijs [4]), welken Dr. Zotenberg de goedheid heeft gehad voor mij af te schrij-

1) Anecd. Syr. II p. 364—388.

2) Zie hierover Aanhangsel II.

3) Zie Wright Catalogue of the Syriac Manuscripts II p. 701—715. Het handschrift is uit het einde der 6de of uit de 7de eeuw. Zie Aanhangsel IV.

4) Zie Zotenberg Catal. des Manuscrits Syriaques de la Bibliothèque Nationale à Paris. 1873. p. 27.

ven. Hij betreft de priesterwijdingen door Jacobus verricht.

De Chroniek van Dionysius Telmaharensis, waarvan ik het afschrift, toebehoorende aan de Bibliothèque Nationale heb kunnen gebruiken noemt alleen zijn naam als dien van een beroemd bisschop en vermeldt daarenboven het jaar van zijn dood.

Een verhaal van de overbrenging van Jacobus' beenderen uit Aegypte naar het klooster van Phesiltâ vindt men in het Add. Ms. 12174 *f* 291 a. Het verhaal is geschreven door Cyriacus, bisschop van Marde.

Voor de geschiedenis van den tijd van Jacobus Baradaeus kunnen ons behalve de Westersche bronnen, en de bovengenoemde werken nog dienen: de geschriften in het II^de^ deel der Anecdota en daaronder vooral c. II, de geschiedenis van Ze'ora; c. XIII, de gesch. van Thomas, Stephanus en Zauta; c. XXIV, de gesch. van Johannes van Tella; c. XXV, de gesch. van Johannes van Hephaestus; c. XXXV, de gesch. van de Amideensche kloosters gedurende de vervolging; c. XLVII, de gesch. van de monnikenverzameling in Constantinopel, c. XLVIII, de gesch. van Severus, Theodosius, Anthimus, Sergius en Paulus; c. LVIII. de gesch. van het klooster van St. Johannes te Amid; de Excerpta uit de kerkgeschiedenis van Johannes van Ephesus [1]) en de capita historica [2]); voorts het Chronicon Edessenum door Assemani in het 1ste deel der Bibliotheca Orientalis uitgegeven, eindelijk een leven van Johannes van Tella, door mij uit twee handschriften van het Britsch Museüm afgeschreven [3]).

---

1) Anecd. Syr. II p. 289—329.
2) ibidem p. 385—90.
3) Add. Ms 12174 en 14622. Het wordt door mij tegelijk met dit geschrift uitgegeven.

Wij zijn dus zoo gelukkig gelijktijdige berichten te bezitten, sommige van hem zelf, sommige van een tijdgenoot en vriend. Wel ontbreekt het een en ander dat wij zouden wenschen te weten. Wel wordt de tijdsorde, zooals te verwachten is in een stichtelijk boek als de Levens der Zaligen niet altijd gestreng in acht genomen, wel wordt meer de aandacht gevestigd op de groote daden dan op de groote gedachten, terwijl de karakterteekening zeer onvoldoende is; doch laat ons tevreden zijn met hetgeen wij bezitten.

HOOFDSTUK I.

Het leven van Jacobus Baradaeüs tot zijn optreden als bisschop.

In het laatst der vijfde eeuw woonde te Tella [1]) (in onderscheiding van andere plaatsen van dien naam Tella de Mauzelat geheeten), eene stad in de provincie Osrhoëne [2]), zekere Theophilus bar Ma'nu [3]), een priester, behoorende tot de geestelijkheid van de stad zijner inwoning. Hij was wettig gehuwd maar had geene kinderen. Daar hij reeds oud was, smeekten man en vrouw door bidden en vasten God om een kind, en daarbij deden zij de gelofte dat hun eerstgeboren zoon aan Hem zou gewijd worden in een nabij de stad gelegen klooster. En ziet na eenigen tijd

1) Tella beteekent hoogte, heuvel. Andere plaatsen van dien naam b. v. Tella de Tautê, de Mar'asch, Tel Chipê, Tel Besmê. verg. het Hebr: Gibea. Tella heet bij de Grieken Constantina.

2) Osrhoëne (met de Metropolis Edessa) behoorde tot de provinciën van het patriarchaat van Antiochië. Bovendien behoorden daartoe Syria I en II, Phoenicia I en II, Arabia, Cilicia I en II, Euphratesia, Mesopotamia, Isauria en Cyprus. Voegt men hierbij het patriarchaat van Jeruzalem: de drie Palestijnsche provinciën, dan heeft men het gebied van de Syrisch-Monophysietische kerk.

3) B, p. 365: Man'u. Lees hiervoor Ma'nu dat een bekende naam is. b. v. Abgar bar Ma'nu. In het vervolg wordt kortheidshalve de korte levensbeschrijving met A, de uitvoerige biographie met B aangeduid.

bracht de vrouw een zeer schoonen zoon ter wereld, die gedoopt en Jacobus genoemd werd. Zijne ouders voedden hem op in Godsvrucht en zonden hem reeds vroegtijdig ter schole (op zijn tweede of derde jaar). Daar werd hij onderwezen in het geheele kerkelijke onderricht in de Grieksche en Syrische taal [1]). Toen hij den kinderleeftijd ontwassen was, wilde Theophilus zijne gelofte gestand doen. Met een geschenk in de hand leidde hij zijn zoon naar het klooster van Phesiltâ, nabij Tella gelegen [2]), waar toen zekere Eustathius abt was [3]). Stellig moest hij, vóór het aannemen van het monnikskleed, een zekeren proeftijd (tulmâdâ) doorstaan, ofschoon onze bron dit niet duidelijk aangeeft [4]). In het klooster leefde hij volgens eene »vol-

---

1) Hiermede wordt waarschijnlijk bedoeld, al wat noodig was om later der kerke dienstbaar te kunnen zijn, zooals het leeren lezen en het van buiten leeren van evangelie en psalmen. Zie ook Anecd. Syr. II p. 48, 136. Merkwaardig is dat hij dit alles ook in het Grieksch leerde. De school was waarschijnlijk aan een klooster verbonden, ofschoon ook kluizenaars wel eens school hielden. Een voorbeeld daarvan. l. l. p. 48.

2) A. p. 249. B. p. 365 staat: „het klooster van ܐܣܛܪܛܠܛܣ, dit is Phesiltâ". Dit vreemde woord kan ik niet verklaren. Naam van een heilige kan het niet zijn, want dan zou er „Mar" voor gevoegd zijn. Stratelates kan ook niet bedoeld zijn, want „veldheersklooster" is geen naam voor zulk eene inrichting. Is het misschien de verbasterde vorm van eene of andere vertaling van Phesiltâ (d. i. steengroeve)? Het klooster lag volgens Bar Hebr. Chron. Eccles. I 215 in het dorp Gâmu in het gebergte Izala. Bij Assemani B. O. II Diss. de Monoph. IX sub Edessa wordt dit dorp Umka genoemd. Hieruit is de naam Gumtâ te herkennen die Anecd. II 372. l. 2, 211. l. 3 wordt aangetroffen. Aan die plaats heeft de landstreek Gumathene, welke op de kaarten wordt aangetroffen, haar naam te danken. Maar dan kan althans dit gedeelte van het gebergte Izala niet tusschen Marde en Nisibis gelegen zijn, zooals in de annot. op Bar Hebr. Chr. Eccl. I 87, 88 gezegd wordt.

3) In 519/521 tijdens de vervolging was zekere Sergius abt van Phesiltâ, zie Anecd. Syr. III 246. 3.

4) B. p. 365 staat: toen hij het monnikskleed ontvangen had en onderwezen was (ettalmad). Doch dit kan eene slordigheid van den verhaler zijn. Niet

maakte en bovenmenschelijke" leefwijze. Reeds vroegtijdig doofde hij de hartstochten der jeugd uit en vastte in den aanvang een, twee of drie dagen, maar door voortgezette oefening bracht hij het tot twintig of eenentwintig. Wij behoeven niet te vragen of hij het monniksleven lief had. Zijne moeder daarentegen kon zich in de scheiding niet schikken. Telkens en telkens weder wenschte zij hem voor eenige dagen naar de stad mede te nemen. Doch Jacobus weigerde. »Bedenk toch" zeide hij tot zijne moeder »dat gij mijne ziel verloofd hebt aan Christus, den onsterfelijken bruidegom" [1]). Doch zij liet niet af bij hem aan te dringen. Jacobus was daarover zeer bedroefd en wendde zich tot den abt. »Bid toch voor mij" zeide hij »dat Christus òf mijn leven wegneme òf mijner moeder het zwijgen oplegge". De abt antwoordde: »Christus zal u uitredding verschaffen, indien hij een welgevallen in u heeft". En ziet na een jaar stierf zijne moeder en in het derde jaar zijn vader [2]).

Zoo kwam Jacobus in het bezit van het ouderlijke vermogen. Een meer wereldschgezind man zou zeker dien rijkdom behouden hebben, maar hij behield zelfs niet ééne mnâ. De twee slaven zijns vader liet hij vrij en schonk hun een huis en vermogen; »aardsche goederen zijn geschikt voor de wereld" zeide hij [3]).

---

in alle kloosters werd streng de hand gehouden aan het noviciaat. Daarentegen duurde het in een klooster, waarvan de naam niet wordt opgegeven omtrent vijf jaren (Anecd. II p. 154 sqq). Ook in het klooster der „Oosterlingen" te Constantinopel bestond het blijkens Anecd. II p. 226.

1) De voorstelling van Christus als van den bruidegom der ziel komt, naar ik meen, bij Joh. v. Ephesus alleen op deze plaats voor. In de Middeleeuwen was zij zeer gewoon, zie o. a. Moll. Kerkgesch. v. Nederl. vóór de Herv. II. 410. IV. 88, 89.

2) B. p. 365, 366. 3) B. p. 366.

Ondertusschen vermeerderde hij zijne geestelijke oefeningen van dag tot dag, vooral nadat hij tot diaken was gewijd. Zijne levenswijze geleek nu, volgens zijn biograaf, op die der onstoffelijke legerscharen (d. i. engelen) [1]). Hij nam namelijk zeer weinig nachtrust en gebruikte even weinig voedsel [2]).

Zulk een heilig man bezat natuurlijk het vermogen om wonderen te doen en de schrijver van B weet dan ook zeer vele groote daden van hem te verhalen. Zoo wordt ons medegedeeld dat van heinde en verre kranken ter genezing bij hem werden gebracht, en dat zoodra deze het klooster werden binnengedragen hunne krankheid week, nog vóór zij Jacobus hadden gezien [3]).

De vervolging die reeds in 518, kort na de troonsbeklimming van Justinus, tegen de Monophysieten uitgebroken was, had zich aanvankelijk bepaald tot Antiochië en omstreken. Nog in 519 werd een Monophysiet, Jacobus, bisschop van Batnan (Sarug), daarna werd ook in Tella een bisschop van dezelfde richting gewijd. Eerst gaandeweg breidde zich het tooneel der vervolging uit. In 520 of 521 [4]) bereikte zij haar toppunt. Zooals vroeger is vermeld, werden op alle plaatsen de kettersche bisschoppen en monniken verdreven, zoodat deze laatsten in groote kloostervergaderingen nu eens hier, dan eens daar vertoeven moesten [5]). Dat

1) De vergelijking van het monnikenleven met eene „vita angelica" is, zooals bekend is, zeer gewoon.

2) B. p. 366. Hier wordt nog bijgevoegd dat Jacobus den ganschen dag zijne cel niet verliet. Daar Joh. v. Eph. (Anecd. Syr. II p. 250) dit betrekt op zijn verblijf in Constantinopel, wordt de waarheid van het bericht h. t. p. zeer twijfelachtig, zie Aanhangsel III.

3) B. p. 366. 4) Anecd. syr. II. p. 289, 203.

5) Anecd. Syr. II. p. 202 sqq., p. 285, 286, p. 291 sqq., III p. 245, 246.

ook het klooster van Phesiltâ door deze vervolging getroffen werd, kan niet betwijfeld worden [1]). Echter weten wij daaromtrent geene bijzonderheden, en dus ook niet hoe Jacobus zich in den druk der tijden gedroeg. In dien tijd valt wellicht het volgende wonder, waaraan allerwaarschijnlijkst eene werkelijke gebeurtenis ten grondslag ligt [2]).

In het kamp van Harith bar Gabala, koning van Gassân [3]), heerschte eene aanstekelijke verstandsverbijstering. De koning was radeloos. Hij besloot zelf naar Jacobus te gaan met zijne rijksgrooten, hem geschenken aan te bieden, en zijn gebed ter genezing der ziekte te verzoeken. Jacobus, hiervan in den droom onderricht, verscheen hun in een gezicht, toen zij den Euphraat overgetrokken waren [4]). De verschijning weigerde de geschenken, doch zeide hun

---

1) Onze biograaf deelt er niets van mede. Toch blijkt het uit Anecd. III. p. 246, 3 waarook Phesiltâ wordt genoemd. Daarbij komt nog dat Sergius uit het klooster Châlâ (Bar Hebr. Chron. Eccles. I. 214) volgens B. p. 368 uit het zelfde klooster was als Jacobus; dit kan alleen verklaard worden uit de dooreenmenging der kloosters tijdens de vervolging.

2) Door dit aan te nemen wordt het ontstaan der vriendschap tusschen Harith bar Gabala en Jacobus verklaard.

3) Tusschen Palæstina en Syrië aan de eene zijde, en Mesopotamië aan de andere lagen toen twee Arabische koninkrijken Hirah en Gassân, welker dynastiën wegens de overeenkomst in de namen der Vorsten (Harith en Mondhir) dikwijls verward worden. Harith bar Gabala van Gassân was een ijverig Monophysiet, en onderdaan van den Romeinschen Keizer, Mondhir van Hirah sloot zich meestal bij de Sassanieden aan. Hij wordt als heiden voorgesteld bij Simeon van Beth-Arschàm (I. Guidi. La lettera di Simeon vescovo di Beth-Arsâm. Roma 1881 p. [illegible]), als gewelddadig tot het orthodoxe Christendom bekeerd in het leven van Johannes van Tella door Elias f 163. r. b. Zoo ook bij Theodorus Lector, Nic. Call. die van het geweld niets mededeelen. Zie over de beide rijken o. a. het werk van Nöldeke, Gesch. d. Perser u. Araber v. Tabari Leyden 1879. passim. Het schijnt dat destijds de residentie der Gassanieden een legerkamp was, al bleef dat misschien steeds op dezelfde plaats (Nöldeke a. a. O. S. 25).

4) Hieruit schijnt te volgen, dat Jacobus niet ver van den Euphraat vertoefde, dus niet in Phesiltâ.

dat de ziekte de straf was voor de schuld, die zij op zich hadden geladen door de gevangenneming van een monnik uit het klooster van Tursinai [1]). Die man moest losgelaten worden. Als Harith en zijne grooten in het kamp waren teruggekeerd, zouden zij bemerken dat de ziekte was opgehouden op het oogenblik dat hij met hen sprak. Bij hun terugkeer bevonden zij het werkelijk zoo. De gevangene werd losgelaten en de schuldige gedood. Van dien tijd af begeerde Harith zeer Jacobus te zien [2]).

Het was omtrent dien tijd dat Jacobus, nu waarschijnlijk een man van omtrent dertigjarigen ouderdom [3]), werd uitgekozen om, zeker uit naam van zijne kloosterbroeders, te Constantinopel zijn geloof te gaan verdedigen. Justinus was namelijk gestorven, en zijn opvolger Justinianus was niet van plan de gestrengheid te blijven handhaven, waarmede in de laatste jaren de Monophysieten werden behandeld. De monniken kregen bevel naar hunne oude kloosters terug te keeren; de beenderen van in ballingschap gestorvene bisschoppen en abten werden door hunne vrienden in de plaatsen, waar zij bestuurd hadden, ter aarde besteld [4]). Voort-

1) Het klooster op den berg Sinaï.

2) B. p. 366, 367. Dit verhaal heeft het uiterlijk van eene wonderzuchtige bewerking van een eenvoudiger wonderverhaal. Waartoe dient het dat Jacobus van te voren onderricht is, als hij zelf niet werkend behoeft op te treden?

3) Jacobus was toen reeds een geëerd man, hij zal daarom wel ouder dan dertig jaar geweest zijn, hetgeen ook blijkt uit het feit dat hij bij zijn dood (578) zeer oud wordt genoemd. Op de meening dat hij in 527 omtrent dertig jaar oud was, steunt de plaatsing van zijne geboorte in het laatst der 5de eeuw.

4) Het vervolg op Zach. Mit. (Anecd. III p. 245) beweert dat de vervolging geduurd heeft van het begin der 3de tot het einde der 9de indictie, dat is Sept. 524 — Aug. 531. Dit moet onjuist zijn wijl de vervolging veel eerder aanving. Dat ze echter 7 jaar heeft geduurd, is juist. Anecd. II. 210 deelt Joh. v. Eph. mede dat in het begin van de regeering van Justinianus de monniken bevel kregen hunnen oude kloosters weder te betrekken dus 527/528. Over de

durend werden twistgesprekken te Constantinopel gehouden, ter bevordering van de eenheid der kerk, waarvan de »collatio" van 533 wel het voornaamste was [1]). Maar reeds vóór dien tijd, dat blijkt uit ons verhaal, hadden zulke bijeenkomsten plaats gehad. Die waarvan hier sprake is viel voor in het eerste jaar van Justinianus (527—528) [2]).

Vergezeld van zijn kloosterbroeder Sergius van Tella [3]), met een klein evangeliarum [4]) in de hand ondernam Jacobus te voet de lange reis naar Constantinopel [5]). De keizerin Theodora was, zooals bekend is, eene vrouw die zeer veel eerbied koesterde voor heilige d. i. ascetische

teraardebestelling der beenderen zie Anecd. Syr. II p. 108 sqq. p. 282. en Bibl. Or. II. 49, 51 (woorden van Johannes van Ephesus overgenomen door Dion. Telmahar).

1) Deze „collatio" bij Mansi Concilia VIII p. 817 sqq. De vertegenwoordigers der Monophysieten waren Sergius b. van Cyrus, Thomas b. van Germanicia, Philoxenus b. van Dulichium, Petrus b. van Theodosiopolis, Johannes b. van Constantina (Tella) en Nonnus b. van Ceresina (Circesium). Dit Theodosiopolis is niet (volgens Assemani, B. O. II. Diss. d. Monoph. IX sub. Theodosiopolis, de Armenische stad van dien naam, maar Rhesina (verg. Chron. Edess. ad. annum 692) dat ook onder den naam Theodosiopolis voorkomt Procop. de Aedif. II. 5, de Bello Pers. II. 19. Bovendien heette juist in dien tijd de bissch. van Rhesina Petrus (B. Hebr. Chr. Eccl. I. 213).

2) De redactor van B. p. 364 schijnt te meenen dat Jacobus in de hoofdstad is gekomen toen Severus en Theodosius daar hun geloof verdedigden. Doch uit Anecd. II. p. 248 blijkt dat deze daar nooit te zamen geweest zijn. Severus verliet de stad in den zomer van 536. Theodosius kwam zeker niet voor den winter aldaar aan (zoo niet later). Vóór 534 was Severus ook niet in de hoofdstad. Volgens A.p. 250 woonde Jacobus er gedurende 15 jaren, volvolgens Ap. 254 werd hij in het 16de jaar van Just. bisschop, zijne aankomst valt dus in diens 1ste jaar 527|528.

3) De latere patriarch van Antiochië. Bar Hebr. Chron. Eccl. I. 214 noemt hem een monnik uit het klooster Chalâ, zie boven; van hem is weinig bekend zie beh. Bar Hebr. Anecd. II. C. 48. Joh. Eph. H. E. I. 41. en wat verder van hem zal verhaald worden.

4) Zie eene afbeelding van zulk een evangeliarium Anecd. Syr. I tegenover den titel.

5) A. p. 250. B. p. 368.

mannen, en daarbij eene ijverige Monophysiete, hetgeen waarschijnlijk voortkwam uit de dweepzucht der voormalige zondares. Door die voorliefde voor de ketters werkte zij zelfs haar gemaal dikwijls tegen, die het Monophysitisme niet wilde begunstigen. Geen wonder dat, toen de roep van den vromen Jacobus zich in den hofstad verbreidde, Theodora zeer blijde was dat zij spoedig met den godvruchtigen monnik zou kunnen kennis maken [1]). Zij zou zelfs reeds eenigen tijd te voren in den droom gezien hebben, dat Jacobus aan de Grieksche troepen levend water te drinken gaf [2]). Deze werd dan ook met vele betuigingen van vereering ontvangen: de keizerin schonk hem een huis en voorzag in zijne dagelijksche behoeften [3]). Hij woonde daar vijftien jaren lang [4]) met zijn vriend Sergius in aanhoudende ascese, waarin zijn celgenoot verre [5]) bij hem ten achter stond. Terwijl namelijk Jacobus bij dag zijne cel nooit verliet en geen omgang had met anderen, was Sergius gedwongen met vele menschen te spreken.

Van Jacobus' vijftienjarig verblijf in de hoofdstad wordt ons weinig anders bericht dan dat hij zich bezig hield met het lezen der Heilige Schrift in het Grieksch en Syrisch [6]). Toch zal hij, in den beginne althans wel voor het Monophysietisch geloof gestreden hebben. Daarvoor was hij ten minste gezonden. Hij zal echter wel spoedig ingezien hebben dat van dergelijke twistgesprekken niet veel heil te wachten was. Noch in de collatio Catholicorum et Seve-

1) B. ibidem. 2) B. p. 366.
3) A. p. 250. B. p. 368. 4) A. p. 250.
5) A. p. 250. B. p. 368. heeft dit niet begrepen. Hij schrijft dat Sergius *niet ver* in ascese bij Jacobus achterstond.
6) B. p. 368.

rianorum, noch in het edict van Justinianus van 536 wordt zijn naam genoemd [1]). Toch wordt ons gemeld dat hij de roem was van alle bisschoppen, geestelijken en abten die in Constantinopel kwamen [2]).

Intusschen brak de vervolging met vernieuwde kracht uit. In 535 was tot patriarch van Constantinopel benoemd een zekere Anthimus, vroeger bisschop van Trapezus. Deze had zich meer en meer geopenbaard als een Monophysiet en epistolae Synodicae [3]) gewisseld met Severus van Antiochië en Theodosius van Alexandrië, waarin hij het concilie van Chalcedon en den brief van Leo vervloekt had. Ephraïm van Antiochië [4]) was hierover zeer verontwaardigd en besloot paus Agapetus er van in kennis te stellen. Hij zond Sergius, een bekend geneesheer uit Rhesina, naar Rome, die den paus van alles bericht gaf, en met hem in Maart 536 [5]) naar Constantinopel ging. Na langen strijd liet de keizer zich overhalen om Anthimus prijs te geven [6]). Ook tegen den monnik Zoöras (Ze'ora) nam Agapetus krachtige maatregelen, waarvoor hij volgens Johannes van Ephesus door God met een vreeselijken dood werd gestraft [7]). Justinianus moest toegeven. Anthimus werd afgezet (volgens

1) Nov. 42. De veroordeeling in dit edikt geldt Anthimus, Severus, Peter van Apamea, en den monnik Zoöras (wiens leven het 2de hoofdstuk uitmaakt van de „zaligenlevens" van Joh. v. Eph. en die verder nog vermeld wordt ll. p. 368).

2) B. p. 368.

3) Deze brieven zijn te vinden Anecd. Syr. III. p. 292—301 en p. 306—313. De vervloeking van Chalcedon en den brief van Leo l l. p. 306.

4) Hij was de orthodoxe patriarch, opvolger van Euphrasius die in 526 bij eene aardbeving om het leven kwam. Ephraïm regeerde van 526—544.

5) Anecd. Syr. III. p. 289.

6) Anastasius in Vita Agapeti

7) Anecd. Syr. II. p. 18. Het verhaal van B. Hebr. is daarvan eene verkorting. Agapetus stierf April 536.

de Orthodoxen) of abdiceerde (volgens Joh. van Eph.) en eene synodus endêmusa, welker besluit bekrachtigd werd door een edikt des keizers, veroordeelde Severus, Anthimus, Peter van Apamea en den monnik Zoöras. Severus vluchtte naar Aegypte en Anthimus verschool zich, onder goedkeuring van Theodora, in het keizerlijk paleis [1]).

In Alexandrië werd in 536 de patriarch Theodosius afgezet om plaats te maken voor een orthodox opvolger. Hij zwierf eenigen tijd in ballingschap rond en vestigde zich daarna, onder de hoede van Theodora, in de nabijheid van Constantinopel.

Ephraïm van Antiochië kreeg bevel om op nieuw de Monophysieten te vervolgen. In den winter 536/537 ondernam hij uit Antiochië zijne welbekende tocht naar het Oosten om daar de ketterij te vernietigen [2]). De monniken werden op nieuw uit hunne kloosters verjaagd en begonnen weder deels in de kloostervergaderingen te wonen, deels rond te zwerven, totdat zij in Aegypte of Constantinopel rust vonden. Johannes van Tella, op wien wij later terug moeten komen werd met behulp der Perzen uit het gebergte van Singara (Schigar) weggehaald, en kwam tengevolge van al de kwellingen, die hij te verduren had, na een jaar in de gevangenis om.

De overige bisschoppen die nog in leven waren hielden zich stil, en durfden niets in het belang hunner kudden doen. De Monophysietische sekte scheen gefnuikt.

1) Zie het leven van Anthimus. Anecd. II. p. 247. Hij bleef in leven tot na den dood van Theodora (548).

2) De juistheid van het jaartal blijkt uit Anecd. III. p. 314 (15de indictie), van het jaargetijde uit het leven van Joh. v. Tella door Elias f. 160. r. a. Toen Johannes 1 Februari werd gevangen genomen, was Ephraïm reeds op reis.

Maar neen! Geweld en list vermochten bijna niets tegen de hardnekkige overtuiging der Severianen. De ketters weigerden grootendeels zich te onderwerpen aan de heerschappij der hun opgedrongene nieuwe geestelijken [1]) en leefden liever zonder zielzorg, zonder doop en avondmaal, dan dat zij de sacramenten van Dyophysieten zouden ontvangen. Priesterwijdingen hadden er in het Oosten niet plaats en het gebeurde wel eens dat iemand uit Syrië zich naar Alexandrië en van daar naar Constantinopel begaf om geordend te worden, zonder zijne pogingen met goeden uitslag bekroond te zien [2]).

Deze treurige toestanden wekten den ijver op van Harith bar Gabala van Gassân. Hij wilde al het mogelijke in het werk stellen om in het bestaande verandering te brengen. Zooals het nu was, kon het niet blijven [3]). In het 16de jaar van Justinianus (542/543) kwam hij dan ook in Constantinopel en drong er bij de keizerin op aan dat twee of drie bischoppen voor Syrië zouden worden aangesteld [4]). Theodora, die begaan was met het lot harer partijgenooten, beval terstond dat aan zijn wensch voldaan zou worden en door den patriarch Theodosius van Alexandrië, die nu reeds eenige jaren nabij Constantinopel woonde [5]),

---

1) Zie het leven van Joh. v. Tella door Elias *f.* 162. v. b.

2) Anecd. Syr. II. p. 174.

3) B. p. 369 bericht dat toen in geheel Syrië slechts drie Monophysietische bisschoppen waren, één in de bergen van Marde, één in Alexandrië en één in Perzië. Aangezien noch Perzië, noch Alexandrië in Syrië liggen, Theodosius reeds in de ballingschap was en hetzelfde bericht Anecd. II. p. 173 voorkomt (anno 526) waar het goed past, acht ik het voor dezen tijd onjuist. Bar Hebr. Chr. Eccl. I. 218 deelt mede dat alleen te Schigar (Singara) een bisschop (Caris) was overgebleven. Dit kan de bisschop in Perzië zijn.

4) A, p. 254. B. p. 369.

5) Theodosius van Alex. was blijkens Aanh. IV N°. 1 in verband met N°. 2 na de afzetting van Gajanus (Anecd. III. p. 288. 23) Juni 535 patriarch ge-

werden twee mannen aangewezen, onze Jacobus en Theodorus, een man geboortig uit Arabië [1]). Theodorus werd bisschop van Bozra (Hirtâ) met eene dioecese die zich over Arabië en Palaestina uitstrekte [2]), Jacobus kreeg het bisdom Edessa met Syrië en Azië als arbeidsveld [3]).

Jacobus aarzelde de zware taak te aanvaarden, niettegenstaande hij, zooals blijkt uit het vervolg van zijn leven, niet tegen een groot werk opzag. Maar ziet in den droom verschenen hem Severus van Antiochië en Johannes van Tella, de thans overledene, onverschrokkene kampioenen voor de leer van Cyrillus. Zij reikten hem den herderstaf met de woorden: »Weid onze schapen en behoed hen tegen de wolven" [4]).

---

worden. Daar hij omstreeks dertig jaren in ballingschap leefde en in 566 stierf (Anecd. II. p. 248.) moet hij omstreeks 536 verbannen zijn. De Chronologie van *alle* orthodoxe bronnen is zeer verward, behalve die van Liberatus welke met de Syrische berichten overeenstemt, doch het jaartal niet aangeeft.

1) A. p. 250.

2) B. p. 369 Bozra, A. p. 254 Hirtâ (Hirah). Met beide namen moet hetzelfde bedoeld zijn: derhalve is Hirtâ hier de algemeene naam der residentie van de Arabische vorsten. Dion. Telmahar. noemt hem altijd bisschop van Hirtâ de No'man, maar dit is stellig onjuist, daar hij altijd in verband met Harith van Gassân voorkomt.

3) Greg. Bar Hebr. Chron. Eccl. I. 215 noemt zijne waardigheid die van oecumenisch metropolitaan, en vermeldt niet dat hij bisschop van Edessa werd. Latere Syrische schrijvers (zie Assemani B. O. II. Diss. d. Monoph. IX sub Edessa) onderscheiden Jacobus van een anderen Jacobus van Edessa die tegelijkertijd bisschop van die stad was en diens leerling. Het geschr. de fide Syrorum (l. l. p. 63, 64) zegt dat Jacobus te Edessa een metropolitaan voor die stad wijdde. Assemani sluit zich aan bij de mededeeling van Dion. Telmahar. die hem bisschop van Edessa noemt, maar verklaart zijn oecumenisch metropolitaanschap voor een leugen.

4) B. p. 368. De schrijver plaatst dit vóór het vertrek van Jacobus uit Azië. Daar de beide bisschoppen toen nog niet overleden waren en hij geen herderstaf had te ontvangen, neem ik de vrijheid dit bericht naar het jaar 542/43 te verplaatsen waar het volkomen gepast is. Severus van Antiochië stierf volgens Bar Hebr. Chr. Eccl. II p. 211 8 Febr. 543, volgens Dion.

Nu was Jacobus' besluit genomen. Wettig erfgenaam dier groote voorgangers, zou hij hun werk getrouw voortzetten. Hij nam de keuze aan en weldra werd hij door Theodosius en de zijnen tegelijk met Theodorus, met toestemming der keizerin, tot bisschop gewijd [1]). Heimelijk gaf Theodosius hem verlof ook bisschoppen te wijden.

Telmahar l. l. in annot. in 538. Op den 6den Febr. van datzelfde jaar stierf Johannes v. Tella, zie Elias *f* 165. v. a.

1) Ook het geschrift de fide Syrorum (Assem. B. O. II p. 63. 64) deelt dit mede. Doch Assemani, ofschoon zonder eenigen grond, zegt: quem constat a Sergio hujus factionis in Syria praesule impositionem manus accepisse p. 65.

HOOFDSTUK II.

Jacobus' werkzaamheid voor de bevestiging van het Monophysitisme en de stichting der Monophysietische kerk.

§ 1. *De Voorgangers van Jacobus.*

Voor dat wij ons verhaal beginnen van hetgeen Jacobus gedaan heeft, ter vervulling der taak hem door Theodosius opgedragen, moeten wij den blik achterwaarts wenden en even den arbeid van die mannen in oogenschouw nemen, welke hem in het werk der priesterwijding zijn voorgegaan.

Men moet zich namelijk niet voorstellen dat in de jaren, die sinds de troonsbeklimming van Justinus waren verloopen, de Monophysieten geheel en al van geestelijken bijstand waren verstoken. Neen, van tijd tot tijd. waren enkele moedige mannen opgetreden die, althans voor zooveel dat in hunne macht stond, hunnen partijgenooten in den nood te hulp kwamen.

Tot die mannen behoorde in de eerste plaats Johannes, de afgezette bisschop van Tella, die omdat hij weigerde het concilie van Chalcedon in de kerk af te kondigen de

wijk had moeten nemen naar het klooster van Mar Zaccai te Callinicus, waar hij ook vroeger een dertiental jaren als monnik had doorgebracht [1]). Nog niet lang had hij daar vertoefd, toen de gedachte bij hem op kwam dat het hem, den bisschop, niet betaamde stil te zitten in een klooster [2]), terwijl zijne medegeloovigen gebrek hadden aan geestelijken, die de sacramenten zouden kunnen bedienen. De overige bisschoppen hadden, door vrees gedreven, geweigerd iets te doen in het belang hunner broeders. Maar Johannes kon deze lauwheid niet aanzien. Van zijne medebisschoppen en weldra ook van den patriarch Severus bekwam hij verlof om allen, die tot hem kwamen, de priesterwijding te schenken.

Hij begon zijn werk aanvankelijk in het openbaar, maar daar de tegenpartij hem geen rust liet, moest hij heimelijk zijn arbeid voortzetten. Des nachts kwamen geheele troepen kandidaten voor den geestelijken stand hem opzoeken, wanneer het bekend was geworden, dat hij hier of daar was aangekomen. Dan onderzocht hij hunne kennis aangaande datgene wat voor een geestelijke noodig was en las de aanbevelingsbrieven van de door hem in verschillende streken aangewezen personen. Kwam iemand zonder zulken brief, hij werd dadelijk teruggezonden. Het getal zijner wijdingen zou volgens Johannes van Ephesus niet minder dan 170000 bedragen hebben [3]). Maar hij zou zijn werk

1) Zie over Johannes: zijn leven beschreven door Joh. v. Eph. (Anecd. Syr. II. p. 169-177) en de veel uitvoerigere beschrijving door zijn vriend Elias, die door mij wordt uitgegeven.

2) Natuurlijk was ook dit klooster niet in Callinicus gebleven; de monniken hielden zich tijdelijk in eene woestijn op.

3) Anecd. II p. 175. Elias geeft het aantal niet op. Eene belangrijke beschrijving zijner methode vindt men l.l. p. 172, 173. Ook Joh. v. Eph. werd door hem tot diaken gewijd, l.l. p. 174.

niet lang kunnen voortzetten. Door de bewerking van Ephraïm van Antiochië werd hij in het Perzische gebied, waar hij zich toen bevond, gevangen genomen en te Antiochië in een klooster opgesloten. Daar kwam hij, ten gevolge van de door hem verduurde mishandelingen, op nog middelbaren leeftijd om (6 Febr. 538)[1]).

Zijne werkzaamheid had zich echter niet tot Klein-Azië en andere meer westelijke streken uitgestrekt. Daar trad na zijn dood een ander op, eveneens Johannes geheeten[2]). Hij was eerst monnik geweest in het klooster van Petrus Iberus te Gaza, later bisschop van Hephaestus[3]) in Aegypte geworden en met Theodosius van Alexandrië van daar naar de nabijheid van Constantinopel verhuisd. Evenals Johannes van Tella bepaalde hij zich tot priesterwijdingen en wel in Klein-Azië, de eilanden langs de kust, Palestina en Constantinopel. Hij zal nog wel tegelijk met Jacobus Baradaeüs gearbeid hebben[4]). Bij Theodora stond hij in hooge gunst.

Van denzelfden aard zal wel het werk geweest zijn van Thomas van Damascus, van wien wij zoo goed als niets weten, daar zijne biographie, door Johannes van Ephesus, bijna geheel verloren is gegaan[5]).

---

1) Anecd. II p. 176 Elias *f* 165. v. a. Hij was 55 jaren oud.

2) Zijn leven Anecd. II p. 177—185. Zoo hij dezelfde is als Johannes Aegyptius Bar Hebr. Chr. Eccl. I. 215, dan beweert deze van hem dat hij in de hoofdstad stil gezeten heeft.

3) Deze naam komt als Aegyptische bisschopszetel voor bij Lequien. Oriens Christianus. De Aegyptische naam is mij onbekend; wellicht Memphis (de stad van Ptah = Hephaestus)?

4) De tijd van zijne werkzaamheid, die na 536 aanvangt, is niet zeer juist bekend. De reis waarvan Joh. v. Eph. (Anecd. II p. 183, 184) spreekt, valt waarschijnlijk 543 of 544.

5 Anecd. II p. 185. l. 16—23.

Doch ook de arbeid van deze drie mannen was natuurtuurlijk niet toereikend om het gebrek aan geestelijken geheel weg te nemen en weinige jaren na den dood van Johannes van Tella moest zich in Syrië en de omliggende streken wederom het gemis van een bisschop, die hierin voorzien kon en wilde, levendig doen gevoelen. Van daar dat Jacobus, toen hij zijn ambt aanvaardde, genoeg gelegenheid had om zijn ijver te toonen.

---

§ 2. *Jacobus' prediking en priesterwijdingen.*

Waarschijnlijk in den aanvang van het jaar 543 begon Jacobus zijn moeielijk werk. Hij zal toen omtrent 45 jaren oud geweest zijn. Wij stellen hem ons voor als een man van indrukwekkende gestalte, met vurige oogen die den tegenstander konden betooveren. Hij was gezond van gestel en door de ascese zoo gehard dat zijne huid op een »keisteen" geleek [1]. Zijne kleeding was niet die van een aanzienlijk geestelijke maar van een armen monnik. Zij bestond uit de ééne helft van een lap grove stof, [2] waarvan hij de andere als bedekking gebruikte. 's Zomers en 's winters droeg hij hetzelfde gewaad, en dit verwisselde hij niet eer met een nieuw dan wanneer het er als eene lappendeken uitzag. Aan die eenvoudige kleedij had hij zijn bijnaam Baradaeus (Burde'âjâ of volgens B. en het opschrift der liturgie Pocock. 85 der Bodlejana: Burde'ânâ = lompenman) te danken [3]. Volgens het voorschrift des

---

1) A.p. 252. B.p. 376.

2) A.p. 250 heet de stof ܪ̈ܒܠܐ. De beteekenis daarvan is mij onbekend.

3) A.p. 250. B.p. 367. Dit woord is dus niet van den stadsnaam Barda'a af

Evangelies (Matth. X : 9, 10) nam hij geld noch teerkost op den weg mede, terwijl hij nacht en dag doorreisde, zelden sliep (echter nooit op een bed), weinig spijs gebruikte en zich nooit van een paard of ezel bediende. Te voet volbracht hij zelfs de grootste tochten, zoodat niemand gedurende langen tijd zijn reisgenoot kon zijn [1]).

Zoo verliet Jacobus Constantinopel, en ging waarschijnlijk het eerst naar Edessa, ofschoon zijn biograaf dit niet mededeelt [2]). Deze zegt zeer algemeen dat hij niet alleen Syrië, Armenië en Cappadocië doortrok, maar ook Cilicië, Isaurië, Pamphylië, Lycië, Lycaonië, Phrygië, Carië, Azië en de eilanden Cyprus, Rhodus, Chios en Mitylene tot Constantinopel toe [3]).

Niet alleen met de wijding van diakenen en priesters hield hij zich bezig, maar ook met vertroosting en bemoediging, met prediking en onderwijzing. Hij wilde niet enkel voor het uitwendig welzijn zijner partijgenooten zorgen, hij bevlijtigde zich ook om den zwakken moed in te spreken onder de benarde omstandigheden, de dolenden van den verkeerden weg terug te brengen tot de rechtzinnige (d. i. Monophysietische) leer [4]). Een paar voor-

---

te leiden, dat toen nog niet bestond (zie Assem. B. O. II p. 67). Een andere bijnaam bij Nic. Call. 18.52 is Zanzalus. Zoo heette hij wegens zijne bijzonder magere gestalte. Dit woord zal wel met den Syrischen stam „zalal" moeten worden in verband gebracht.

1) A.p. 251, 252. B.p. 375, 376.

2) Alleen het Arab. geschrift de fide Syrorum deelt mede dat hij terstond naar Edessa ging, doch om daar een bisschop voor die stad te wijden. Dit verdient dus geen vertrouwen.

3) A.p. 255. B.p. 360. De optelling geschiedt in de richting van Syrië tot Constantinopel. Men mag dus vermoeden dat de schrijver bedoeld heeft, dat Jacobus eerst in Syrië is geweest.

4) A.p. 251, B.p. 371.

beelden van zijnen arbeid te dien opzichte worden ons door B. medegedeeld in den vorm van wonderen:

Op zekeren dag kwam hij in het dorp Gumtâ (in het gebergte Izala) aan. Daar was juist een Joodsch toovenaar aan het werk. »Indien gij Christus niet belijdt" sprak hij hem toe »dan zult gij zwijgen, en spreken noch hooren." Nauwelijks had hij dit gezegd of de man werd doofstom en de duivel ging van tusschen zijne voeten uit, in de gedaante van een neger. Op eene berisping van Jacobus verdween deze uit de stad. Hij sprak toen tot de eigenaars van het dorp die met de Dyophysietische ketterij waren besmet: »Ziet, de Satan heeft het dorp verlaten. Laat u nu door Christus verlichten." Jacobus bleef dan ook eenigen tijd daar om hen te bevestigen in de rechtzinnige leer [1]). Kort daarop riep hij in Edessa een aanzienlijk man, Theodorus, in het leven terug, door de aanroeping van den e e n e n en o n v e r d e e l d e n Christus. Op verzoek van zijne verwanten verhaalde de opgewekte wat er met hem was voorgevallen. »Tot mij" zoo sprak hij »kwam een man van vuur, toen ik te bed lag, en nam mijne ziel weg. Toen zag ik dezen heilige en twee oude monniken voor mij tot God bidden. God verhoorde hun gebed. Hij gaf den man van vuur met hen mede, opdat hij hun in alles zou ter wille zijn. Deze bracht dan ook mijne ziel in mijn lichaam terug. Gelooft dan dezen heilige en neemt zijn zegen aan." Het gevolg van dit wonder was dan ook dat velen geloofden en door Jacobus werden overtuigd [2]). Zoo bevorderde hij den wasdom der rechtzinnige leer.

1) B.p. 372.

2) B p. 372, 373. Het verhaal wordt in het geschrift de fide Syrorum anders gedaan. Daar ontbreken ook de zonderlingste trekken.

De hoofdzaak echter van zijne werkzaamheid bestond in de wijding der geestelijken. Of hij hierbij wel altijd de noodige voorzorgsmaatregelen in acht genomen heeft, zooals vroeger Johannes van Tella, of hij niet al te lichtvaardig de wijdingen heeft verricht weten wij niet. Maar er is toch iets dat ons zou kunnen doen vermoeden, dat alles niet altijd in den haak was. Er is namelijk een brief overgebleven van Anthimus van Constantinopel aan het adres van Jacobus gericht, waarin o. a. het volgende te lezen staat [1]). »Over het werk dat gij doet, verheugen wij ons. Wij wenschen echter dat het u toevertrouwde werk zóó geschiede dat geen der onzen of der tegenstanders aanleiding tot smaad hebbe, dat namelijk alles met nauwlettendheid en beproeving verricht worde. Er is geen voordeel in, wanneer men de priesterlijke kanons verbreekt, waardoor de kerkenorde bevestigd wordt. De zaak bestaat dan ook niet in eene tallooze menigte, die willekeurig is bijeenverzameld. Want dat is een wereldsch denkbeeld. Ook niet wegens het klein getal van hen die ordenen, en wegens den langen tijd (waarin geene wijding plaats kan hebben) moet men maar vele priesters wijden, evenals men vruchten bewaart voor den tijd van gebrek. En evenmin moet men denken als de dochteren van Lot. Dat zijn slechts gedachten van ongeloovigen. God zal zijne erfenis niet verlaten. Daarom moeten wij niet meer personen wijden dan noodig is, en niet tot deze eer toelaten diegenen, welke van de canones zijn afgevallen, of die, welke vroeger in den geestelijken stand getreden zijn, weder opnemen b.v. die voor de tweede maal gehuwd zijn of de afgesnedenen en dergelijken."

1) De inhoud wordt hier verkort wêergegeven.

Of Jacobus werkelijk zich schuldig heeft gemaakt aan hetgeen waarvoor hij hier wordt gewaarschuwd, weten wij niet, maar wel wordt van hem medegedeeld dat hij meer dan honderdduizend geestelijken zou gewijd hebben [1]). »Hij goot het priesterschap uit als een gezwollen stroom in de maand Nisan." Het terrein van zijne werkzaamheden zou weldra meer beperkt worden, maar door een stouten stap, waardoor hij het Monophysitisme meer vastheid gaf, en den grondslag legde tot de Syrische Monophysietische kerk.

---

§ 3. *Bisschopswijdingen.*

Jacobus moest spoedig inzien, dat wat hij tot nu toe gedaan had slechts half werk was. De vervulling der ledige priesterplaatsen was wel een zeer heilzaam werk, maar straks zouden weder andere vacaturen ontstaan, en wie kon zeggen of hij dan nog in staat zou zijn, zijner partij te hulp te komen. Wilde er eenige kans bestaan dat zijn arbeid blijvende gevolgen zou hebben, dan moesten er zoodanigen gevonden worden, die in staat zouden zijn ook in het vervolg priesters te wijden, die reeds nu een gedeelte zijner zware taak zouden kunnen overnemen, dan moest er kortom eene Monophysietische hierarchie gevormd worden.

Doch hoe deze in het leven te roepen? Hij stond alleen, en tot eene kanonische wijding werden minstens drie bisschoppen vereischt.

Voorshands koos hij twee monniken uit, die als voortreffelijke mannen bekend stonden: Conon uit Cilicië en Eugenius

1) A.p. 258. B.p. 376.

uit Isaurië. Met dezen vertrok hij naar Constantinopel, om de hulp van patriarch Theodosius in te roepen. Deze wilde zijn plan wel ondersteunen, doch niet zelf de wijding volbrengen. Hij zond hen daarom naar Alexandrië, waar zich eenige bisschoppen bevonden, die hem in deze zaak konden helpen [1]).

Nu begaf zich Jacobus met Conon en Eugenius door Klein-Azië en Palestina naar Alexandrië, waar men hem met groote vereering ontving, en ook niet aarzelde aan het verzoek van Jacobus en Theodosius gevolg te geven. Zoo werd dan Conon tot bisschop van Tarsus in Cilicië, Eugenius tot het bekleeden van datzelfde ambt voor Seleucîa in Isaurië geordend [2]). Tevens wijdde Jacobus daar nog twee bischoppen, Antoninus en Antonius, voor Syrië [3]).

Van daar ging Jacobus naar Syrië, waar hij nu den kerkelijken toestand wilde regelen. Hij stelde er de volgende bisschoppen aan:

te Laodiceä [4]): een metropolitaan Domitius (ܕܘܡܛܠ), uit het klooster van Aphthonius [5]);

---

1) A.p. 255, B.p. 370. In Aegypte kon de keizer niet zulke krachtige maatregelen nemen als in Syrië, daar het land bijna geheel Monophysietisch was. Van daar dat er nog vele bisschoppen waren.

2) A.p. 253, 255. B.p. 370. B.p. 370 staat ten onrechte dat Eugenius bisschop van Syrisch Scleucîa werd. Conon en Eugenius werden later de hoofden der Tritheïeten, zie Joh. Eph. H. E. V. 1—11 p. 309—320 en verder Hoofdstuk III § 1.

3) B.p. 370. Antoninus en Antonius worden alleen in B. vermeld als gewijd in Alexandrië. A.p. 253 staat echter dat in die stad nog anderen dan Con. en Eug. werden gewijd. De namen hunner dioecesen worden niet opgegeven. Zij worden nog genoemd Joh. Eph. H. E. IV. 11 p. 233, waar gezegd wordt dat zij door geweld tot de ordening van Petrus van Alexandrië werden gedwongen.

4) A.p. 255. B.p. 370. Met Laodiceä is bedoeld Laodiceä ad Mare. De overige steden van dien naam, die hier in aanmerking kunnen komen, waren geen metropolitaansteden.

5) Elders niet vermeld.

te Kinnesrîn (Chalcis): Johannes, uit het klooster van Mar Bassus te Bethabu [1]);

te Seleucîa in Syrië [2]): Johannes, uit het klooster van Mar Bizzi [3]);

te Charan (Carrhae): Sergius, uit het klooster van Aphthonius;

te Sura Romanorum (aan den Euphraat): Johannes uit het klooster van Mar Channinâ [4]);

Zoo was dan een begin van regeling tot stand gekomen. Maar Jacobus wilde meer. Op den zetel van Antiochië, waar nu sedert vijfentwintig jaren een Dyophysietisch patriarch troonde moest weder een waardig opvolger van Severus plaats nemen. Wanneer dáár een patriarch zetelde, zou de eer der kerk hersteld, en de eenheid der Monophysieten versterkt zijn, daar anders de bisschoppen hun natuurlijk hoofd misten. De man, die de geschiktheid bezat tot die hooge waardigheid bevorderd te worden, woonde in Constantinopel. Het was Jacobus' oude vriend en celgenoot Sergius van Tella, een bekwaam man, vriend van lektuur en verklaring der kerkvaders, en tevens een goed asceet. Daarom begaf zich Jacobus naar de hoofdstad, en wijdde hem aldaar, zeker onder goedkeuring van Theodosius, tot patriarch van Antiochië. Hij bekleedde

1) Een zeer voornaam klooster der Monophysieten in het Antiocheensch gebied, waar de Oostersche abten hunne vergaderingen hielden.

2) Lees p. 255. i. p. v. Isaurië: Syrië.

3) Bp. 370 ܒܝܙܝ. In de kloosterlijsten (Wright. Catal. of the Syr. Man. II p. 704—714) wordt een klooster van dien naam niet genoemd, wel een van Mar Bizâ. Waarschijnlijk is dit hetzelfde.

4) Aldus A.p. 256 Bp. 370 heeft: van Mar Chananja. Dit klooster lag echter bij Marde. Het kl. van Mar Channinâ lag volgens Add. Ms 14663 Mus. Brit. (Wright Catal. II p. 691, 692) ten westen van den Euphraat.

die waardigheid slechts drie jaren, daar de dood hem ± 547 tijdens een verblijf in Constantinopel wegrukte [1]).

Behalve Sergius stelde hij voor het door de vervolgingswoede van Abraham bar Chili zoo geteisterde Amid als metropolitaan een zekeren Eunomius aan, een geestelijke uit die stad, welke in Constantinopel den tijd zijner ballingschap doorbracht [2]). Ook wijdde Jacobus in die stad twaalf bisschoppen voor Aegypte en Thebaïs en bovendien nog vele geestelijken voor diezelfde streken [3]). Theodosius namelijk had het sinds zijne verdrijving niet gewaagd geestelijken voor zijn patriarchaat te ordenen, zoodat ook daar de nood elken dag wies.

Jacobus verliet nu de hoofdstad en ging naar Azië [4]) om ook daar de kerkelijke toestanden te regelen. Tot bisschoppen werden aangesteld:

---

1) Sergius werd waarschijnlijk in 544 patriarch (misschien wel in den tijd waarin de zetel ledig stond door den dood van Ephraïm die in 544 of 545 overleed). Paulus nl. zijn opvolger is gewijd ± 550 (zie beneden). Deze werd patriarch drie jaar na den dood van Sergius, welke eveneens drie jaren lang die waardigheid had. Hieruit volgt dus dat hij ± 544 gewijd moet zijn. Greg. Bar Hebr. Chr. Eccl. I p. 213 deelt mede dat hij door Johannes van Anazarbus is gewijd. Het is mogelijk dat deze er bij betrokken was. In de aant. l.l. p. 234 wordt medegedeeld dat hij volgens Dion. Telmahar. 11 jaar patriarch is geweest. Ik heb dit evenwel niet kunnen vinden in Dion. Van Sergius is een brief over aan de Perzische bisschoppen over vragen van kerkbestuur (Wright. Catal. II p. 935 c. 1).

2) A.p. 256. B.p. 371. Volgens Dion. Telmahar. A. Gr. 862 = 551 was toen in Amid bisschop, Johannes van Carthamîn, dus moet Eunomius vóór dien tijd gestorven zijn. Bij de wijding van Paulus van Antiochië was hij nog in leven (zie Aanh. IV 8, 9, 10). Is de opgave van Dion. Telmahar., waaraan niet te twijfelen valt, juist, dan moet zijn naam Aanh. IV 37 ingeschoven zijn door den verzamelaar.

3) A.p. 256. B.p. 371 heeft: Hij stelde vele bisschoppen aan, Ignatius en anderen (ܠܐܝܓܢܛܝܘܣ ܘܠܐܚܪ̈ܢܐ). Dit Ignatius moet zonder twijfel veranderd worden in ܠܐܓ̈ܦܛܝܘܣ dus voor de Aegyptenaren en anderen.

4) A.p. 256. B.p. 371 heeft: naar de streken van Syrië. Men verandere dit Syrië in Azië. In Syrië had Jacobus reeds tweemaal gewerkt, hij kon er dus niet voor de tweede maal heengaan.

te Ephesus: Johannes, de heidenleeraar en kerkgeschiedschrijver [1]);

te Smyrna: een zekere Petrus [2]);

te Pergamus: een man, Johannes genaamd;

te Tralles: eveneens een Petrus;

op Chios: Kaschisch, een vriend van Johannes van Ephesus, uit het klooster van St. Johannes te Amid [3]);

te Aphrodisias: Paulus van Azië [4]);

te Alabanda: Julianus [5]).

Toen hij weder in Syrië was aangekomen wijdde hij eindelijk nog Johannes uit het klooster van Carthamîn tot bisschop van Dara [6]) en eenige bisschoppen voor Perzië [7]).

Nadat Sergius van Antiochië overleden was bleef de zetel drie jaren vacant. De behoefte aan een nieuwen patriarch deed zich echter krachtig gevoelen. Theodosius van Alexandrië voerde daarover dan ook correspondentie

1) A.p. 256. B.p. 371. Zie over Johannes. Land. Joh. Bisch. v. Ephesus Leyden 1856. De daar gegeven beschrijving kan op vele punten aangevuld worden door data uit het IIde deel der Anecdota en de brievenverzameling (Aanh. IV).

2) A.p 256. B.p. 371 noemt hem Photius, zoo ook Dion. Telmahar. A. Gr. 855. De onjuistheid daarvan blijkt uit het leven van Petrus en zijn broeder Photius. Anecd. II c. 56. Hij was eerst cancellarius te Constantinopel, later monnik te Alexandrië en te Smyrna, eindelijk bisschop dier stad.

3) Zijn leven beschreven door Joh. v. Eph. (Anecd. Syr. II p. 257—260). Hij was volgens dezen een wonderdoener.

4) B. heeft de berichten over de Canische bisdommen met Ap. 257 verbastert den naam Aphrodisias in ܐܦܪܘܕ ܫܝܫܪܐ. Paulus heeft onder Justinus II veel vervolging doorstaan zie Joh. Eph. H. E. I. 14. II. 42. 43.

5) Elders niet vermeld.

6) Deze wordt nog genoemd Bp. 383 en Joh. Eph. H. E. IV. 33 waar staat dat hij Jacobus op zijne laatste reis vergezelde en weinige dagen vóór hem stierf (578). Dit laatste ook Dion. Telmah. A. G. 889. Deze noemt hem daar en A. G. 862 bisschop van Amid. Indien het in den tekst medegedeelde waar is, dan is hij dus ± 551 naar Amid verplaatst. A.p. 527 deelt zijne wijding niet mede.

7) B.p. 376. Dit kan in lateren tijd geschied zijn.

met de Oostersche bisschoppen, Jacobus en de zijnen [1]), en wees hen op den persoon van den abt Paulus van Alexandrië. Daar deze ook juist in den geest viel der Oostersche bisschoppen, gaven zij aan den raad van Theodosius gaarne gehoor en wijdden hem, vóór hij gelegenheid had om te ontsnappen, tot patriarch in de plaats van Sergius. Dit geschiedde omtrent 550 [2]). Zoo stelde Jacobus twee patriarchen en omtrent dertig bisschoppen aan [3]).

---

§ 4. *De stichting der Syrische Monophysietische kerk.*

De groote beteekenis van deze bisschopswijdingen valt terstond in het oog. De vervulling der ledige priesterplaatsen kan wel een verzet tegen de Staatskerk genoemd worden, het doel daarvan was evenwel geen ander dan een tegemoet te komen aan het dringend verlangen der Monophysieten. Maar wat Jacobus deed, het instellen van eene hiërarchie was iets anders, was meer dan dat. Het was de stichting eener nieuwe kerk.

1) Zie Aanh. IV. 8, 9, 10 enz

2) Zie over Paulus veel bewogen leven Hoofdst. III. § 2 en Land. Joh. v. Eph. v. A. en B. S. 104—139. Brieven van en aan hem bevinden zich in meer genoemde brievenverzameling (Aanh. IV). Hij stierf 585 of 586. De datum zijner wijding is op de volgende wijze vastgesteld: Terminus ad quem is de dood van Eunomius die hem mede heeft gewijd 550/551; de Terminus a quo is de dood van Theodora 548. De canones die gevoegd zijn bij de „oratio de trinitate" van Theodosius spreken van deze keizerin als eene overledene (Aanh. IV, 6) en Paulus had deze „oratio" gelezen, toen hij zijne epistola, synodica aan Theodosius (Aanh. IV. 13.) schreef, tusschen 548 en 551 valt dus zijne wijding. En daar Sergius niet wel vóór 544 patriarch kan geworden zijn, valt Paulus' wijding in het jaar 550.

3) A. p. 256 B. p. 317. De eerste geeft op 27 die behalve de 12 Aegyptische bisschoppen met name worden genoemd. De tweede geeft 39 (waarschijnlijk schrijffout voor 29) en geeft 16 + x bisschoppen voor Aegypte. Door aanvulling der beide lijsten uit elkander verkrijg ik het getal 30.

Waar Jacobus bisschoppen aanstelde, ook op de plaatsen waar een bisschop der Staatskerk troonde, daar sprak hij met die daad uit: »Ik zoek mijn heil niet langer in de verbasterde katholieke kerk," daar stichtte hij zelf eene kerk gegrond op de leer der drie eerste conciliën, op Cyrillus en Severus. Eene kerk die onafhankelijk zou zijn van Rome en Constantinopel, die daarvan zelfs afgescheiden zou zijn, zoolang de staatskerk volhardde in de handhaving van het concilie van Chalcedon.

Dat velen den stap door Jacobus gedaan gewaagd vonden, dat het hun moeite kostte zich af te scheuren van de moeder die hen thans wel wreed behandelde, maar die zij als kinderen hadden lief gehad, en op wier hervorming zij altoos nog hoopten, wij kunnen het licht bevroeden.

En toch heeft het werk van Jacobus den uitwendigen druk der vervolging getrotseerd, toch heeft gedurende vele eeuwen de Monophysietische kerk in bloeienden staat verkeerd, voor zoo ver men van eene Oostersche kerk kan zeggen, dat zij bloeit.

Waarlijk voor de zooeven genoemde restrictie bestaat wel reden. In de afgeleefde volkeren van het Oosten werden niet die frissche krachten gevonden, welke de pas aan barbaarschheid ontworstelde volken van het Westen telkens aan de Europeesche kerk schonken. De Syrische kerk leefde letterlijk van ascese. En al mogen wij de zelfverloochening niet geringschatten, die uit deze alle maat en perk te buitengaande dooding des vleesches spreekt, dat neemt niet weg, dat het doel der zelfverloochening daardoor niet wordt bereikt.

Daarbij komt nog dit. Het is onbestrijdbaar dat een geheele kerk van asceten onmogelijk bestaan kan en het

gevolg daarvan is, dat wanneer deze kastijding des vleesches als het hoofddoel van 's menschen leven wordt beschouwd, degenen, die zich daarmede niet kunnen bezighouden, voor zich zelf het ideaal des Christelijken levens verlagen, en hun vertrouwen stellen op de gebeden en overtollige goede werken der heiligen.

Zoo bestaat de kern der kerk bijna zonder uitzondering uit mannen die zich hebben afgezonderd van de wereld, en is de rest over het geheel verzonken in een weinig beteekenenden vormendienst.

De kerk, door Jacobus gesticht, bezat stellig spoedig eene zekere regeling. Veel van het oude kon men behouden; men had slechts vóór den tijd van Chalcedon terug te gaan. Ook zal, weldra de verhouding der bisschoppen onderling vastgesteld, en hunne gemeenschappelijke arbeid door synoden zijn bevorderd. Ten minste de brievenverzameling hier achter in een aanhangsel behandeld leert ons dat de bisschoppen van het Oosten gemeenschappelijk optraden, terwijl die van Klein-Azië hun centrum hadden in Theodosius van Alexandrië en later in Johannes van Ephesus. In buiten gewoon gewichtige gelegenheden werkten deze twee groepen samen.

Ook de abten in het Oosten hielden soms gemeenschappelijke vergaderingen, waarvan ons twee bekend zijn, (Aanh. IV 29, 31.), evenzoo de abten in Arabië (aldaar 41.).

Zoolang de Romeinsche keizer nog heerschte in deze streken en de Arabieren hun macht niet buiten Arabië hadden uitgebreid, zal de uiterlijke bloei der kerk wel niet zeer groot zijn geweest. De bisschoppen der Staatskerk toch waren op de meeste plaatsen zeker wel in het bezit der bisschoppelijke paleizen en der hoofdkerken. Ja, de

bisschoppen schijnen lang niet altijd in de hun toegewezen stad gewoond te hebben. Sergius van Antiochië stierf in de hoofdstad. Eveneens vertoefden daar de kleinaziatische bisschoppen dikwijls.

De Oostersche bisschoppen woonden, schijnt het, veel in kloosters, althans van Jacobus Baradæus wordt gezegd dat hij in »zijn klooster" kwam [1]) en ook later treffen wij hem dikwijls in een klooster aan. De Orthodoxe geestelijken, door keizerlijke gunst gesteund, hadden uiterlijk alle macht in hunne dioecesen; het volk ging liever naar hen die misschien in een verborgen schuilhoek van hun gebied woonden, maar aan de geestelijke belangen hunner onderhoorigen konden voldoen.

---

§ 5. *Jacobus en zijne vervolgers.*

Het spreekt van zelf dat de arbeid van Jacobus bij de tegenstanders niet onopgemerkt voorbijging. Het is dan ook niet meer dan natuurlijk dat de synodietische bisschoppen [2]) alle moeite aanwendden om Jacobus te grijpen en hem van zijn ambt te ontzetten [3]). Dit mocht hun evenwel niet gelukken »want" zoo zegt Johannes van Ephesus »hij werd door de genade Gods verborgen gehouden en niet in de handen zijner vervolgers overgegeven [4])."

De oorzaak hiervan is voornamelijk te vinden in de groote snelheid waarmede hij zijn werk verrichtte. Wan-

1) B. p. 374.
2) Zoo werden de orthodoxen door hunne tegenstanders genoemd.
3) A. p. 251. B.p. 374.
4) ibidem

neer hij namelijk ergens kwam deed hij zoo mogelijk in een etmaal al het werk dat hem te doen stond af en den volgenden nacht was hij weder op dertig of veertig mijlen afstands van de plaats, waar hij den vorigen dag geweest was. Als zijne vervolgers dan dáár heen gingen, waar men zeide dat hij was, vervulde hij zijne taak reeds in een geheel andere streek [1]). Meestal kon hij zich daardoor de noodige nachtrust niet gunnen. Werd hij daarover door de zijnen berispt, dan antwoordde hij: Eerst als gij de engelen verzoekt te gaan slapen, hebt gij recht het mij te vragen? [2])

Niet altijd kon hij evenwel zijne vervolgers ontwijken. Soms ontmoette hij hen zonder dat ze hem herkenden. Eene andere maal, toen zij hem tegen kwamen, vroegen zij hem zelfs heimelijk: »Hebt gij soms iets van Jacobus den verleider gehoord [3])?" Hij noemde dan een plaats dien hij reeds verlaten had, en zeide: »Ja ik heb van sommigen gehoord dat hij daar en daar was en daar verkeerde, en als gij teruggaat zult gij hem misschien kunnen achterhalen [4])." De vervolgers, die dachten dat hij van hunne partij was, lieten hem gaan, terwijl zij volgens zijn woord hem elders zochten te vinden [5]).

Niet alleen de bisschoppen waren op hem verbitterd, ook de keizer was in toorn ontstoken over zijne wijze van doen. Hij beloofde veel goud aan diegenen, bisschoppen, monniken of wereldlingen, welke beloofden hem te zullen gevangen nemen. Er waren dan ook velen die van het

---

1) A.p. 251. B.p. 374.
2) B.p. 374, 375.
3) A.p. 252 B.p. 376.
4) Het Syrische woord dat ik hier door „teruggaan" vertaal is ܕܒܪ. Anders vindt men het in die beteekenis niet, wel in het Arabisch.
5) A.p. 252 B.p. 375.

aanbod des keizers gretig gebruik maakten, maar hoe zij zich ook beijverden om hem in woestijnen en op bergen, in steden en dorpen te grijpen, zij konden hem niet in hunne macht krijgen. En toen in 565 de keizer Justinianus stierf waren nog al hunne pogingen te vergeefs geweest [1]).

Ondanks allen tegenstand zette Jacobus zijn werk krachtig voort. In den strijd tegen de ketters betoonde hij zich een goed verdediger van het Monophysietisch geloof, door het leveren van bewijsgronden uit de H. Schrift legde hij den tegenstanders het zwijgen op, en zelfs bekwame advokaten konden hem niet bedwingen [2]).

Van dag tot dag vermeerderde het getal dergenen die zich bij hem aansloten, en zoo werd dan ook weldra zijn naam die eener partij: Vraagde men hun: »Wiens volgelingen zijt gij?" zij antwoordden: »Van het geloof van den apostel Jacobus dat ons thans door Jacobus gepredikt wordt." Vandaar dat in Syrië, Armenië en Perzië algemeen van het geloof van Heer Jacobus gesproken werd, terwijl de Aegyptenaars zich Theodosianen noemden [3]).

---

§ 6. *Wonderen.*

Wanneer ik boven deze afdeeling het woord „wonderen" plaats, wordt daarmede niet bedoeld dat Jacobus in werkelijkheid wonderen zou hebben verricht. Waarom dan daarover opzettelijk gesproken? Omdat de wonderen

---

1) A p. 252. 253. B.p. 376.

2) B.p. 376. 377.

3) B.p. 377. Later noemden zich ook de Monophysieten in Aegypte en Abessinië Jakobieten.

in de oude heiligenlevens zulk een integreerend element uitmaken dat men die niet geheel voorbij mag gaan. Daarenboven aan vele wonderen zal wel het eene of andere feit ten grondslag liggen en misschien kunnen de verhalen in verband met andere gegevens niet van gewicht ontbloot zijn. De wonderen, die in het voorgaande reeds zijn verhaald, zal ik hier natuurlijk niet vermelden.

Toen Jacobus op zekeren tijd naar het klooster van Mar Kaiumâ reisde, om daar twee broeders te bezoeken ging de zon onder vóór hij het klooster bereikt had. Daar hij bij zijne tocht de zon niet wel kon missen sprak hij haar aldus aan: »O zon, dienares der schepselen en schepsel Gods, in naam van Jezus den Nazarener wacht op mij, totdat ik het klooster zal binnen gegaan zijn. En zooals hij gewenscht had geschiedde het ook. Toen hij in het klooster kwam waren de monniken over die vreemde gebeurtenis verbaasd. Zij vroegen hem dan ook de reden daarvan. Jacobus antwoordde: »Hoe hard zijt gij van hart en hoe zijt gij niet gedachtig aan het woord: Indien gij een geloof had als een mostaardzaad, enz." Van de twee broeders die hij kwam bezoeken, was de een ernstig ziek. Op de vraag van Jacobus of hij wilde sterven of blijven leven koos hij het eerste. Hij overleed dan ook, naar het woord van den heilige, den volgenden morgen. Den anderen deelde Jacobus mede dat de Heer hem nog een jaar levenstijd schonk opdat hij zich benoodigdheden zou kunnen äanschaffen voor de reis naar de eeuwigheid [1]).

In Constantinopel genas hij een bezetene. Den keizer deelde hij als er geoordeeld moest worden mede wat het beste

1) B.p. 373, 374.

was, en ook alles wat er in het Romeinsche rijk moest gedaan worden [1]).

Toen hij eens naar het gebergte Sinaï ging om daar met de monniken te bidden, werd zijn reisgezel door vermoeienis en brandenden dorst zoo zeer uitgeput dat hij den dood nabij was Toen deed God in de woestijn eene bron ontstaan, die den armen man verkwikte en hem de kracht gaf met Jacobus op den heiligen berg te gaan bidden [2]).

Toen er eens in geheel Mesopotamië, vooral in Tella gebrek aan water was, zoodat zelfs de rivieren opdroogden, besloten de landlieden tot Jacobus te gaan om zijne hulp in te roepen. Hij bad ernstig tot God, en terwijl hij hiermede bezig was, werd de hemel met wolken bedekt en daalde de regen neder, die tot groote vreugde der landlieden drie volle dagen bleef aanhouden [3]).

Uitgenoodigd om in Amid, dat door de Perzen verwoest en op 's keizers kosten herbouwd was, de nieuwe kerk in te wijden, ging hij daarheen. Nadat hij aan den ingang der kerk een kranke vrouw genezen had ging hij het gebouw binnen en wijdde het in. Nauwelijks was dit geschied, of heirscharen van lovende en juichende engelen verschenen in de kerk [4]). Jacobus verliet daarop de stad om er niet lang daarna weder terug te komen.

Vele Amideners namelijk vielen, door den druk der vervolging, van het ware geloof af. Daarvoor werden zij gestraft door eene aanstekelijke razernij, die zich ook in Edessa, Maiferkat (Martyropolis), Tella en Charan ver-

1) Dit klinkt door en door onwaar B.p. 374.
2) B.p. 377, 378.
3) B p. 375.
4) B.p. 378.

toonde maar in Amid het hevigst was. Onder tranen en smeekingen baden zij Jacobus over te komen »Hoe wilt gij" antwoordde deze »dat de Heer u barmhartig zal zijn, terwijl gij hem in twee personen verdeelt?" De Amideners begrepen dit en beloofden zich te zullen bekeeren. Jacobus ging met hen mede; hij bracht den dag in het gebed voor het altaar door, terwijl men, op zijn last met een wierookvat de gansche stad doorging. Den volgenden dag waren dan ook alle razenden genezen. Tot verootmoediging legde Jacobus hun de straf op, dat zij gedurende een aantal dagen rouwkleederen dragen zouden [1]). Daarna deed hij hetzelfde in de vier andere steden die door de razernij bezocht waren [2]).

Ook bij het beleg van Edessa verrichtte hij een wonder. Chosroës namelijk had zich voor de stad gelegerd en groote torens bij den muur gebouwd, die den Edesseners zeer veel schrik aanjoegen. In den nood gingen zij tot Jacobus die in de stad verblijf hield en smeekten hem voor het ontzet der stad te bidden. Jacobus sprak hun moed in door de mededeeling dat God met de Perzen doen zou als met Sanherib. Den ganschen nacht bracht Jacobus in het gebed door en ziet, den volgenden dag waren de Perzen verdwenen. Chosroës had namelijk in den nacht een gezicht gehad van vurige paarden en wagenen, waaruit hem

1) B.p. 379, 380. De razernij in Amid had volgens Dion. Telmahar. plaats in 556. De vergelijking van het verhaal der razernij door Johannes van Ephesus (bij Dion. Telmahar.) is zeer merkwaardig. Daaruit blijkt 1° dat de razernij gaandeweg verminderde en dat Jacobus er niets mede te maken had, 2° dat de biographie B. althans wat dit wonder aangaat niet van Joh. v. Eph. is.

2) B.p. 380.

3) B.p. 380, 381. Deze belegering is waarschijnlijk die van het jaar 544. Is dit zoo, dan kan men het ware verhaal bij Procop. de Bello Persico II, 26 en 27 lezen en hieruit over dit verhaal oordeelen.

de waarschuwende stem te gemoet klonk: »Ga weg van onze stad of wij zullen u en uw leger dooden." Chosroës hoorde naar die vermaning en ging heen.

Nadat Jacobus nog een blinde genezen had door aanroeping van den eenen en ongedeelden Christus, verliet hij de stad en ging naar het klooster van Johannes bar Aphthonius. Toen hij daar de mis bediende was er een pas gedoopt Arabier aanwezig. Deze zag een vuur uit den hemel nederdalen en vlammende tongen boven de hostie zweven, terwijl tegelijkertijd engelenscharen, wier hoofden naar het altaar neêrgebogen waren, de namen van allen, die aan het avondmaal deelnamen, in het boek des levens opschreven. Het gevolg was dat de barbaar geloofde en God prees [1]).

Meer wonderen worden er van Jacobus niet medegedeeld, maar deze zijn voldoende om aan te wijzen, hoe zeer deze man, in de schatting zijner partijgenooten, door God bevoorrecht en ondersteund werd.

Wij kunnen ons thans weder uit het fantastisch gebied der verbeelding begeven naar dat der koude werkelijkheid.

B.p. 381, 382.

HOOFSTUK III.

Jacobus Baradaeüs en de strijd in de Monophysietische kerk. 565—578.

§ 1. *De Tritheïetenstrijd.*

Met den dood van Justinianus (November 565) brak een gunstiger tijd voor de Monophysieten aan, die omtrent vijf jaren duurde. In dien tijd trof hun het verlies van patriarch Theodosius van Alexandrië, welke negen maanden na den dood des keizers overleed [1]. Ofschoon Theodosius nooit in het openbaar gewerkt had, en buiten de wijding van Jacobus en Theodosius nooit eene enkele handoplegging had verricht, was hij toch door zijn woord en raad altijd in het belang der zijnen werkzaam geweest. Het is, geloof ik, niet al te gewaagd wanneer ik zeg: Zonder Jacobus Baradaeüs zou de Monophysietische kerk niet zijn tot stand gekomen, maar zonder Theodosius, zou Jacobus niet gedaan hebben wat hij heeft verricht [2]. Toen nu deze man

1) Anecd. Syr. II. p. 248 B. p. 380. Hier wordt verteld dat Jacobus den zijnen mededeelt. „In dezen nacht is Theodosius overleden." Dit was in 887 (lees in 877) = 566.

2) Theodosius nl. had Jacobus uitgekozen en gewijd, hem verlof gegeven

overleden was, brak terstond de strijd uit tusschen de Monophysietische bisschoppen, die bekend staat onder den naam van den Tritheïetenstrijd.

Het Tritheïsme [1]) is eene richting welke de Aristotelische terminologie overdraagt op het kerkelijke triniteitsbegrip. De naam Tritheïsme, driegodendom, is natuurlijk niet van de aanhangers dier leer zelf afkomstig. Niemand toch, die aanspraak wil maken op den naam van Christen, zal van drie goden spreken.

De Tritheïeten leerden dat dan ook niet; zij zagen dat de kerkelijke leer één God erkende en te gelijk drie hypostasen, welke laatste ieder hunne eigenaardigheden hadden. Dat nu kwam overeen met hetgeen b. v. wordt aangetroffen bij den mensch. Men kan spreken van ééne menschelijke natuur en dan bedoelt men daarmede het algemeene begrip »mensch." Dit bestaat echter in werkelijkheid niet dan in de concrete persoonlijkheden: Petrus, Paulus, enz. Deze hebben deel aan de menschelijke natuur, en daarnevens ieder hunne individualiteit. Bracht men dit nu over op God, dan was God het algemeene begrip, en de drie hypostasen werden de concrete verschijning van dat begrip, daarin alleen verschillend van hetgeen bij het begrip »mensch" en de individuen wordt aangetroffen, dat de Goddelijke hypostasen eene *ἀπαράλλακτος ταυτότης* bezaten, waardoor wel niet de numerische, maar toch de specifieke eenheid bewaard bleef.

---

bisschoppen te ordenen, hem aan de Alexandrijnsche geestelijken aanbevolen, hem Paulus aangewezen als een geschikt patriarch voor Antiochië. Met het in den tekst gezegde is natuurlijk niet bedoeld dat Jacobus alleen uitvoerde wat Theodosius zeide, maar dat de steun van Theodosius hem heeft bemoedigd en hem de hulp van anderen heeft verschaft.

1) Zie over het Tritheïsme de verhandeling van Dr. J. M. Schönfelder achter zijne vertaling van de kerkgeschiedenis van Joh. van Ephesus.

Maar zeide men: de drie personen der Triniteit hebben wel ieder hunne hypostase maar zijn volgens de kerkleer niet drie Goddelijke οὐσίαι of φύσεις, dan antwoordden de Tritheïeten: »Er bestaat geen verschil tusschen οὐσία en ὑπόστασις. Ook de kerkleeraars Chrysostomus en Gregorius van Nazianzus hebben de eerste den Logos, de tweede den Heiligen Geest οὐσία τις genoemd." Hiertegen bracht men dan weder in, dat daarmede niet Goddelijke οὐσία, (maar tegenover de Sabellianen) »iets wezenlijk bestaande" (en dus niet alleen een vorm der Godheid) was bedoeld.

Dit Tritheïsme was het eerst openlijk verkondigd door Johannes Askosnages, een Syriër, die in Constantinopel kwam en daar in tegenwoordigheid van den keizer zijn leer blootlegde. Deze ontstak daarover in toorn en verdreef hem. Nadat hij door Theodosius berispt was, doch zijne leer niet had willen vaarwel zeggen werd hij, kort voor zijn dood, door de kerk veroordeeld [1]).

Tegen de aanhangers van dezen man is waarschijnlijk de »oratio de Trinitate" gericht, die patriarch Theodosius ± 549 vervaardigde [2]), en waarin hij trachtte te bewijzen

1) Bar Hebr. Chr. Eccl. I p. 223, 225. Johannes Philoponus is dus niet de vader dezer ketterij. Hij trad eerst later op. De naam van dezen Askosnages komt mij zeer vreemd voor. Volgens Assemani (B. O. II p. 328) zou het naar zijne Latijnsche vertaling van de Syrische vertaling van Greg. Bar Hebr. „ab utris fundo" beteekenen. Doch een Grieksch woord dat dit beteekent en op Askosnages gelijkt, heb ik niet kunnen vinden. Ook is de naam „Zakbodem" zeer vreemd. Het is mogelijk dat Bar Hebr. reeds den naam verkeerd heeft medegedeeld en vertaald. Men zou nog eerder aan een naam Ascosiagon, dat des noods „zakwang" „iemand met opgeblazen wangen" „blaaskaak" beteekenen kan, kunnen denken.

2) De „Oratio" (niet „Sermo") wordt vermeld Joh. Eph. H. E. II. c. 45. en Assemani B. O. II. p. 80. Zij is door mij afgeschreven uit Add. Ms. 14602 Mus Brit. zie Aanh. IV 3, 4, 5. Dat zij tegen de leer van Askosnages gericht is, deelt Theodosius niet mede, maar is toch waarschijnlijk, daar Johannes Philoponus toen nog niet was opgetreden.

dat het met de leer der kerk streed te spreken van substantiën en naturen in de Triniteit hetzij men het getal daarvan bepaalde of onbepaald liet, en waarin hij de orthodoxe leer der numerische eenheid verdedigde, terwijl hij evenzeer de stelling bestreed als zou de gansche Triniteit in God het Woord mensch zijn geworden. Deze laatste stelling schijnt verkondigd te zijn door de Còndobaudieten, die in hunnen tegenstand tegen het Tritheïsme zoo vér gingen, dat zij zelfs de beschouwingen van Theodosius voor kettersch verklaarden en zich van de Theodosianen afscheidden [1]).

Door de „oratio" van Theodosius schijnt voorloopig aan den strijd een einde gekomen te zijn, maar nauwelijks was deze overleden of de Tritheïstische ketterij kwam op nieuw voor den dag.

Nú waren het de oude helpers van Jacobus, Conon en Eugenius, die deze leer in Constantinopel en in het Oosten verkondigden terwijl Johannes Philoponus in Alexandrië optrad en Athanasius, de zoon eener dochter van Theodora het Tritheïsme zijn geldelijken steun schonk [2]).

Johannes van Ephesus deelt ons mede dat zij zich ondanks alle vermaningen niet lieten overtuigen, maar hunne leer bleven vasthouden en daarom met den ban werden getroffen en afgezet [3]). Het zou kunnen schijnen als of dit zeer snel in zijn werk gegaan was. Doch dat dit niet zoo is, blijkt uit de brievenverzameling, die ik reeds meer vermeld heb [4]), en voornamelijk betrekking heeft op het Tritheïsme [5]).

---

1) Joh. Eph. H. E. II. c. 45.
2) Bar. Hebr. Chr. Eccl. I. p. 225. Joh. Eph. H. E. V. c. 1, 7.
3) Joh. Eph. H. E. V. c. 1.
4) Zie Aanh. IV.
5) Dat Joh. v. Eph. er niet uitvoeriger over schrijft in zijne kerkgeschie-

Jacobus schijnt zich kort na het overlijden van Theodosius naar Constantinopel begeven [1]) en daar Conon en Eugenius gesmeekt te hebben de rust der kerk niet te verstoren maar te vergeefs.

Waarschijnlijk in den winter 566/567 hielden de orthodoxe bisschoppen in Constantinopel eene samenkomst met Conon en Eugenius, waarbij deze laatsten verklaarden geheel overeen te stemmen met de leer van Theodosius [2]). Maar den volgenden dag reeds verijdelden zij het gesloten verdrag door διχμαρτυρίαι. Hoe men dit deed, kon het toen levend geslacht zien uit een boek dat in Azië geschreven was, maar thans verloren is.

De gemeenschap met C. en E. werd dan ook terstond afgebroken. Na eenigen tijd gelukte het aan eenige ijverige mannen de twee partijen weder bij elkander te brengen. Na langdurige samenspraak stelde men eene „allocutie [3])" op, die door beide partijen geteekend werd en waarin, evenals in het syndocticum de Tritheïetische leer werd verworpen. Doch het duurde niet lang of Conon en Eugenius handelden wederom in tegenspraak met het verdrag [4]).

De bischoppen in Constantinopel bleven niet alleen staan in den strijd. Ook in Alexandrië interesseerde men er zich voor. Daar woonde Johannes Philoponus, wiens leer de

---

denis is natuurlijk. Hij had er een boek overgeschreven (H. E. V. c. 3 en 5) dat verloren is.

1) Aanh. IV. 35, 39.

2) d. t. p. 25. Dit verdrag is het „Syndocticum" N°. 26. De bisschoppen in Constantinopel waren Johannes v. Eph. Stephanus van Cyprus, Elisa en Longinus, de voor Nubië aangestelde bisschop.

3) Aanh. IV. 27.

4) Aanh. IV. 25.

kerk van Aegypte zeer beroerde. Ook hier werd eene uiteenzetting van de kerkleer gepubliceerd (het syndocticum van Constantinopel), maar zooals wel te begrijpen is, stoorden zich de tegenstauders hieraan niet en eindelijk sprak de bisschop Johannes van het spreekgestoelte der kerk het banvonnis uit over het geschrift van Johannes Philoponus en over den schrijver, die in zijne schatting den naam »Atheüs" ten volle verdiende [1]).

Ook in Syrië, Cilicië en Isaurië had men niet stil gezeten. Den 17den Mei van het jaar 567 stelden de abten van het Oosten, in het klooster van Mar Bassus te Bethabu vergaderd, een syndocticum op ter verdediging der ware leer [2]) en de geestelijkheid van Cilicië en Isaurië volgde hen na [3]).

Omtrent dien tijd moet een groote samenkomst in Callinicus zijn voorgevallen, waar èn Jacobus èn Eugenius tegenwoordig waren. De eerste verlangde toen dat deze eene geschrevene verontschuldiging zou inleveren, doch te vergeefs [4]). Daar brachten zij ook een stuk voor den dag, dat op naam van Severus gesteld was, maar waarin geene veroordeeling der ketterij werd aangetroffen. Dit stuk werd toen door eenige flinke mannen verscheurd, maar weldra kwamen zij met een nieuw stuk voor den dag, dat, naar hun zeggen, door de Oostersche abten was goedgekeurd [5]).

---

1) Aanh. IV. 28. Deze bisschop Johannes wordt door Theophanes A. 6058 vermeld als een man die door eendrachtige samenwerking van Theodosianen en Gajanieten (=Aphthartodoceten) verkozen was. Joh. Eph. verhaalt daarentegen, dat er in de eerste tien jaren na den dood van Theodosius geen patriarch was. Het schijnt dus dat deze Johannes niet door hem erkend werd.

2) Aanh. IV. 29.

3) Aanh. IV. 25.

4) Aanh. IV. 39.

5) Aanh. IV. 32.

Tegelijkertijd strooiden zij uit dat Jacobus en Theodorus, de bisschop van Bozra, met hen instemden en dat verder slechts twee Syrische kloosters hunne leer verwierpen. Ook spraken zij veel kwaad van den patriarch Paulus van Antiochië en beweerden zij dat Jacobus daaraan geloof sloeg [1]). Zoowel de Oostersche abten [2]) als Paulus [3]) schreven toen aan Jacobus om hem naar de juistheid van die verhalen te vragen. Jacobus en Theodorus stelden Paulus en de abten gerust en vermaanden deze laatsten niemand in hunne kloosters toe te laten, die niet vooraf de geschriften van Theodosius had onderteekend [4]).

Niet lang daarna kwam er een geschrift in het licht, schijnbaar tegen het Sabellianisme geschreven maar inderdaad tegen de Orthodoxe leer gericht. De vertaling van dit boek in het Syrisch werd door de krachtige maatregelen van Jacobus verhinderd [5]).

Waarschijnlijk omtrent dien tijd schreef Jacobus een ernstigen brief aan Conon en Eugenius, die weder naar Constantinopel waren gegaan. Hij roept hen toe: Bij de liefde tot Christus, spaar de kerke Gods, spaar mijnen ouderdom, spaar uwe eigene zielen. Komt in uwe dioecesen terug. Dan zullen wij elkander kunnen spreken, en zal God wellicht aan den strijd een eind maken [6])". Maar de twee haeresiarchen bleven in de hoofdstad [7]).

Den 3den Januari 568 vergaderden de Syrische abten we-

1) Aanh. IV. 32, 31.
2) Aanh. IV. 32.
3) Aanh. IV. 33.
4) Aanh. IV. 34, 30.
5) Aanh. IV. 31.
6) Aanh. IV. 36.
7) Aanh. IV. 39.

der in het klooster van Mar Bassus, nadat zij een brief van de Constantinopolitaansche bisschoppen hadden ontvangen [1]). Op die vergadering werden deze brief en daarna het Godlasterlijke boek der ketters (het geschrift van Johannes Philoponus) voorgelezen. Het vroeger genomen besluit werd bekrachtigd en verscherpt: Men zou nauwkeurig onderzoeken wie met deze ketterij besmet waren [2]).

Niet lang daarna riep Harith bar Gabala Jacobus tot zich, om over de zaken te spreken. Hij verzocht hem en Theodorus weder aan Conon en Eugenius te schrijven. Zij deden dat doch ontvingen geen antwoord [3]). Waarschijnlijk tegelijk met dezen brief zond Jacobus een brief aan de bisschoppen in de hoofdstad. Hij verzoekt hen daarin om, mochten er onedele motieven in het spel zijn, den twist terstond te beslechten; was er werkelijk verschil in leer, dan moest men zich zoo mogelijk vereenigen. Zij moesten echter niet meenen dat hij niet rechtzinnig was. Al wat Theodosius geleerd of gedaan had, aanvaardde hij [4]). In den winter (naar het schijnt 568/569) was Eugenius wederom in Klein-Azië. Hij en de klerus van Aegae verzochten schriftelijk Jacobus om eene samenkomst. Deze ging met eenige monniken uit het klooster van Beth-Aphthonia naar het dorp Garbdisu (?) waar zij elkander ontmoetten. Eugenius verontschuldigde zich niet, maar nam de toevlucht tot smaadredenen op Jacobus en anderen. Van verzoening wilde hij niets weten. Toen gaf Jacobus

1) Indien deze brief over is gebleven, wat niet waarschijnlijk is, dan wordt aarmede bedoeld Aanh. IV. 27.
2) Aanh. IV. 31.
3) Aanh. IV. 39.
4) Aanh. IV. 37.

van al wat er gebeurd was kennis aan de Cilicische en Isaurische gemeenten [1]).

Eindelijk, nadat de strijd omtrent drie jaren geduurd had (dus omstreeks den herfst van 569) stelden de Oostersche bisschoppen een encyclium op, dat ook door die in de hoofdstad werd onderteekend, waarin de Tritheïstische leer opnieuw en nu voor goed veroordeeld wordt en die haar aanhangen van de kerk worden afgesneden [2]). Dit encyclium vergezeld van een brief, door Jacobus opgesteld [3]), waarin hij Conon en Eugenius smeekte toch dit encyclium te willen onderteekenen daar hij anders verplicht was met hen te doen, hetgeen hij vroeger nooit gedacht had (hunne afzetting) zonden zij aan Harith bar Gabala. Deze moest hun den brief overhandigen en hun drie dagen bedenktijd toestaan [4]). Toen zij na drie dagen nog geen besluit konden nemen, werd hun nog vijf dagen tijd gelaten [5]), maar toen zij ook na die vijf dagen niet wilden teekenen [6]) en het bericht daarvan bij de bisschoppen aangekomen was, ging men eindelijk over tot de afzetting der beide sektehoofden. Van dit hun besluit gaven de bisschoppen kennis aan de orthodoxen in de verschillende provinciën [7]), en aan de abten in Arabië [8]). welke laatsten hun eene dankbetuiging zonden [9]).

1) Aanh. IV. 39.
2) Aanh, IV. 38.
3) Deze brief is in zijn geheel in den brief (Aanh. IV. 39) opgenomen.
4) Aanh IV. 39.
5) Aanh. IV. 40.
6) Aanh. IV. 39, 40.
7) Aanh. IV. 39.
8) Aanh. IV. 40.
9) Aanh. IV. 41.

Na dit vonnis schijnt het twistgesprek gevoerd te zijn dat vermeld wordt door Photius [1]) en Gregorius Bar Hebraeüs [2]) en waarin onder anderen Johannes van Ephesus, Paulus van Antiochië en Stephanus, bisschop van Cyprus, in tegenwoordigheid van den Constantinopolitaanschen patriarch Johannes van Sirimis met Conon en Eugenius streden. De afloop daarvan was blijkbaar niet gunstig voor de Tritheïeten. Maar dat daarmede deze ketterij verstikt was, zooals Bar Hebraeüs beweert, is onjuist. Daar echter de verdere geschiedenis [3]) dezer ketterij buiten ons kader valt, zullen wij hiermede de geschiedenis der Tritheïeten besluiten.

Wij zien dat Jacobus in dezen strijd de tegenpartij niet zoo streng behandeld heeft als de overige bisschoppen dat deden. En dat is geen wonder. Was niet Jacobus de geestelijke vader van Conon en Eugenius? Waren zij het niet geweest, die toen hij alleen stond, het eerst den moed hadden gehad, hem, niet alleen met woorden, maar ook met daden, bij te staan. En moest dan niet de bestrijding van Jacobus het karakter dragen van eene vaderlijke vermaning, van een vriendelijk smeeken? De gebeden van Jacobus hebben echter haar doel niet bereikt. Conon en Eugenius zijn tot hunnen dood toe voortgegaan op den weg door hen betreden. Zij hebben hunne denkwijze verder verbreid en der Monophysietische partij, waartoe zij behoorden, veel last en verdriet aangedaan.

1) Bibl. cod. 24.
2) Chr. Eccl. I. p. 227, 229.
3) Zie Schönfelder. S. 273—280 en Joh. Eph. H. V. 1—12.

§ 2. *Jacobus' strijd met Paulus van Antiochië en dood.*

Het laatste gedeelte van Jacobus' leven werd verdonkerd door den strijd met den patriarch Paulus van Antiochië.

De eerste jaren der regeering van Justinus II waren voor de Monophysieten zonder vervolging voorbijgegaan. Maar in zijn 6de jaar [1]) (570—71) vaardigde hij, door den patriarch Johannes van Constantinopel daartoe aangespoord, een vervolgingsedikt tegen de ketters uit. De in de hoofdstad aanwezige bisschoppen, Johannes van Ephesus, Stephanus van Cyprus, Elisa, Paulus van Aphrodisias en Paulus van Antiochië hadden veel te lijden. Eindelijk teekenden zij een stuk, maar toen zij bemerkten dat daarin na hunne onderteekening veranderingen gemaakt waren, scheidden zij zich weder van de gemeenschap met de Orthodoxen af [2]).

Paulus van Antiochië schreef nu in de gevangenis een boek over de handelwijze van den patriarch Johannes, doch toen deze dit te weten kwam, liet hij hem het geschrift afnemen [3]). Bisschop Stephanus, die door den keizer losgelaten was, sprong nu voor Paulus in de bres en de keizer beloofde dan ook, eene volkomene vergiffenis als Paulus met hem wilde communiceeren. Deze was zwak genoeg hierin toe te stemmen, en werd nu naar het bisschoppelijk paleis verplaatst. De vriendschap, waarmede de keizer thans Paulus bejegende, maakte den patriarch argwanend. Hij wilde hem gaarne doen ontsnappen [4]).

Op zekeren dag ontvluchtte dan ook Paulus uit het

---

1) Joh. Eph. H. E. I. 4. 2) l. l. I. 14—29, II. 1.
3) l. l. II. 2. 4) l. l. II. 3.

bisschoppelijk paleis. Gedurende eenigen tijd verschool hij zich in de hoofdstad en daarna begaf hij zich naar Mondhir bar Harith van Gassân, die hem liefderijk ontving [1]).

De bisschoppen zijner dioecese echter, die reeds vroeger hem wel eens de gehoorzaamheid schijnen geweigerd te hebben, zagen laag op den afgevallene neder. Ofschoon hij aan de Oostersche Synode twee berouwvolle brieven zond, gelukte het hem niet dan na drie jaren weder in de gemeenschap opgenomen te worden. Doch niet lang daarna brak de strijd tusschen hem en de Oostersche bisschoppen (wier tijdelijk hoofd Jacobus was) weder uit. De reden van die vernieuwde vijandschap wordt door Johannes van Ephesus met opzet verzwegen (ter wille van de betamelijkheid [2])). Wel deelt deze mede, dat Jacobus, die nu reeds zeer oud was, door de andere bisschoppen tot vele dingen werd overgehaald, die hij zonder dat nooit zou gedaan hebben [3]).

De vijandschap tegen Paulus nam nog toe door zijne deelname aan de wijding van een patriarch voor Alexandrië. Nadat namelijk de patriarch Theodosius overleden was (566) schijnt de Alexandrijnsche geestelijkheid, die nu sinds dertig jaren, door de afwezigheid van den patriarch, onbeperkt regeerde, geen lust gehad te hebben van dat gezag afstand te doen. Althans gedurende negen jaren bleef de patriarchale zetel vacant.

Eindelijk in 575 [4]) werden pogingen aangewend om een

1) l. l. II. 8.

2) Voor de juistheid dezer vertaling kan ik niet instaan.

3) Joh. Eph. H. E. IV. 15

4) Deze datum staat vast door Joh Eph. H. E. IV. 13. Longinus die in het begin van 570 naar Nubië vertrok, bleef bleef daar (l. l. IV. 9) omtrent zes jaren. Dit „zes" zal dus niet veel meer dan vijf en een half jaar geweest zijn. Men kan in een geschrift uit dezen tijd niet alle chronologische opgaven letterlijk gelooven.

nieuwen patriarch voor Alexandrië te verkrijgen. Twee Alexandrijnsche geestelijken zonden een schrijven aan Longinus, den zendeling-bisschop der Nubiërs [1]), en verzochten hem daarin naar Aegypte over te komen, en een patriarch te willen wijden. Na rijp beraad verliet hij Nubië en kwam te Mareotis [2]).

Tegelijkertijd had de Oostersche synode twee bisschoppen naar Longinus gezonden, om zijne gedachte over de opneming van Paulus te hooren. Deze twee, Johannes [3]) en Georgius, vernamen intusschen dat Longinus niet meer in Nubië was, maar in de buurt moest vertoeven. Eindelijk vonden zij hem dan ook te Mareotis. Longinus verzocht hun terstond mede te willen helpen tot de handoplegging van een nienwen patriarch. Zonder bevel van Paulus wilden zij dit echter niet doen; daar deze echter juist in de nabijheid was, gingen zij hem halen. In zijne tegenwoordigheid wijdden de drie bischoppen zekeren abt Theodorus tegen zijn wil tot patriarch van Alexandrië [4]). Van deze aanstelling gaven zij terstond kennis aan de Alexandrijnsche gemeente. Doch deze was daar volstrekt niet mede ingenomen. Zij weigerde een patriarch te erkennen die niet, volgens de canones, in Alexandrië geordend was. Zelf wilde de geestelijkheid nu een patriarch verkiezen. Maar in Alexandrië was slechts één bisschop, Johannes, tegen wiens wettigheid bezwaren konden worden ingebracht. Zij nood-

1) Zie over de zending onder de Nubiërs Joh. Eph. H. E. IV. 6—9, 49—53 en de „Anhang" van Land. Joh. bisch. v. Ephesus S. 172—193.

2) Joh. Eph. H. E. IV. 9.

3) Johannes uit het klooster van Mar Bassus, (niet Ibas, zooals Schönfelder heeft) bisschop van Kinnesrîn.

4) Joh. Eph. H. E. IV. 9.

zaakten daarom de vroeger genoemde bisschoppen, Antoninus en Antonius hun behulpzaam te zijn. Zoo werd dan een zekere Petrus, patriarch van Alexandrië [7]).

Theodorus, die geen vriend van kerkelijken strijd was, hield zich stil en trok zich weder in zijn klooster terug.

Petrus zette terstond Paulus van Antiochië af en bracht ook eene beschuldiging in tegen Jacobus Baradaeüs. Daardoor brak er een strijd uit tusschen de Syrische en Aegyptische kerk.

Jacobus was over de handelwijze van de Alexandrijnsche geestelijken en van Petrus verontwaardigd. Hij schreef een zendbrief, dien hij overal heenzond, en waarin hij Petrus een nieuwen Gajanus noemde [1]).

Weldra echter wisten de Syrische geestelijken den ouden Jacobus over te halen om ter wille van den kerkelijken vrede naar Alexandrië te reizen (576). Hij liet zich daar overhalen tot de erkenning van Petrus [1]).

Nu Jacobus zich voor Petrus en tegen Paulus verklaard had, nam het aantal der tegenstanders van dezen laatste nog toe. Overal brak de strijd heftig uit. De eene partij vervloekte en belasterde de andere, zooals zelfs „Heidenen, Joden en Ketters door de onbeschaafdste menschen niet gehoond en gelasterd worden [1]).”

Paulus deed echter alle moeite om den vrede te herstellen; en hierin werd hij door Mondhir bar Harith ondersteund. Maar Jacobus gaf niet toe. „Ik stel de Alexandrijnen in

---

1) Joh. Eph. H. E IV. 10.
2) l. l. IV. 15.
3) l. l. IV. 17, 18.
4) l. l. IV. 19.

het gelijk," zeide hij „en zonder hunne goedkeuring wil ik Paulus niet zien [1])."

Ook Longinus en Theodorus wilden het hunne doen om den twist te beslechten. Daartoe kwamen zij dan ook naar Syrië. Theodorus bleef te Tyrus het einde der zaak afwachten, Longinus vertrok naar het kamp van Mondhir. Nadat hij langen tijd te vergeefs om eene samenkomst verzocht had, schreef Johannes, de bischop van Sura, eindelijk een brief aan Longinus, waarin hij dezen verzocht naar het klooster van Mar Channinâ te komen, waar Jacobus Baradaeüs en zij beiden over de kerkelijke zaken zouden kunnen spreken. Toen Longinus in het klooster aankwam zag hij dat men hem bedrogen had. Eene groote menigte geestelijken was er vereenigd, in wier midden ook Jacobus was [2]). In plaats van vreedzaam en kalm te kunnen spreken, werd hij terstond in staat van beschuldiging gesteld. Longinus was billijk verontwaardigd. Met moeite ontkwam hij door de vlucht het vonnis, dat men van plan was over hem uit te spreken [3]).

De nu volgende hoofdstukken der kerkgeschiedenis van Johannes van Ephesus zijn verloren gegaan. Waar het verhaal weder voortgezet wordt, treffen wij een vreeselijken strijd aan tusschen de partijhoofden, strijd ook onder de mindere geestelijken en monniken. In de kloosters kwam het tot handtastelijkheden, die dikwijls doodslag ten gevolge hadden, zoodat velen in ketenen naar Antiochië gebracht moesten worden en »het edele monniksgewaad door Heidenen en Joden bespot en gesmaad werd". [4]).

---

1) l. l. IV. 20. 21.

2) Uit het vervolg schijnt echter te blijken dat Jacobus niet tegenwoordig was (Joh. Eph. p. 258. l. 9 v. o.)

3) Joh. Eph. H. E. IV. 22.

4) Joh. Eph. H. E. IV. 31.

De strijd schijnt zelfs zoo hoog geklommen te zijn dat Jacobus eindelijk in de afzetting van Paulus bewilligde. Tot die afzetting kwam het evenwel nog niet. Door het krachtig verzet van eenige bisschoppen kon de zaak geen voortgang hebben [1]).

Vragen wij, hoe wij in dezen strijd over de beide partijhoofden te oordeelen hebben, dan schijnt ons de houding van Paulus schooner toe dan die van Jacobus. Gene toch is het die telkens weder moeite doet om een einde aan den twist te maken, terwijl zijn verzoek herhaaldelijk door Jacobus wordt afgewezen. Doch vergeten wij niet, het was Paulus niet alleen om vrede, het was hem ook om herstelling in zijne waardigheid te doen. Vergeten wij ook niet, dat Jacobus een hoogbejaard man was, omringd door bisschoppen en abten, die op Paulus als op een afgevallene laag nederzagen. Bedenken wij ook dat, zoo Jacobus met Paulus vrede sloot en hem in zijne eer herstelde, Petrus van Alexandrië niet zou rusten, voordat de Aegyptische kerk zich van Jacobus had afgescheiden. Paulus toch bleef Theodorus steeds als patriarch van Alexandrië handhaven. Jacobus moest dus tusschen twee kwaden kiezen of den strijd in de kerk; of het verlies van Aegypte. Waarschijnlijk wenschte echter ook hij den vrede.

Daarvoor althans, zoo het schijnt, begaf hij zich, ondanks zijn hoogen ouderdom nogmaals naar Aegypte en wel in het jaar 578 [2]). Petrus van Alexandrië was overleden en Damianus in zijne plaats tot patriarch verkozen.

1) l. l. IV. 32.

2) Joh. Eph. H. E. IV. 33 verklaart de reden van Jacobus' reis met te weten. „Die is alleen aan God bekend". B.p. 382 is beter op de hoogte. Hij verklaart beslist dat Jacobus ging om de ergernis uit de kerk weg te nemen.

Met dezen nieuwen patriarch wilde Jacobus over de kerkelijke zaken spreken. Misschien meende hij wel dat deze zich gemakkelijker dan zijn voorganger zou laten overhalen, om in het belang van den kerkelijken vrede concessiën te doen.

Jacobus ging met eenige anderen op reis, doch hij bereikte zijn doel niet. Toen hij in het klooster van den heiligen Romanus, dat ook dat van Casium [1]) genoemd wordt en op de Aegyptische grens lag, aangekomen was, bleef hij daar eenige dagen. Gedurende dat verblijf werd hij plotseling ziek, zijn toestand werd gevaarlijk, en nadat hij eerst nog twee zijner reisgezellen [2]) had zien sterven, ontsliep ook de wakkere Jacobus den 30sten Juli 578, op meer dan tachtigjarigen ouderdom te midden van zijne rustelooze werkzaamheden [3]). Zijn stoffelijk overschot werd daar in het klooster begraven, ondanks het verlangen van den patriarch Damianus, die het naar Alexandrië wilde vervoeren [4]).

Ook zijn gebeente heeft eene geschiedenis gehad. In 622 namelijk zond Zaccai, de toenmalige bisschop van Tella,

1) Gewoonlijk wordt het woord ܩܣܝܡ (Joh. Eph. H. E. IV. 33. en B.p. 382) door Cassianus vertaald, maar dan zou het ܕܝܪ, ܩܣܝܢܐ moeten luiden.

2) Johannes van Carthamin, bisschop van Amid (Dion. Telmahar. A. Gr. 889) en Sergius bisschop van Charan. Na Jacobus stierf ook nog zijn diaken. Joh. Eph. H. E. IV. 33. B.p. 383. Bar Hebr. Chr. Eccl. I. 243.

3) Het jaartal wordt vermeld Dion. Telmahar. A. Gr. 889 en Bar. Hebr. l. l. ibidem, (bij den laatste de datum). De bewering dat Jacobus door de Paulieten gesteenigd zou zijn, wordt door Joh. van Ephesus, met verontwaardiging, voor een leugen verklaard H. E. IV. 34.

4 B p. 383. Joh. Eph. H. E. IV. 33. De verdere geschiedenis van den strijd tusschen Jacobieten en Paulieten valt niet binnen ons bestek. Zie daarover Joh. Eph. H. E. IV. 34—48, 54—61 en Land, Joh. bisch. von Ephesus S. 136—139.

vier monniken uit het klooster van Phesiltâ, en twee geestelijken met een rijdier naar Aegypte. Zij kwamen in het klooster van Casium aan, en vertelden daar dat zij als gezanten naar den patriarch van Alexandrië gingen. Een van de mannen stelde zich zeer ziek aan. Men legde hem op de plaats waar de urn met Jacobus' beenderen zich bevond. De overige mannen groeven, terwijl zij den kranke oppasten, den grond op en bedekten over dag wat ze 's nachts gegraven hadden. Nadat zij nog de sleutels van het klooster gestolen hadden, gingen zij schijnbaar naar Alexandrië met achterlating van den zieken broeder en het rijdier. Indien het God behaagde hem te genezen, zou hij hen volgen. Op zekeren nacht keerden zij heimelijk terug, openden de kloosterpoort en namen den achtergelatene, het rijdier en de beenderen van Jacobus mede.

Al het zoeken der monniken was vruchteloos. De dieven waren naar Palestina gevlucht en van daar naar Tella gegaan, waar het gebeente met groote blijdschap ontvangen werd. In processie werd het de stad rondgedragen en daarna in het klooster van Phesiltâ ter aarde besteld [1]).

---

1) De ter aarde bestelling van het gebeente van Jacobus is beschreven door Cyriaeus, bisschop van Marde. Diens opstel wordt gevonden in Add. Ms. 12174. Mus. Brit. f 291 a.

HOOFDSTUK IV.

De geschriften van Jacobus Baradaeüs.

De schrijver van B. verhaalt dat Jacobus »aan de geloovigen encyclieken zond, vol van bevestiging van het orthodoxe geloof." [1])

Dit is de eenige plaats in de biographiën, waarin van Jacobus' schriftelijke werkzaamheid gesproken wordt. En dat Jacobus de litteratuur zijner kerk niet met vele gewichtige werken vermeerderd heeft, kan niemand bevreemden. Een man, die onophoudelijk van plaats tot plaats voorttrekt om de belangen zijner kerk te bevorderen, een man, wiens eigenaardige roeping het bovendien is meer door handelingen, dan door vertoogen en leerredenen invloed te oefenen, vindt doorgaans geen tijd tot het schrijven van omvangrijke werken, die een rustig leven en gezette studie vereischen.

En toch bezitten wij nog overblijfselen van hetgeen hij op schrift heeft gesteld.

Wat de Encyclieken aangaat, die boven vermeld zijn, daarvan is slechts éene bewaard gebleven, over het Tritheïsme [2]). Maar zoo men den term ruimer wil opvatten,

---

1) B. p. 376.

2) Zie Aanh. IV. 38.

en geschriften daartoe wil rekenen die dien titel niet dragen, maar aan meer dan een persoon gericht zijn, zou men er meer kunnen noemen. Zoo bestaat er een brief van Jacobus en Theodorus aan de orthodoxe monniken [1]), van Jacobus aan de bisschoppen in Constantinopel [2]), van Jacobus en anderen aan de orthodoxen der verschillende provinciën [3]), van dezelfden (één uitgezonderd) aan de Arabische abten [4]). Daarenboven bezitten wij nog een brief van Jacobus, Eugenius en Eunomius aan Theodosius van Alexandrië [5]), van Jacobus aan Eunomius [6]), aan Paulus [7]), en twee aan Conon en Eugenius [8]).

Verloren is een brief aan Conon en Eugenius [9]), terwijl ook nog wel vele andere zullen bestaan hebben, waarvan wij geene kennis dragen. Ik kan over deze brieven hier niet uitweiden, daar ik er in het vierde Aanhangsel uitvoerig over moet spreken.

Tot eene andere soort van geschriften behoort de geloofsbelijdenis van Jacobus Baradaeüs, die ten onrechte door Assemani voor onecht gehouden en aan Noë Libaniota (± 1500) toegekend wordt. Het eerst (Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft 1876 S. 417—466) werd de Aethiopische vertaling der geloofsbelijdenis uitgegeven door Lic. Dr. C. H. Cornill, hier achter wordt de

1) Aanh. IV. 30.
2) Aanh. IV. 37.
3) Aanh. IV. 39.
4) Aanh. IV. 40
5) Aanh. IV. 10.
6) Aanh. IV. 24.
7) Aanh. IV. 34.
8) De eerste Aanh. IV. 36, de laatste is opgenomen in Aanh. IV. 39.
9) Aanh. IV. 39.

Arabische vertaling (waarvan de Aethiopische weder de vertaling is) volgens twee Oxfordsche handschriften en eene voor mij door den hoogleeraar Guidi vervaardigde copie van het Vatikaansche handschrift in het licht gegeven. Het Syrische origineel is verloren gegaan. Voor de echtheid van het geschrift vergelijke men wat tot inleiding dier uitgave zal gezegd worden.

Jacobus begint met de uiteenzetting van de leer der Drieëenheid; God is één in wezen, drie in personen, hypostasen bijzondere eigenschappen. De Vader is de νοῦς, de Zoon, de λόγος, de Heilige Geest de ζωή. De eene hypostase is niet eerder of meerder dan de andere. Spreekt men van den Vader als God dan bedoelt men, niet zonder den Zoon en den Geest, en evenzoo geldt dit van de twee andere personen. Dan gaat hij over tot eene inleiding op de menschwording van God het Woord, handelende over de zondigheid van het menschdom en de noodigheid der verlossing. God is de barmhartige door zijne eeuwige liefde, en de liefde zijns Zoons jegens de menschen en de barmhartigheid van zijn Heiligen Geest. Toen hij zag dat de zonde veel werd en het schepsel den Satan diende [1]) verdreef hij de menschen eerst uit het Paradijs, opdat de zonen Adams zich tot God zouden bekeeren [2]). Verder strafte hij Kain met een leven zonder rust of duur, de tijdgenooten van Noach met den zontvloed, de mannen van Sodom en Gomorra met het vuur, de zonen Israëls met hongersnood.

1) Dit is niet zeer juist uitgedrukt, want de zonde was nog niet veel, tot Adam uit het Paradijs verdreven werden. De uitdrukking heeft dan ook betrekking op alle volgende tuchtigingen.

2) Deze leer is vrij Pelagiaansch, immers zij loochent de noodzakelijkheid der verlossing door Christus.

Doch slechts de schepper kan het schepsel weder oprichten [1]). Voor dat God de menseh schiep, had hij met het oog op de zonde, den persoon des Woords gevraagd of hij den mensch wel scheppen zou. De Zoon had toen gezegd dat de Vader zich, als de menschen zich bekeerden, tot hen moest keeren, zoo niet, dan zou hij zelf nederdalen en hen verlossen [2]).

En toen de tijd der vaderlijke erbarming verschenen was, daalde de persoon van het Woord neder, zonder gescheiden te worden van den troon zijner heerlijkheid. Nadat de engel Gabriël aan Maria de blijde boodschap had gebracht, daalde hij neder zonder dat een oog hem zag, en hij woonde in den schoot van Maria en nam uit haar het vleesch aan, terwijl dit zich met de Godheid vereenigde zonder verandering of verwisseling. Hij werd uit Maria geboren clauso utero, zooals de blik uit het oog, het beeld uit den spiegel, het zweet uit het lichaam. Hij verscheen in eene menschelijke gedaante, in een rein lichaam, eene redelijke ziel, en eenen grooten geest; Zijn lichaam werd niet Godheid, en zijne Godheid niet vleesch, maar zij beiden vormen eene eenheid als lichaam en ziel. Wij noemen hem niet twee naturen en twee Christussen enz., maar één Christus; ééne hypostase, ééne natuur, één Zoon. Maria baarde hem als maagd en daarom noemen wij haar Moeder Gods, des eeuwigen Scheppers, die gelijk is aan den Vader en den Heiligen Geest. Hij is licht uit licht, waar-

---

1) Dit schijnt met het vorige in strijd, zoo de straf tot verbetering door Jacobus niet als een ijdel spel wordt beschouwd.

2) Hier staat Jacobus weder op het standpunt van daar straks en wortd de noodwendigheid der menschwording geloochend. Misschien ziet het vorige niet op de noodwendigheid, maar op de geblekene noodzakelijkheid.

achtig God uit waarachtig God. Hij deed teekenen en wonderen door zijne menschheid in vereeniging met zijne Godheid. En evenzoo had de Godheid deel aan zijn eten, drinken, hongeren, lijden en sterven. Zijne opstanding echter geschiedde in het lichaam en niet in de Godheid. Deze was niet twee, een aardsche en een hemelsche, zooals Arius leert, en in hem is geene scheiding, zooals Nestorius beweert. Vervolgens vervloekt hij verschillende ketterijen, die eene Ariaansche of Nestoriaansche tint hebben. »Wie twee naturen leert na de vereeniging, hij zij vervloekt" Christus is niet twee, want Paulus spreekt van éénen Christus (Eph. 4 : 5, 6). En de voorspelling van den Immanuël (Jes. 7 : 14) is in Christus vervuld. Op grond van Jes. 44 : 6, Ex. 20 : 2—5, en Jer. 10 : 11 gelooft hij dat God één is, van Ps. 33 : 6 dat Christus het woord is dat de wereld heeft geschapen. Met Paulus (I Cor. 8 : 5, 6) belijdt hij éénen God en Christus. Hij belijdt de leer der drieëenheid in Math. 28 : 19 door Christus verkondigd, die hier niet van de twee naturen spreekt. De belijdenis van Nicaeä is verder ook de zijne. »En dat belijd ik en daarin leef ik, en daarin sterf ik, en daarin is mijn roem." Wie anders leert, zijn naam zal uit het boek des levens worden uitgewischt. Na eene verheerlijking van de maagd Maria, betuigt hij de waarheid van de belangrijkste gebeurtenissen uit het leven van Christus, de vlucht naar Egypte, het verblijf in Nazareth, den doop in den Jordaan, waarbij David, die tegenwoordig was, aan Johannes de juiste woorden in den mond legde die hij spreken zou. Verder gelooft hij de waarheid van het volgende: de verheerlijking op den berg, de belofte aan Petrus, de doodenopwekkingen, de wonderbare spijziging, de intocht in Je-

ruzalem, waarbij de vervulling van Ps. 8 : 3 tot in kleinigheden wordt uitgewerkt, de voetwassching, waardoor hij zijnen discipelen kracht gaf de landen door te loopen tot prediking des Evangelies, zijn lijden en dood, terwijl de Godheid met hem vereenigd was, zijne onverderfelijkheid in het graf, zijn opstaan in heerlijkheid, hemelvaart en zitten ter rechterhand Gods, zijn binnentreden in den tabernakel, die niet met handen gemaakt is, tot het verwerven van eene verlossing voor altoos, eindelijk het toekomend oordeel, wanneer het kruis voor Christus zal staan. Dat kruis heeft drie zaligheden, de eerste gezien door Johannes en Maria in den nacht van den sabbat des lichts, de tweede door Helena bij de opgraving, de laatste in den dag des oordeels, wanneer het voor Christus staan zal.

Deze leer is die der eerste conciliën, der Syrische kerkvaders, van Jacobus van Sarug, Ephraïm Syrus, Isaäc den Syriër, Simeon Kokensis, Jacobus van Edessa, Philoxenus van Mabbug, Jacobus den uitlegger van Nisibis en Bar Sauma, den grooten asceet. Verder aanvaardt hij de leer der 12 kapittelen van Cyrillus, de leer van Basilius; Gregorius van Nazianzus, de verklaring [1]) van Johannes Chrysostomus, het woord van Clemens, Coelestinus en Epiphanius, de leer van Dioscorus den groote en zijne vijf collega's. Hij neemt ook de leer aan van de orthodoxe koningen: Abgar van Edessa, Constantinus den Groote en zijne zonen en Jovianus en Valentinianus, en zijne zonen de monniken Maximus en Domitius, Theodosius den groote en den kleine [2]), Zeno die Marcianus en Pulcheria, het IV^de^ concilie,

1) nl. de uitlegging van het evangelie naar Johannes.
2) Zie hierover de aanteekeningen in Aanh. III.

den brief van Leo, Theodoretus, Theodorus en Bar Sauma (den Nestoriaan) vervloekte, en ieder die twee naturen leerde.

Dan volgen de zes vloeken waarmede Dioscorus het concilie van Chalcedon getroffen heeft. Daarom moge het vierde concilie driewerf vervloekt zijn. De maagd Maria, Vader, Zoon en Heilige Geest, en de engelen, mogen zeggen: Het zij vervloekt. En tot in eeuwigheid ruste de vloek op het vierde concilie, en op ieder die dat volgt maar die zich bekeert, wordt van den vloek bevrijd. Amen.

Hiermede eindigt de Aethiopische vertaling en waarschijnlijk ook het oorspronkelijke. Het stuk is voor een dogmatisch geschrift zeer levendig van stijl, laat zich aangenaam lezen, en kan de vergelijking met andere stukken van dien aard goed verdragen.

Zulk eene geloofsbelijdenis had natuurlijk niet de beteekenis, welke een door een concilie vastgesteld symbolum, of eene Protestantsche geloofbelijdenis bezit. Toch is zij meer dan de overtuiging van een individu, en zoo niet spoedig, dan toch later de geloofsbelijdenis der Jakobieten geworden. De Arabische vertaler ten minste noemt haar »de geloofsbelijdenis der Jakobieten, welke de syrische genoemd worden."

Aan Jacobus wordt ook toegekend eene liturgie, bewaard in de Vatikaansche bibliotheek, in één Ms. der Bodlejana Pocock. 85, en in drie Mss. der Bibl. Nationale te Parijs (N°. 74, 76 en 77 van den Catal. v. Zotenberg). Eene Latijnsche vertaling daarvan is opgenomen in Renaudot's Liturgiarum Orientalium Collectio (T. II der eerste editie. Parisiis 1716 p. 333—341, aanteekeningen p. 342—347). Deze liturgie onderscheidt zich niet zeer van andere stukken van dien aard. Renaudot vindt het evenwel merkwaardig dat er

eene veroordeeling der Dyophysieten in voorkomt, die in liturgische stukken anders niet gevonden wordt. Ook is het zeer eigenaardig dat bij de liturgische vermelding der „vrome herders" gevoegd wordt „vooral Jacobus Baradaeüs". Indien dit niet een invoegsel is van lateren datum, zou het niet pleiten voor de echtheid.

Een Aethiopisch Ms. van het Britsch Museüm (Orient. 793) bevat *f* 77. *v* o. a. eenige canones van Jacobus, waarvan de inhoud mij onbekend is.

Twee handschriften van het Vatikaan en een uit de Bodlejana bevatten ook de Arabische vertaling eener homilie, bij gelegenheid van het feest der Annuntiatie door Jacobus gehouden. Hierover is niets bijzonders op te merken [1]).

Andere geschriften van Jacobus zijn mij niet bekend.

Terugblik.

Wat de hoogleeraar Moll [1]) van Willebrord zegt: »dat de hagiografen, bij de vruchtelooze poging om te beschrijven wat zij niet kennen, bleeke nevelgedaanten schetsen", geldt ook van Jacobus Baradaeüs; ook bij hem is het moeielijk te bepalen of wij met een groot man, en daaronder versta ik, een, uit godsdienstig en zedelijk oogpunt beschouwd, groot man te doen hebben, ja dan neen. Zijn brief aan Conon en Eugenius en die aan de bisschoppen in de hoofdstad zouden kunnen pleiten voor zijne Christelijke liefde, zoo men hier ook niet kon denken aan de natuurlijke liefde van een vader voor zijne geestelijke kinderen, en zijn gedrag tegenover Paulus van Antiochië hem niet van eene minder gunstige zijde deed kennen. Maar ééne deugd zal hij zeker bezeten hebben, eene onwankelbare geloofsovertuiging. Een kleingeloovige doet niet wat Jacobus Baradaeüs heeft gedaan, iemand die den moed heeft te breken met de Katholieke kerk, ter wille van hetgeen hij de waarheid acht, en dat wel in een tijd, toen ook de wereldlijke arm partij koos tegen de ketterij, een man die naast de Staatskerk eene andere kerk sticht, bezit een geloofsvertrouwen, dat bergen verzetten kan.

---

1) Zie Aanh. III.

2) Kerkgesch. v. Nederl. vóór de Herv. I. p. 116, 117.

»De heilige Jacobus ging rond en stortte het priesterschap uit in alle plaatsen en steden, en richtte het geloof der kerke op, dat bijna verdwenen was, hij bestreed krachtig de ketterijen en verhief den hoorn der kerke, die nêergezonken was." Dat getuigt van hem een zijner biografen [1]. Dat getuigen ook de kerken van Syrië, Aegypte en Abessinië, die zich naar zijnen naam noemen.

Wat Jacobus wilde, is tot stand gekomen. De Monophysietische kerk heeft zich gedurende vele eeuwen in de drie genoemde landen gehandhaafd, en is voor die landen de draagster geweest van het godsdienstig leven.

Is het dus niet zeker of Jacobus een groot man is geweest, belangrijk is zeker het werk dat hij heeft verricht.

Of het ook een heilzaam werk was? Die vraag is moeielijk te beantwoorden. Ik voor mij houd het er voor dat de Katholieke kerk in haar recht was, toen zij de leer van Nestorius tegelijk met het Monophysitisme veroordeelde.

Toen eens de vraag naar de verhouding van Godheid en menschheid in Christus aan de orde was gekomen, mocht men niet de zaak laten zooals zij was (zooals Zeno in zijn Henoticon deed) maar moest men eene beslissing nemen, eene beslissing, die wel niets anders kon luiden dan de formule van Chalcedon.

Of wij daarom de Monophysieten veroordeelen, omdat zij die leer niet aanstonds hebben aanvaard. Ook dat niet. Wanneer wij de waarheid van het een of ander inzien, geschiedt dat niet alleen omdat het waar is, maar ook omdat wij oogen hebben om de waarheid er van in te zien. Was men met zachtheid en liefde jegens de ketters te werk ge-

1) B. p. 376.

gaan, misschien hadden de beste Monophysieten, die overigens krachtens hunnen natuurlijken aanleg niet met eene leer, als die van Chalcedon, konden dwepen, wel het inzicht gekregen, dat inderdaad deze leer nog zoo slecht niet was. Maar men kan het niemand kwalijk nemen dat hij zich niet door stokslagen en gevangenisstraf, door vervolging en verbanning laat bekeeren.

Nu de staat het „non licet esse vos" uitsprak, kan het niet bevreemden dat de leer van Chalcedon in het Oosten weinig aanhangers heeft verkregen, en toen de Monophysietische kerk eens vasten voet gewonnen had, was het niet meer dan natuurlijk dat men met Oostersche behoudzucht zich aan de leer der ééne natuur vastklemde.

Hoewel wij het derhalve zeer zouden betreuren, indien de leer van Cyrillus in de kerk de macht en invloed had behouden, welke zij onder keizer Theodosius II had, toch kunnen wij met eerbied het werk van Jacobus beschouwen, en den man eeren, die voor zijn volk deze kerk heeft gesticht. Ook aan Jacobus Baradaeüs, al kunnen wij zijne denkbeelden niet tot de onze maken, al moeten wij zelfs erkennen dat zijne tegenstanders, wat hun denken aangaat, nader bij de waarheid waren dan hij, ook aan Jacobus Baradaëus komt eene eervolle plaats toe in de geschiedenis van het Christendom.

AANHANGSEL I.

Lijst der patriarchen van Constantinopel, Alexandrië, Antiochië, en Jerusalem van 431 tot omstreeks het midden der 6de eeuw.

Constantinopel.

M? [1]) Maximianus. 431—434.
M. Proclus. 434—447.
O. Flavianus. 447—449.
M en O. Anatolius. 449—457.
O. Gennadius. 458—471.
U. Acacius. 472—489.
M. Fravitas. 489.
O. Euphemius. 489—496.
O. Macedonius. 496—511.
M. Timotheüs. 511—517.
M en O. Johannes Cappadox. 517—520.
O. Epiphanius. 520—535.

---

1) De letters voor de namen duiden de richting aan M. Monophysietisch, N. Nestoriaansch, O. Chalcedonensisch (Orthodox), U. Unionistisch.

M.	Anthimus. 535—536.
O.	Mennas. 536—552.
O.	Eutychius. 552—564.
O.	Johannes van Sirimis. 564—577.

Alexandrië.

M.	Cyrillus. 412—444.
M.	Dioscorus. 444—451.
O.	Proterius. 451—458.
M.	Timotheüs Aelurus. 458—460.
U.	Timotheüs Salofaciolus. 460—475.
M.	Timotheüs Aelurus. 475—477.
M.	Petrus Mongus. 477.
U.	Timotheüs Salofaciolus. 477—482.
O.	Johannes Talaja. 482.
M.	Petrus Mongus 482—490.
M.	Athanasius 490—496.
M.	Johannes. 497—506.
M.	Johannes Niceota. 506—517.
M.	Dioscorus. 517—519.
M.	Timotheüs. 519—535.
M.	Gajanus. 535.
M.	Theodosius. 535—536.
O.	Paulus. 537—542.
O.	Zoïlus. 542—549 ?

Antiochië.

N en O.	Johannes. 428 ?—441.
O.	Domnus. 441—449.

M en O. Maximus 449—455.
O. Basilius. 456—458.
O. Acacius. 458—459.
O. Martyrius. 459—471.
M. Petrus Gnapheus. 471—?
O. Julianus. ?—475.
M: Petrus Gnapheus 475—477.
O. Johannes. 477—478.
O. Stephanus I. 478—481.
O. Stephanus II. 481—482.
N. Johannes. 482.
N. Calendio. 482—485?
M. Petrus Gnapheus 485?—490.
M. Palladius. 490—499.
U. Flavianus. 499—512.
M. Severus 512—518.
N. Paulus Judaeüs. 519—521.
O. Euphrasius. 521—526.
O. Ephraïm. 529—544 of 545.
O. Domnus. 545—559.

Jerusalem.

M. Juvenalis. 422—452.
M. Theodosius 452—454.
O. Juvenalis. (2de maal) 454—458.
M. Anastasius. 458—478.
M. Martyrius. 478—486.
M. Sallustius. 486—494.

O en M. Elias. 494—516.
O. Johannes. 516—524.
O. Petrus 524—544.
O. Macarius. 544.
O. Eustochius. 544—563.
O. Macarius. 563—574.

AANHANGSEL II.

De redactor van het uitvoerige leven van Jacobus Baradaeüs.

Ik zal thans mijn gevoelen hebben te staven aangaande den schrijver van het leven van Jacobus (Anecd. Syr. II. p. 364—383), dat namelijk een ander dan Johannes van Ephesus de redactor is van dit geschrift.

Het opschrift luidt: „Verder het verhaal over den heiligen Mar Jacobus, bisschop van Edessa, of liever van alle orthodoxen, die bekend staat (onder den naam van) Burde'ânâ, en naar wien wij Jakobieten bijgenaamd worden, beschreven door Johannes van Azië, den onderwijzer der heidenen, en den schrijver der kerkgeschiedenissen."

Op p. 371 lezen wij bovendien nog: „en hij stelde bisschoppen aan: een voor Ephesus en geheel Azië: mij, den zondaar, Johannes den Syriër, den onderwijzer der heidenen, en den schrijver der kerkgeschiedenissen. Dit zijn de gronden waarop deze biographie aan Johannes wordt toegekend. Wanneer tegen dezen oorsprong geene bezwaren konden worden ingebracht, zou het aangevoerde voldoende zijn om Johannes als auteur aan te wijzen. Maar er zijn bezwaren; ik wil geen groot gewicht leggen op eenige fouten als ܠܐ i p. v. ܠܒ p. 368. l. 4 ab infra, ܠܐܢܛܘܠܝܘܣ

i. p. v. ܠܐܦܝܦܢܘܣ p. 371. l. 7 ܠܣܘܪܝܐ i. p. v. ܠܐܣܝܐ p. 371. l. 8. daar deze lezingen misschien wel van een slaperigen afschrijver afkomstig zijn. Maar er zijn andere zaken.

Op p. 365 wordt de voorstelling gegeven, alsof Theodosius van Alexandrië en Severus van Antiochië gezamenlijk te Constantinopel het geloof verdedigden, Theodosius is er echter toen niet geweest. Daarenboven brengt de schrijver deze disputen, die in 533/534 gehouden werden, blijkbaar in verband met de komst van Jacobus in de hoofdstad in 527/528.

Op p. 366 wordt van Jacobus gezegd, dat hij in Syrië zijnde zijne cel bij dag nooit verliet, hetgeen door A.p. 250 op zijn verblijf in Constantinopel wordt betrokken.

Op p. 368 bericht de schrijver dat de toen overledene Severus en Johannes van Tella hem verschenen vóór hij Syrië verliet dus in 527, toen zij beiden nog leefden; zoo iets had Johannes van Ephesus niet kunnen schrijven.

Op p. 369 wordt gesproken over de drie Syrische bisschoppen, die in 542 waren overgebleven. Dit bericht is klakkeloos overgenomen uit het leven van Johannes van Tella door Joh. v. Eph. p. 173, en past niet in een tijd toen Theodosius van Alexandrië reeds in ballingschap was.

Op p. 379, 380 wordt de razernij beschreven, die in Amid en omstreken heerschte en aan wier genezing Jacobus een werkzaam deel heeft genomen. Het ware verhaal dezer razernij vindt men in het onuitgegeven gedeelte van Johannes van Ephesus (bij Dion. Telmahar.) Ik zou gaarne dit verhaal hierbij afgedrukt hebben, maar laat dit, omdat eene uitgave van het IIde en IIIde deel van het Chronicon, of althans van de fragmenten uit Johannes van

Ephesus, die, naar ik hoop, niet lang meer op zich zal laten wachten, dat overbodig zou maken. Ik wijs hier alleen op het feit dat de razernij niet door een wonder genezen, en Jacobus in het geheele verhaal niet genoemd wordt. En dan zou het wonderverhaal van Johannes afkomstig zijn!

Op p. 380, 381 wordt ons het wonderlijk ontzet van Edessa verhaald. Daar dit verhaal slechts past bij het beleg van 544 door Chosroës, zal men, hierover Procopius de Bello Persico II 26, 27 naziende, ontdekken dat het beleg van Edessa krachtens een verdrag is opgeheven. De schrijver heeft blijkbaar de poging tot belegering (Proc. l. l. II. 12) en het feitelijke beleg, dat eenige jaren later plaats had, voor ééne en dezelfde gebeurtenis gehouden en Jacobus in de belegerde veste geplaatst, daar de bisschop natuurlijk wel in de stad zal geweest zijn en dus voor het behoud m o e t gebeden hebben, en eene wonderbare verlossing m o e t hebben bewerkt. Hij vergeet echter dat Jacobus altijd heen en weder trok, en niet blijvend in Edessa heeft gewoond.

Op p. 382 weet de schrijver mede te deelen dat Jacobus, om de ergernis uit de kerk weg te nemen. zijne laatste reis ondernam. Johannes van Ephesus H. E. IV. 33 weet echter de reden niet.

Ziedaar een aantal bewijzen voor de onjuistheid van het opschrift. Maar is dan het daarin vermelde geheel uit de lucht gegrepen. Voorzeker niet, want dit verhaal, is voor een groot deel eene kunstmatige overwerking van het verhaal van Johannes p. 249—254, 254—257.

Na de inleiding p. 364 treffen wij de geschiedenis van Jacobus' verblijf in Syrië aan, die in A ontbreekt. Daar-

aan beantwoorden eenige regels op p. 249 en 250, het verhaal p. 368 komt vrij wel overeen met p. 250, dan wordt met weinige afwijkingen p. 369—371 het verhaal p. 254—257 (de bisschopswijdingen) overgenomen. Op p. 371 krijgen wij p. 250 (laatste helft) en p. 251 (eerste helft). Dan volgen eenige wonderen p. 372, 373; p. 374 beantwoordt weder aan p. 251, p. 275 bevat weder een wonder, dan krijgen wij het vervolg van p. 251 en 252. Zoo vervolgt hij en bijkans met dezelfde woorden het verhaal van A. tot het einde (A° 566) en mengt alleen wonderhalen onder de gegevene stof. Is hij zoo ver gekomen, dan begint hij naar hartelust wonderen te vertellen en besluit met het verhaal van Jacobus' dood. In zooverre het verhaal van Johannes hier omtrent in zijn geheel is opgenomen bestaat er grond voor den auteursnaam in den titel.

Het is zeer wel mogelijk dat nog het een en ander bovendien van Johannes is, bijv. de geschiedenis van Jacobus' jeugd en van zijn dood en misschien enkele der wonderverhalen. Tot op zekere hoogte is het zelfs waarschijnlijk dat toen Jacobus in 578 overleden was, Johannes zich aan het werk zette om het in 566 geschreven verhaal aan te vullen en uit te breiden met berichten die hij sedert dien tijd had ingewonnen, en dat hij ook eenige verhalen op schrift heeft gebracht, maar door de eene of andere reden verhinderd is geweest de deelen tot een geheel te verbinden. Een zijdelingsch bewijs, dat de schrijver niet veel meer was dan een redactor, zou men daarin kunnen vinden, dat van Jacobus' strijd met de Tritheïeten niets, met de Paulieten en Paulus bijna niets wordt megedeeld. Nu behoefde Johannes van Ephesus, die over het Tritheïsme

een boek geschreven had en den strijd met Paulus in zijne kerkgeschiedenis behandeld had, geene afzonderlijke aanteekeningen meer, indien hij bij tijd en wijle het leven van Jacobus wilde beschrijven. De verzamelaar vond dus onder de papieren van Johannes daaromtrent niets, en daar zijne rol, in het schrijven van werkelijke geschiedenis, zeer gering was, vereenigde hij het gevondene met het bestaande verhaal, voegde er eenige wonderverhalen bij, en zond het geschrift zoo de wereld in. Ik wil deze verklaring niet aangeven als de eenig mogelijke. Weet iemand een betere, het zal mij verblijden.

De hoofdzaak van mijn betoog ligt echter niet in deze verklaring, maar in de stelling dat Johannes van Ephesus niet is de auteur van het uitvoerige leven.

AANHANGSEL III.

De geloofsbelijdenis van Jacobus Baradaeüs.

In de Syro-Arabische litteratuur zijn ons drie geschriften bewaard gebleven, die kennelijk met elkander in nauw verband staan.

1° de geloofsbelijdenis van Jacobus Baradaeüs (door Assemani Catechesis genoemd). Zij komt in Arabischen tekst voor in twee Manuscripten der Bodlejana te Oxford: Hunt. 199 (A dezer uitgave) en Pocock. 79 (C; geschreven A°. 1584) en in Ms. Syr. 424 Bibl. Vaticanae (B), en in eene uit het Arabisch gemaakte Aethiopische vertaling in Add. Ms. Mus. Brit. 24988 *f* 191*r*—195*r* (D), in een Ms. der stedelijke bibliotheek van Frankfort (F), en een Ms. der Bibl. Nationale te Parijs. (Aeth. 111. uit de XVIde eeuw.)

De Aethiopische vertaling is volgens D en F in 1876 in het Zeitschr. d. D. Morgenl. Ges. uitgegeven door Dr. C. H. Cornill (S. 417—466).

De Aethiopische Mss. leveren eene andere redactie dan de Arabische. Den kortsten vorm heeft F (dat na de vloeken over het concilie van Chalcedon eindigt), D laat nog een dogmatisch stuk volgen, dat in het verband niet past en

met de vroeger gegevene leerbepalingen in strijd is. Het Ms. der Bibl. Nationale (dat ik niet heb kunnen raadplegen) heeft volgens den Catalogus van Zotenberg, na de slotwoorden van D een appendix beginnende met de woorden: ik zag de krachten der drie personen enz. hetgeen evenmin bij het voorafgaande schijnt te passen. De vorm van F schijnt de oorspronkelijkste te zijn.

De Arabische handschriften laten op het slot van D volgen:

Eene strafbedreiging tegen ieder die het concilie van Chalcedon blijft volgen.

Eene optelling der autoriteiten, wier geloof door Jacobus gevolgd wordt.

Eene betuiging van zijn geloof in het blijvend bestaan zijner kerk.

Eene verontschuldiging van zijn stoutmoedig optreden in de wereld, zonder keizerlijk mandaat.

Eene kerkelijke verdeeling der wereld in vier patriarchaten, en eene opnoeming hunner onderhoorigheden.

Een epiloog.

Het geographische stuk maakt den indruk van niet oorspronkelijk, maar later ingevoegd te zijn. Maar ook de mededeeling dat Jacobus het geloof der Apostelen enz volgt is overbodig, na hetgeen daarvan reeds vroeger was gezegd. Evenmin is de verontschuldiging van zijn optreden gepast.

Ik houd het er daarom voor dat Aeth. F dèn oorspronkelijken vorm der geloofsbelijdenis het dichtst nabij komt. In sommige opzichten is echter de Arabische tekst, in andere wederom ds Aethiopische beter en daar de drie Arabische (A, B en C) slechts in nietigheden van elkander verschillen, blijkt daaruit dat er nog eene andere familie van

handschriften bestaan moet hebben, en de bewaard gebleven tamelijk ver afliggen van het autographum.

2° Het geschrift »de Fide Syrorum" (door Assemani Encomium of de laudibus Jacobitarum genoemd). Het is eene eentonige, vervelende, zich zelf herhalende verdediging van het Jacobietisch geloof tegenover Nestorianen, Maronieten, Grieken (Melkieten) en Latijnen. Het stuk schijnt in verband te staan met het volk van den Libanon, want daarover wordt bij herhaling gesproken. Het stuk is anoniem en wordt gevonden in A en B (in beide Mss. achter de confessie) en C (verder daarvan verwijderd)

3° Eene homilie bij gelegenheid van het feest der Annuntiatie voorkomende in A, B en Ms. Syr Bibl. Vat. 97. In de eerste twee Mss. wordt zij aan Jacobus toegekend, terwijl in Ms. 97 het opschrift vermeldt dat Noë Libaniota haar in 1803 (= A. D. 1492) te Mosoel uitsprak.

Ofschoon het ons om de geloofsbelijdenis te doen is, kunnen wij de twee andere geschriften niet ter zijde laten daar zij blijkens de rangschikking in de Mss. met elkander geacht werden in verband te staan.

Tegen de echtheid der geschriften zijn door Assemani (Bibl. Or. II. p. 68) de volgende bedenkingen in het midden gebracht.

Tegen de Homilie: De stijl van het Arabisch is sierlijk en geregeld; de schrijver bedient zich van het Arabisch metrum (prose rimée); de Arabische aanvangsformule بسم الاب البسيط وبسم الابن الوسيط وبسم الروح القدس الفارقليط

Hij gebruikt eene Syrische uitdrukking ܐܠܝܨ ܐܝܬܘܬܐ en voegt daar dadelijk de vertaling واجب الوجود aan toe.

Hij zal spreken »de unica natura" en dit gebeurt niet

(Wat dat voor een grond is, weet ik niet). De homilie is zoo goed als katholiek [1]).

Tegen »de fide Syrorum": Blijkens de historische personen die er in voorkomen, kan het stuk niet jonger dan de 12de eeuw zijn. Nu, dat spreekt van zelf, en geen verstandig mensch zou dit anoniem geschrift voor een werk van Jacobus houden.

Tegen de Catechesis (confessie): Deze is onecht, omdat Jacobus van Edessa († 710) er in genoemd wordt, en verder wordt gezegd, dat Gaza, Askalon en Asdod tot het patriarchaat van Antiochië behooren, terwijl zij in den tijd van Jacobus onderhoorigheden van Jerusalem waren.

Op. p. 468 heeft hij echter zekerder opgaven omtrent den auteur: Daar deelt hij mede dat Noë Libaniota de schrijver is der drie »orationes" die hij p. 78 aan Jacobus Baradaeüs had ontzegd. Codex 97 namelijk (bij hem cod. XXX) is door Noë geschreven, zooals blijkt uit *f* 133. (in het Syrisch) A. G. 1819 exaravit Noë peccator, en op *f* 142 staat in het Arabisch: Homilia, quam Noë habuit in urbe Mosul A. Gr. 1803, adversus eos qui Mariam Dei Genitricem esse negant, nec festum gloriosae Annuntiationis celebrant. Daaruit blijkt dat deze Homilia van Noë is, en daar de twee andere stukken blijkens den stijl van denzelfden auteur moeten zijn, is ook het geschrift de fide Syrorum en de Catechesis van Noë.

Dr. Cornill, die echter blijkbaar wat Assemani p. 468

---

1) Dit verhindert hem evenwel niet om p. 468 haar aan een Monophysiet Noë Libaniota toe te kennen. De eigenlijke grond zijner bezwaren schijnt (daar hij anders zoo kritisch niet is) hoofdzakelijk deze te zijn, dat hij niet kan gelooven dat „pessimus hic nebulo" nog zulk een kwaad geloof niet gehad heeft.

zegt niet gelezen heeft, zegt ter verdediging der echtheid dat op inwendige gronden de authentie der confessie naulijks valt te betwijfelen. Past inzonderheid wat in het IIde deel gevonden wordt, de »schwungvolle" schildering van den intocht in Jerusalem, de »geistvolle" verklaring der voetwassching, het drastische beeld van het in het hart nagelen der liefde van Christus, de vreeselijke vervloeking van Chalcedon, past dit niet alles volkomen bij den fanatieken monnik, die met kleine krachten zooveel heeft tot stand gebracht. Van hem kan men verwachten dat hij zijner kerk een vast symbolum schonk. Dogmatisch is er geen bezwaar om het geschrift aan Jacobus toe te kennen. Wat de aanmerkingen van Assemani aangaat, de vermelding van Askalon, Gaza en Asdod, die in het Aethiopisch niet voorkomen, bewijzen dat de confessie moet zijn geïnterpoleerd, waarom kan dan ook niet de naam van Jacobus van Edessa zijn ingevoegd door een onkundig afschrijver, die dezen kerkvader miste. Maar overigens is de schrijver goed met de kerkgeschiedenis bekend.

De eerste vraag, welke wij te beantwoorden hebben is deze: in welk verband staat Noë Libaniota tot deze geschriften. Want dat er verband bestaat is niet te loochenen. In den cod. Syr. 97 van het Vatikaan, waarvan de eerste 133 *ff.* door Noë Libaniota geschreven zijn, volgen daarop o. a. een Chronicon van Noë en de Homilia door hem te Mosul gehouden (d. i. die van Jacobus Baradaeüs) [1]. In cod. Syr. 424 van het Vatikaan staat behalve de drie geschriften o. a. ook een ܫܘܬܒܐ ܡܫܝܚܐ ܡܪܘܬܐ ܐܦܪܝܡ ܠܩܕܝܫ.

1) Prof. Guidi schrijft mij dat de hand van dit laatste gedeelte van het Ms. niet veel verschilt van die van de rest.

Men ziet dus dat men een zeker verband tusschen Noë en deze stukken niet wel kan wegredeneeren. Daarbij komt dan nog dat in het geschr. de fide Syrorum het volk van den Libanon den schrijver nog al schijnt ter harte te gaan, in welk gebergte Noë 1451 was geboren. Alles schijnt er dus voor te pleiten dat Noë de schrijver is van het geschrift de fide Syrorum.

Maar is dit zoo, dan kan Noë de schrijver van Homilie en Confessie niet zijn. Het is onbegrijpelijk dat Assemani dit niet gezien heeft. Ik heb zelden een erbarmelijker geschreven stuk gelezen dan deze verdediging, een stuk waarin geen plan valt op te merken, de verwonderlijkste fabelen worden opgedischt, en één verhaaltje zelfs tweemaal wordt meegedeeld zonder dat de schrijver het schijnt te bemerken. Hij citeert Jacobus van Sarug en geeft zich niet eens de moeite, zijne woorden in het Arabisch te vertalen. Ook wordt de zeer jonge vorm بيقولوا dikwijls aangetroffen, dien men noch in de Homilia, noch in de Confessio vindt.

Ik houd het er zelfs voor dat Noë niet de vertaler dier geschriften kan zijn (altijd verondersteld, dat wij eene vertaling voor ons hebben, over welk punt wij later moeten spreken). Ik kan niet denken dat zulk een prulschrijver, zulk eene goede vertaling zou kunnen leveren. Daarbij komt nog dit. Het Ms. der Aethiopische vertaling in de Bibl. Nat. is volgens Dr. Zotenberg uit de 16de eeuw. Dit bevat eene jongere redactie dan Aeth. F, en dit weder eene andere dan A, B en C. Is het nu wel denkbaar, dat, zij het dan ook in het laatst der 16de eeuw, op zijn minst genomen drie redacties van de geloofsbelijdenis in omloop waren, als het geschrift eerst in de laatste jaren der 15de eeuw in het Arabisch is vertaald. Ik geloof het niet. Het

is echter mogelijk dat datgene wat A. B en C meer hebben dan Aeth. F, uit de pen van Noë is gevloeid, en dat hij dus de auteur is van de thans alleen overgeblevene Arabische redactie, die zeker een vrij langen tijd na het autographum is ontstaan. Ik acht het veiliger het ontstaan van den Arabischen tekst vóór het begin der 15de eeuw te plaatsen.

Zijn Homilie en Confessie oorspronkelijk Arabisch, dan spreekt het van zelf, dat wij met gefingeerde stukken te doen hebben. Daarom moet dit thans worden onderzocht. Wanneer wij lezen: Ik begin te schrijven de geloofsbelijdenis van Mar Ja'kub of de homilie van Mar Ja'kub dan krijgen wij veeleer den indruk, dat wij met een vertaler, dan met een falsaris te doen hebben [1]). Het begin der confessie, waarin Jacobus, het een en ander van den treurigen toestand der kerk mededeelt is ook veel te persoonlijk voor een schrijver die misschien zeven of meer eeuwen na hem leefde.

Maar is de Homilie (om daarmede te beginnen) dan niet klaarblijkelijk een oorspronkelijk Arabisch stuk. Gaan wij daartoe de aanmerkingen van Assemani na. »Het Arabisch is sierlijk en geregeld". Maar zou dan iemand, die gewoon was Arabisch te spreken, niet uit eene verwante taal eene goede vertaling kunnen leveren? »Men vindt er »prose rimée" in". Maar behalve in het opschrift komt dit slechts eene enkele maal voor en dan nog wel rijmend op ناصرة (Nazareth). Het kan bij den rijkdom der Arabische taal niet moeielijk vallen een rijmwoord te vinden, dat den zin

1) Deze uitdrukkingen kunnen niet van een afschrijver zijn omdat zij in alle Mss. voorkomen, ook in het Aeth.

van het origineel ten naastenbij uitdrukt. »Het begin is niet in Syrischen maar Arabischen trant". Maar dit begin is volkomen eensluidend met het begin van het opschrift en is waarschijnlijk door den schrijver daarvan voor de Homilia geplaatst. Indien het waar is dat deze Homilie door Noë te Mosul is gehouden, dan is hij stellig niet op Syrische, maar op Arabische wijs begonnen, en wat hij uitgesproken had, is zoo in de Homilia gekomen. »Evenals een Italiaansch prediker eene Latijnsche, zoo lascht schrijver dezes eene Syrische uitdrukking in zijne preek in." Deze parallel zou opgaan als het een citaat uit de Bijbelvertaling was, doch de Syrische uitdrukking is eene metaphysische term. Om niet door eene onjuiste vertaling aan de beteekenis te kort te doen, behoudt hij het Syrisch: ܐܠܨܝ ܐܝܬܘܬܐ, d. i. wat wij zouden uitdrukken door »ens necessarium", en deze zin wordt door het Arabisch واجب الوجود niet volkomen uitgedrukt, daar وجود, in den metaphysische taal slechts van het gewordene gebezigd wordt. Voor een Syrisch origineel pleit het volgende. Er wordt verhaald dat bij de tabernakel ramshuiden, die اسبينقى waren, gebruikt werden, welk woord daarna vertaald wordt. Dit woord vindt men in de Pesch. op Ex. 25 : 5 en andere pll. (ܐܣ̈ܦܝܢܩܐ). Had de vertaler geen Syrisch origineel voor zich gehad, hij zou dit niet-Arabische woord niet gebezigd hebben.

Ik heb zoo uitvoerig over deze homilie gesproken, niet omdat daarvan de echtheid der confessie afhangt, maar omdat, indien wij in deze leerrede eene ondergeschoven stuk moesten zien, natuurlijk de kans veel grooter wordt, dat ook de confessie niet echt zou zijn.

Zijn er nu blijken, dat de Confessie eene vertaling is. Ik geloof van ja. Vooreerst staat geschreven: Jacobus zegt in zijne geloofsbelijdenis, المستقيمة المجد. Dit is vertaling van ܬܪܝܨܬ ܫܘܒܚܐ en in het Arabisch niet verstaanbaar, daarom voegt de vertaler er aan toe d. i. de orthodoxe. Maar er is nog een feit dat meer afdoende is.

Van Christus wordt met verwijzing naar den brief aan de Hebreën (9 : 11, 12) gezegd dat hij niet kwam met het bloed van bokken, of vogels, of kalveren. Van waar deze vogels? De vertaler heeft zijn tekst verkeerd gelezen, ܨܦܪ̈ܐ i. p. v. ܨܦܝܪ̈ܐ, een ander heeft in margine de lezing van Hebr. 9 ingevoegd en mettertijd is dit in den tekst gekomen. Verder komen de Syrische vormen روحقدسه, شمعون, en اوشعنا (naast اوصنا) voor. God wordt احدىّ الذات genoemd, wat wel de vertaling zal zijn van ܝܚܝܕ ܐܝܬܘܬܐ. De uitdrukking يوصف من الاشكال enz. klinkt ook zonderling, daar gelijkenissen moeielijk praedikaten van God kunnen genoemd worden. يوصف schijnt vertaling van ܐܬܕܡܝ, daar ook فى هذا الوصف vertaling schijnt te zijn van ܒܗ ܒܕܡܘܬ.

Kaïn wordt gestraft met hoofdschudden, نودان, de vert. heeft blijkbaar het werkwoord ܢܕ niet verstaan. Zoo klinkt ܡܣܡܡ ܢܫܡܬܟ natuurlijker dan سمّ محبّتك (daar ܡܣܡܡ overdachtelijk gebezigd wordt), ܗܢܐ ܟܠܗ dan كلّ هذا, ܒܗ ܒܓܢܣܐ dan بهذا النوع, ܒܪ ܟܝܢܐ dan ابن طبيعة.

Ik meen dat men er wel niet aan twijfelen kan, of het Arabisch is eene vertaling uit het Syrisch, maar daaruit volgt nog niet dadelijk dat het origineel van de hand van Jacobus is. Zijn er nu gronden om aan de juistheid

van het opschrift te twijfelen? Assemani wijst op de vermelding van Jacobus van Edessa. Dit zou niet van gewicht ontbloot zijn, 1e wanneer hij in het stuk optrad als eene integreerende persoonlijkheid, maar dit is niet het geval, want zijne naam staat in eene lijst van kerkvaders, 2e wanneer er nog andere anachronismen in het geschrift voorkwamen.

Men zou kunnen gissen, dat er oorspronkelijk Paulus, de uitlegger van Edessa had gestaan, daar ook deze man door zijne vertalingen bekend was, toch is deze gissing, wegens zijne twijfelachtige orthodoxie, wel eenigszins gewaagd. Wordt Jacobus van Edessa † 710 bedoeld, dan kan men aannemen dat zijn naam geïnterpoleerd is; een onkundig afschrijver, hier den naam van dien grooten leeraar missend, en niet nauwkeurig met de chronologie bekend, kan den naam ingevoegd hebben.

Overigens past het stuk geheel in de 6de eeuw, te midden van den strijd tusschen Keizerlijken en Monophysieten. Het kan alleen uit dien tijd worden verklaard, het kan alleen in dien tijd zijn opgesteld. Ondanks de tegenwerpingen van Assemani, blijven wij in deze geloofsbelijdenis de geestelijke erfenis zien, door Jacobus Baradaeüs der kerk, waarvoor hij alles had veil gehad, tot een blijvend bezit nagelaten.

Voor wij overgaan tot de uitgave, nog eenige woorden. Ik heb gemeend in de taal geene veranderingen te moeten brengen, en ook heb ik de dikwijls vreemde rectie der werkwoorden gelaten, voor hetgeen zij was. De taal is name-

lijk zeer ver van het klassiek Arabisch verwijderd, de casus-uitgangen zijn afgesleten, en de naamvallen worden door elkander gebruikt (b. v. اسرايل بنی Nom. en اخيه Acc.) Vornen als يقتلون hebben plaats gemaakt voor يقتلوا. Ook treft men in alle drie de Mss. den zonderlingen vorm ابتدى voor ابتداء aan, لانهما i. p. v. لانهم, رايوا voor راوا enz. B en C wijken nog meer af van de gewone spelling b. v. بشرای, يرای, انقسمه voor انقسامه, الانبثق (B. C. Inf. VII), على كل شيًا,. سماوات. A heeft dikwijls ث i. p. v. ت b. v. ثوبة, بثول, يثلوه, ثراب, ثاب, د voor ذ b. v. عدری, دو, درية, الدی, en C volgt A hierin soms na. C ت i. p. v. ث b. v. منبتق, لاتنين, تماثل. In A en C komen Imperatief-vormen قول en توب voor.

Wat van al deze eigenaardigheden oorspronkelijk, wat van den afschrijver is, is niet na te gaan. Ik heb daarom bij elk woord de spelling gevolgd van dat Handschrift, dat het meest overeenkwam met de gewone. Bij de vertaling heb ik eenige aanteekeningen gevoegd; om echter geen nutteloos werk te verrichten, heb ik, wat in Dr. Cornill's aanteekeningen op de Aethiopische vertaling juist is, niet herhaald, men vergelijke daarom diens uitgave.

Ten slotte breng ik mijnen hartelijken dank aan den hoogleeraar Ign. Guidi te Rome die, met zijne van ouds bekende hulpvaardigheid en vriendelijkheid, een afschrift van het Vatikaansche Ms. der geloofsbelijdenis voor mij vervaardigde, en mij ook later door zijne mededeelingen voorlichtte, en aan mijnen leermeester Dr. M. J. de Goeje, die mij bij de uitgave met zijne uitgebreide kennis ter zijde stond.

بسم الاب والابن والروح القدس الاله [1] الواحد [1] نبتدى
بعون الله [2] المثلث الصفات الموحّد بالذات [3] نكتب [4]
امانة اليعاقبة الذين يسموا السريان [5]

قال [6] القديس مار [7] يعقوب البرادعى .رأس اساقفة اليعاقبة السريان والقبط والحبش [8] .بعد ما وقعت الاختلافات بين النصارى .وفرّقهم الشيطان عدو الخيرات [9] وان قول سيّدنا هاهنا صدق بالجديدة والعتيقة .اذ يقول فى انجيله المقدّس .ان كل مملكة تنقسم تخرب. وكل بيت ينقسم يخرب .هذا قوله الصادق فى الجديدة .واما قوله فى العتيقة .ان العاقلة[10] عمّرت البيت فانت الجاهلة[10] واخربته .وقال القديس مار يعقوب .انا رايت وعاينت من الافتراق النجس والخراب الردى .الذى اخرب الكنائس[11] وغيرها .فانا الان طالب العوض من السيد[12] المسيح .ان يجازى الصابرين على هذا الزمان وغيره[13]. الى ان ياتى السيد المسيح ليدين الاحياء والاموات .له المجد دائمًا ابدًا امين ✿

---

1) B C om. الاله الواحد. 2) C هذا الله. A om. نبتدى بعون الله. Aeth. add. وبتوفيقه المبارك. 3) Aeth. om. المثلث — بالذات. 4) A B هذه. 5) In cod. B add alia manus يا رب اغفر الكاتب. 6) Aeth. om. قال — ليعاقبة. 7) A مارى (sic saepius). 8) Aeth. add. وهو كان اسقف مدينة الرها بركة صلواته تكون معنا امين قال القديس. 9) C الخير. 10) Aeth reddit: sapientia, et, ignorantia. 11) Aeth. ins. النصرانيات. 12) Aeth D سيدنا يسوع. 13) Aeth. ومثله.

قال القديس[1] ماريعقوب المشار اليه .قال بامانته المستقيمة المجد[2].
يعنى الارثدكسية .قال اومن واقّر[3] واومن[3] واقول واعترف[4].
بالاب والابن والروح القدس الاهًا واحدًا .مجدًا واحدًا ربًّ واحدًا
سلطانً واحدًا[5] .معبودًا واحدًا .خالقًا واحدًا .طبيعة واحدة
مشية واحدة .ارادةً واحدة[6] .جوهرًا واحدًا .جلالةً واحدة .لا
يدرك .ولا يحاز .ولا يوصف .من الاشكال[6] والاشباه والاشباح
ولا يدخل تحت حساب المجادلين .ولا المباحثين[7] .ولا المكيّفين
ولا المصنّفين .احدى الذات مثلث الصفات .يعنى ذو ثلاثة اقانيم.
مساوية بالاهية[8] .مساوية بالوحدانية .مساوية بالربوبية[9] مساوية
بالسلطان .مساوية بالمجد .مساوية بالطبيعة .مساوية بالمشية.
مساوية بالجوهر .مساوية بالجلالة .واومن انه الاه واحد .بثلاث صفات.
يعنى اب وابن وروح قدس .الاه واحد .واومن انه الاه واحد.
بثلاثة اقانيم يعنى اب وابن وروح قدس الاه واحد واومن انه
ثلاثة خواص .يعنى اب وابن وروح قدس .الاه واحد .واومن انه
ثلاثة وجوه .اب وابن وروح قدس .الاه واحد[10] .واومن انه
موحّد الذات .مثلّث الصفات .تثليثه بتوحيد .وتوحيده بتثليث.
انقسامه[11] مجتمع .واجتماعه منقسم .لا فرقةً بين عقله .ونُطقه .وحياته.

---

1) Aeth. om. 2) Leg. مستقيمة المجد Aeth. F والمجد. 3) Aeth. om. 4) Aeth. ins. اومن. 5) Aeth. ins. ازلية واحدة قدرة واحدة مالكية واحدة سياسة (?). 6) Aeth. om. 7) C المباحتين. 8) Leg. بالالاهية. 9) Aeth. om. مساوية بالاهية — بالربوبية. 10) Aeth om. واومن انه الاه واحد بثلاثة — واحد. 11) B انقسمه.

واقــول[1] واومن واعــتــرف .ان الاب العقل .والابــن النطق .وروح القدس لحياة .الّاه واحدًا .واقول واومن واعترف ان الاب والد غير مولود .وله خاصية .دائمًا سرمدًا[2] .خاصية الوالادية (sic) والابوية واقــول واومن واعترف .ان الابــن مولود غــيــر والد .وله خاصية الاتلاد[3] والبنوّة .واومن واقول واعترف .ان روح القدس منبثق[4] من الاب .مستمدّ من الابن .ما[5] هو اب .ولا هو ابن .وله خاصية الانــبــثــاق[6] .واومن ان الاب لا[7] هو اقدم من الابــن .ومن روح القدس بالازلية ولا فى الالهية واومن ان الابــن لا هــو اقدم من الاب ولا من روح القدس .بالازلية ولا فى الالهية .واومن ان روح القدس .لا هو اقدم من الاب والابن .لا بالازلية .ولا فى الالهية[8] . واومــن ان لا اقنوم .اقدم من اقنوم .ولا اقنوم[9] اصغر من اقنوم. ولا اقنوم .اقل من اقنوم .لا فى المجد .ولا[10] فى الكرامة .ولا فى الالهية واقول واومن .ان الثلاث اقانيم .الاه واحد .ومشية واحدة. وقــوّة واحــدة .وازلية واحدة .لا ابتداء[11] له .ولا منتهى[12] له. ضابط[13] كل شى[14] قادر على كلّ .شى[14] عالم بكل شى[14] .ممّا فى السماوات والارض .عالم بوزن الجبال .وكم تزيد[15] عن بعضها بعض. دائم الوجود .عارف بالوجود .خالق الوجود .الاه الوجود .كافى[16]

1) Aeth. اقول. 2) A دائم سرمد. 3) A والاتلاد. 4) C مــنــبــتــق. 5) A ولا Aeth. om. ما هو اب. 6) BC الانبثق. 7) A B C فلا. 8) Aeth. om. واومن ان روح — الالهية. 9) Aeth. om. اقــدم مــن اقــنــوم ولا اقــنــوم. 10) Aeth. om. لا فى المجد و. 11) A B C ابتدى. 12) C امنتهى. 13) A ظابط. 14) B C شيًا. 15) Aeth. om. وكم تزيد. 16) Leg. خافى?

(sic) الوجود. قريب الى الوجود. محتجب عن الوجود. بعيد من
الوجود. معروف عند كل الوجود[1]. وما شيا[2] خارج[3] عن قبضته.
اذا قلنا[4] الاب راس الالهية. فالابن لا راس عليه بالالهية. وروح
القدس هو كمال الالهية[5]. واذا قلنا الاب فهو الله. فما نعرفه الا
بابنه وروحه. واذا قلنا الابن هو الله. فما نعرفه الا بابيه وروحه[6].
وان قلنا روح القدس فهو الله. فما نعرفه الا بالاب والابن. واقول ان
الله لحنون. برحمته الدائمة فيه. وبمحبة ابنه للبشر. وبحنية
روحقدسه فلما راى[7] ان الخطية كثرت واتلفت الخلائق وتعبدت
البرية كلها للشيطان. وتاهت العقول عن تحقيق باريها. واندرست
هذه الجبلة. وتقطع شملها. وتلف رجاها. ناداهم[8] بالاول بالخروج من
الفردوس لكيما يرجعوا اولاد ابونا ادم الى ربهم. ويطلبوا منه العفو.
فتسلط العدو باكبرهم. وقتل اخيه (sic). فضربه[9] بالنودان. وما
تاب وفسقوا وزنوا[10] اولادهم[11] فابادهم بالطوفان. وما خلص منهم الا نوح.
وصنع لخلاصه[12] السفينه من الخشب. وضرب اهله جميعاً بالغريق.
واهل سدوم وغامورا بالحريق. وفى زمان يوسف ضربهم بالجوع. وعادوا
بنى (sic) اسرائيل طغوا وزادوا كثيرا وبغوا[13] بالطغيان. وشهد عليهم
الرسول بولس. اذ يقول. تكلم الله مع ابهاتنا فى الانبياء بالاول[10]. وكل

---

1) Aeth. add. ولا. 2) A add. منهم. 3) B فارغ. 4) Aeth. om. اذا قلنا. 5) C الاليهية. 6) Aeth. om. واذا قلنا الابن — وروحه. 7) A رأ. 8) C om. Leg. باداهم. 9) A ظربه. 10) Aeth. om. 11) Aeth. add. كالقول الوارد الى الكارز. 12) Aeth. لخلاصنا. 13) Leg. fort. طغوا وبغوا وزادوا كثيرا.

هكذا كان الرب ينتظر توبة [1] للخلائق .وحاد الآ [2] ما يقوّم الخليقة الا خالقها .والقزاز اذا تكسّر .ما يصنعه الا صانعه .ولقد كان الحق شاور اقنوم الكلمة اولًا .واوراه التراب [3] الذى جبل منه ادم .وقال له يا ولدى هذا التراب [3] اريد ان اخلقه انسان على صورتك وشبهك .الا انه يخطى .ويزوغ عن عبادة ربه .وخالقه وسيده وربه انا .وانت خالقه .وسيده .فهو روح القدس .فاخلقه او ما اخلقه. فقال له اخلقه يا ابتاه .فان اخطا ًوتاب .فتنب [4] انت عليه .وان لم يتب [5] انا انحدر واخلصه [6] .فللوقت حنّت العواطف الابوية على الجبلّة الادمية .نزل [7] اقنوم النطق الذى هو الكلمة الازلية .من حيث لم يفارق كرسى مجده .وكان نزوله بوساطة [8] جبرايل الملاك. بينه [8] وبين العذراء [9] مريم .وسبق قدامه وبشّرها .وقال لها افرحى يا مملوة نعمة .الرب معك .مباركة انتى فى النسا .وكان هذا شيا [10] صعب القبول على عقول البشريين .ان الخالق يتجسّد بجسد المخلوقين .الا بارادته كان ذلك .فنزل من ازليته التى لم تُرى من الاعين .ولا اُرى عند نزوله .وحلّ فى بطن العذراء [9] مريم .كما يعرف هو وابيه (sic) وروحقدسه .وتجسد منها .وظهر بجسد طاهر مقدّس متّحد بلاهوته فيه .بلا استحال .ولا امتزاج .ولا اختلاط [11].

---

1) A تـوبـة. 2) Vid. الا esse delendum. 3) A الثراب. 4) C فتوب. 5) C يتوب. 6) Aeth. om. — ولقد كان الحق واخلصه. 7) A B C ونزل. 8) Aeth. ووساطته عندنا بملاكة جبرايل الملاك بيننا. 9) A C العدرى. 10) A شى. 11) Aeth. om. ولا اختلاط.

لا نار لاهوته احرقت [1] الجسد .ولا برودة جسده اطفت [2] لاهوته.
ولا استحال لاهوته الى ناسوته .كما [3] يستحيل الذهب فى الكور الى
الفضّة .ولا امتزج كما يمتزج الخل بالعسل .ولا كالماء بالنبيذ .ولا
اختلط كما يختلط المُر بالحلو .بل ولد من العذراء [4] مريم وهى
بتول [5] .كميلاد النظر من العين .وكميلاد العرق من الجسد وكميلاد
الصورة من المراة .لا النظر يشق .العين ويطلع ولا الصورة تكسر [6]
لمراة وتدخل فيها ولا العرق يشق الجسد ويطلع .بل يشفيه .ولا
يشقيه [7] .وطلع بصورة ادمية .ذو [8] جسد طاهر .ونفس عاقلة .وذهن
راجح رزين [9] .وكان اتحاد اللهوته [10] بالناسوت .اتحادا سريًا .لا تدركه
الافهام .ولا تصوّره الاوهام .ولا لاهوته صار لحم .ولا ناسوته ولحمه صار
لاهوت .بل كما ان الجسد لا يقدر يذوبّ [11] روحانية النفس .ولا
النفس تقدر تحوّل طبيعة الجسد [12] الروحانية .بل كليهما طبيعة
واحدة .فهكذا هو ان الاهوت .فلا حوّل الناسوت اليه .ولا الناسوت
حوّل الاهوت اليه .وفى هذا وصف [13] فلا نعرفه باثنين .ولا بوجهين
ولا بزيين [14] .ولا باقنومين .ولا بطبيعتين .ولا بمسيحين .الا مسيح
واحد .اقنوم [15] واحد .طبيعة واحدة .ابن واحدًا .مولود من
العذراء [16] البتول [17] .وولدته وهى بتول [17] .وبهذا النوع نسمّيها

---

1) A B C اطفت. 2) Aeth. ins. نار. 3) Aeth. F ins. لا. 4) A C العذرى. 5) A C بثول 6) B تكصر. 7) Aeth. يشقه ولا يشقه. 8) A دو. 9) Aeth. om. رزين. 10) A الاهوت. 11) Aeth. om. يذوب. 12) Ins. الى. 13) Aeth. om. وفى هذا الوصف. 14) Aeth. بريّين. 15) A اقسوم. 16) A العذرى. 17) A C البثول.

والـدة الله الخالق الازلى المساوى للاب [1] ولروح القدس بالجوهر وهو الـذى كرز به بولس الرسول . القائل بولس رسـول يسوع المسـيح المدعو[2] المُفَرز المنتخب لبشرى [3] انجيل الله الطاهر . الذى ولد بالجسد من ذرية ال داوود [4] . وعرف انه ابن الله . اومن انه نور من نور الاه حق من الاه حق . له الخاص من الاعمال الالهية [5] . وله الـقـوى والايات بالاعمـال الدنيـة [6] . ولا اسيق الاعمال من القوات والعجـائب للاهوت . والذميمات [7] للناسوت . فاللاهوت نما هو عجب اذا عمـل القـوات . فالعجب من الناسوت اذا عمـل الايات باتحـاد اللاهوت فيه . واومن انه واحدا بلاهوته وناسوته . وبلاهوته ونلسوته [8] عمل العجائب والايات كالاله . ونام بالجسد . واللاهوت [9] متّحد فيه . وجـاع بالجسد . واللاهوت [9] متّحد فيه[10] . واكل وشرب . بالجسد[11] واللاهوت [9] متّحد فيـه . وتالم[12] وصُـلب بالجسد[13] . ومات وقبر . واللاهوت [9] متّحد فيه . وقلم بالمجد . وقيامته بالجسد[14] كانت . ولا باللاهوت . وهـو الـذى تنبى عليه داوود[15] النبى . انك لم تترك صفيّك يرى[16] الفساد . واقول المجد لمن اكل . فى بيت ابرهيم[17] . واتكى فى بيت شمعون[18] وغفـر للخاطية . ولا اقول انهما ابنان.

---

1) Aeth. F ins. وللابن. 2) C المدعوا. 3) B C لبشراى. 4) A درية ال داود. 5) A اللاهية. 6) Aeth. بالجسد الدنى. Totum sequentem locum usque ad اذا عمل الايات liberius et perperam reddidit. 7) C الدميمات. 8) Aeth. om. وبلاهوته وناسوته. 9) A والاهوت. 10) Aeth. F om. وجاع — فيه. 11) A B C om. 12) A وتآلم. 13) Aeth. بالجسد post وقبر. 14) C وبالجسد. 15) A داود. 16) B C يراى. 17) B C ابراهيم. 18) B C سمعان.

الواحد سمايى [1] والاخر ارضى .كما قال اريوس المحروم .ولا اشهد
له بالافتراق .كما شهد نسطور المحروم .ولا اقول باقنومين .الواحد
ابن الطبيعة الالهية .والاخر ابن مريم العذراء [2] .ومن قال هذا القول
يكون محروم .ومن قال ان الواحد خالق .والاخر مخلوق كان محروم.
ومن قال ان الواحد قوى .والاخر ضعيف كان محروم .ومن عبد
الاب والابن والروح القدس .وعبد جسد المسيح وحده .بغير
الاتحاد [3] كان محروم .ومن ضمر عبادته لاثنين [4] كان محروم .ومن
ادخل الرابوع الى الثالوث كان محروم .ومن اخرج جسد المسيح
من الثالوث كان محروم .ومن عبد لاهوته دون بشره او بشره دون
لاهوته كان محروم [5] .ومن عمل الاهً جديدً والاهً عتيقً كان محروم.
ومن اشرك مع ابن الله شريك كان محروم .ومن سجد لغير الثالوث
المقدس كان محروم [6] .ومن لا يمجّد الاب المحجوب .ويسبّح
الابن المصلوب .ويعترف بالروح القدس المحبوب .يكون محروم .ومن
لا يسجد الثلاثة اقانيم بالسوية يكون محروم .ومن رفع الاب عن
الابن كان محروم .ومن وطّى اقنوم الابن عن الجلالة لاجل
التجسّد كان محروم .ومن لا يقول بروح القدس .انه روح
الاب والابن كان محروم .ومن قال الله وشريكه المسيح .كان محروم.
ومن قال الله والله كان محروم [7] .ومن قال الرب والرب كان محروم [8].

---

1) B C سماى. 2) A العدرى. 3) A الاياتحاد. 4) A لاتنين C للاثنان. 5) C محرم. 6) Aeth. om. — ومن اشرك محروم. 7) Aeth. om. — ومن. ماحروم. 8) Aeth. ins. ومن قال الخالق والخالق كان محروم.

ومن قال روحين قدوس وقدوس كان محروم .ومن قال الاه اول والاه اخر كان محروم .ومن قال الاه كبير والاه صغير كان محروم .ومن قال ونجّس فيه بقول طبيعتين[1] كان محروم .كما شهد اريوس[2] الملعون المحروم الذى شق الامانة .ورمى هذه الفتنة وبدع هذه اللعنة .ومن قال مسيحين كان محروم .ومن لا يصدق بقول بولس الرسول القائل .ربٌ واحدًا .مسيحٌ واحدًا .روحٌ واحدًا قدوس. امانةً واحدة .معموديةً واحدة .الاهً واحدًا[3] حقيقى .وبهذا القول اعترف واقول .ان الاب هو الله .والابن هو كلمة الله .وروح القدس .فهو روح الله .الاه واحد .واعترف ان الله وكلمته وروحه الاهٌ واحدٌ .واشهد ان نبوة اشعيا ابن اموص عن العذراء مريم حقٌ انها ولدت ابنا .واسمه عمنوائيل .وتاويله الاهنا معنا .وقال[4] ايضًا على لسان الله فى نبوته .انه قال له .قل[5] لبنى اسرائيل لا تتخيّروا[6] بكثرة الآلهة .انا هو الاله الاول والاخر ولا الاه سواى. وموسى[7] النبى يقول .يا اسرائيل انا انا هو الاهك .الذى اطلقتك من ارض مصر فلا تعمل لك الاهًا غيرى .ولا تسجد لصنم ولا لتمثال[8] لا مما فى السماء .ولا مما فى الارض .يعنى لا بشبه[9] النجوم .ولا بشبه[9] الشمس والقمر .ولا بشبه[9] بنى ادم .ولا بشبه[10] مثال سمك البحر .ولا التمساح .ولا غيره واقبل شهادة

---

1) Aeth. ins. بعد الاتحاد. 2) Aeth. لاوون om. الملعون المحروم. 3) Aeth. ins. وكلمة واحدة. 4) B ins. موسى. 5) A C قول. 6) A B C يتخيروا. 7) Aeth. لموسى. 8) B C لتماثل 9) B C يشبه. 10) A om. B C يشبه.

النبى داوود[1] القائل ان سمعت[2] منى .لا تعمل لك الاه غريب. واقبل شهادة ارميا النبى الذى قال .كل الاه لا يكون خلق السموات[3] والارض والبحار وكل ما فيهن .فما هو الاه .واومن بالمسيح انه لبس الجسد .واومن انه كلمة الله .وبكلمة الله خلقت السموات[3] وبروح فيه صارت سائر اجنادها كما قال داوود[1] النبى. واقبل شهادة بولس الرسول القائل .ان كثيرين يسموا سادات والهة .الا نحن لنا الاه واحدًا .الذى هو الاب .الذى الكل فى قبضته .وربًّا واحدًا يسوع المسيح .الذى صار فيه كل شى .مما فى السموات[3] .ومما فى الارض .واقبل شهادة المسيح سيدنا .الذى قال لتلاميذه .امضوا واكرزوا للامم .باسم الاب والابن وروح القدس. ولا بيّن الطبيعتين التى قال عنها اريوس[4] المحروم[4] واقبل امانة الثلاثمائة وثمانية عشر .الذين قالوا نومن باله واحد .الاب ضابط الكل .وبالرب يسوع المسيح ابن الله الوحيد .وما يتلوه[5]. وبالروح القدس الرب المحيى .بهذا الثالوث اعترف .وعليه احيى .وعليه اموت .وبه افتخارى .واقول ان اى من امن بغير هذه الامانة .فهو يعطى الجواب لله يوم يدينه السيد المسيح ويبيد اسمه من سفر الحياة .واقول كما قال لغريغوريوس الثاوولوغس[6] فى ميمره الذى نفى فيه نسطور من بيعة المدينة القسطنطينية وطلع الى الكرسى وجلس يقراه .وهو يسميه ميمار ثوذوكيا مريم .يعنى والدة الله .وانه كان يقول فيه وانى لا اخاف انم

1) A داود.) C om. سمعت — شهادة. 3) B C سماوات.
4) Aeth. لاوون. 5) A يثلوه. 6) C الثاولوغوس.

سميتك يا والدة الله العرش الثانى .انتى صرتى اعلى منه.
انتى اعلى من الكروبيين[1] اولايك[2] فلا قدرة لهم ان ينظروه
وانتى حملتيه بكليّة[3] لاهوته على ذراعيك .واقول مع قوريلوس ان
المحمول على اكتاف الاربعة حيوانات وهو ملو السموات[4] والارض
حمله شمعون الاسير على ذراعيه وطلب الراحة منه اليه بلا
وسيط .اعانه عليه واشهد له بالبشارة والولادة .وبالهروب الى ارض
مصر .وبالرجوع من ارض مصر .واشهد له انه تربى مدة خمسة
وعشرين سنة فى الناصرة .واشهد انه اعتمد من يوحنا المعمدان
ابن خالته[5] .لان حنّة واليصابات خوات .واشهد ان لاهوته
كان متحد بناسوته .لما تغطّس بالماء ثلاث غطسات .واشهد ان
يوحنا اراد ان ينهزم لما راى ماء نهر الاردن راجعً الى وراءه .ولولا
يكون داوود[6] النبى حاضرً ويسمعه وهو يقول .ما لك ايها البحر
هربت .وانت يا اردن رجعت الى ورايك .وان يوحنا تحيّر ايش
يصلى .فقال له داوود[6] النبى خادم اسرار الرب .قل[7] وحُط يدك
على راسه وسلّمه كهنوت ابيه .اليهود لم يرضوه .ان يملك عليهم.
فقل[8] له .انت هو الحبر[9] الدائم شبه ملشيساداق .واومن انه
ترايى[10] لتلاميذه على طور تابور .برى الالهوت[11] وكان ناسوته
متحدًا بلاهوته .واتى موسى النبى الالثغ وشكا اليه على بنو (sic)

---

1) A B C om. .انتى اعلى من الكروبيين 2) B .اوليك 3) Aeth. .بكلمة 4) B C. .السماوات 5) Aeth. om. .ابن خالته 6) A .داود 7) C .قول 8) A C .فقول 9) C. om. .الحبر 10) A .ترايا 11) B .الالهوت

اسرائيل واتى ايلياس وشكا على ازبال . ولما ذكر موسى بنو (sic) اسرائيل . فعرفه[1] بطرس[1] من لثغته . وايلياس لما ذكر ازبال عرفه يوحنا الثاوولوغس[2] . واومن انه اعطى لشمعون مفاتيح ملكوت السموات وما ربطه[3] كان مربوط[4] . وما حله[3] كان محلول[4] . واومن ان هذه العطية في اليوم مع رووسا كهنة المؤمنين بالمسيح . الذين تابعين الحق . واومن انه اقام من الاموات ابن الارملة والبيعازر وبنت[5] بايروس وامنت انه بارك على الخمسة خبزات والسمكتين والسبعة ارغفة . واشبع منهم[6] تسعة آلاف[7] نفس غير النساء والصبيان. واومن بدخوله الى يروشليم وهو راكب العفو الى ان دخل الى هيكل سليمان الكبير ومعه تلاميذه والصبيان والاطفال يصرخون قدامه اوصنّا لابن داوود[8] واومن انه كان في الهيكل عوالم كثيرة وكلهم صرخوا اوشعنا لابن داوود[8] . وقد كان في الهيكل نساء ومعهن اولادهن في ذلك اليوم . قد اكملوا ايام التطهير وهو مدة الاربعين يوم . الذى امر الناموس ان يقرب عنهم . زوجى اليمام او فرخى الحمام ولما سمعوا التسبيح صرخوا الاطفال عن احضان امهاتهم اوصنا . لابن داوود[8] وفيهم من كان البزّ في فمه . وصرخ مع الاطفال اوصنّا لابن داوود[8] . مبارك الاتى باسم الرب وصدق قول النبى داوود[9] القائل . من افواه الاطفال والرضعان اعددت سبحا. واومن انه غسل اقدام تلاميذه في علّيّة صهيون . ليمنحهما

---

1) Aeth. فعرفوه. 2) C الثوولوغوس. 3) Aeth. ins. فى الارض. 4) Aeth. add. فى السما. 5) C والعازر وابنت. 6) Aeth. D 4000 F 7000. 7) B ins. اس. 8) A داود. 9) Aeth. om. A داود.

القوّة لبمشيا فى البشائر فى الطوائف والعشائر .واومن انه تألّم وذاق الموت بالجسد .كما شهد بولس فى رسالته التى كتبها للعبرانيين .واومن[1] انه ذاق الموت بالصليب .وكان لاهوته متحدًا فيه واومن ان الكف الذى جبل به ابونا ادم كان متحدًا بالكف الذى سمروه اليهود على عود الصليب .واومن انه كان قادر ان يذوّب[2] المسامير[3] بنار لاهوته .لكن كان ذلك برضاه .واقول مع توما الرسول ربى وخالقى[4] والاهى سمّر محبتك فى قلبى .كما سُمرت يديك ورجليك على عود الصليب .واومن انه لما قبر ما راى فساد .واومن انه قام بالمجد وصعد الى السماء وجلس عن يمين مجد ابيه الذى لا يدرك .واومن انه دخل الى القبة الكاملة .التى لم صُنعت بايادى[5] ولم يدخل بدم جدا ولا بدم طيور .ولا بدم عجول .بل دخل بدم نفسه .وفاز بالخلاص الى الابد كما شهد بذلك بولس الرسول .واشهد واومن[6] واعترف انه ياتى ليدين الاحياء والاموات ويكون الصليب قدامه[7] ويكمل للصليب الثلاثة طوبات .الطوبى[8] الاول راته مريم العذراء ﷺ ويوحنا الانجيلى فى الليلة سبت النور .والملائكة وارميا النبى يقولوا مبارك هو العود[6] الذى اظهر لنا الصديق .والطوبى[8] الثانى راته[9] هيلانة الملكة يوم اطلعته والطوبى[8] الثالث يوم ياتى قدام سيدنا فى يوم الاخير .ان كل من امن بالسيد المسيح امانة

---

1) Aeth. om. واومن — التى. 2) C يدوب. 3) A المسمار.
4) Aeth. om. وخالقى. 5) Aeth. ins. البشر. 6) Aeth. om.
7) Aeth. om. ويكون الصليب قدامه. 8) A الطوبا. 9) C داته.

صادقة ينجّى من الشدائد . واقبل انا الحقير فى رووساء الكهنة[1]. الثلاث مجامع المقدسة التى فى نيقية والتى فى القسطنطينية والتى فى افسس[2] واقبل قول الاباء السريان مار يعقوب السروجى. ومار[3] افريم . ومار اسحاق[4] السريانى . ومار شمعون الفاخورى . وقول مار يعقوب الرهاوى . وقول فلكسينوس المنبجى . وقول مار[5] يعقوب مفسّر نصيبين . وقول مار برصوما زين العابدين . واقبل قول الاثنى عشر[6] فصل التى قالها قوريلوس فاخر المعلمين . واقبل قول الابهات اليونانيين . باسيليوس صديق مارى افريم[7] لغريغوريوس الثاوولوغس واقبل تفسير يوحنا فم الذهب بطريرك القسطنطنية واقبل قول اكليمنطس وقالسطينوس . وقول ابيفانيوس اسقف قبرص . واقبل قول البار المختار ديوسقوروس الكبير الذى نفاه مرقيان الكافر الى جزيرة غنغرا . والخمسة الاباء رفاقته . وما كان فى الدنيا جزيرة فيها يهود الا غنغرا . فتلمذهم وعمل عندهم الايات والعجائب . حتى ردهم الى الايمان الصحيح . واقبل قول ملوك النصارى الابرار[8] المستقيمى الايمان . الاول الملك الابجر الرهاوى . والملك المنصور قوسطنطينوس واولاده . ويوبينينوس[9] ووالنطينوس[10] الملك المرحوم[11] واولاده الرهبان مكسيموس ودوماديوس . وثاوودوسيوس الكبير[12] وابنه

---

1) B C ins. يعقوب. 2) C افسوس. 3) C مارى. 4) A اسحق. 5) Aeth. om. مار C مارى. 6) B الاثنيعشر. 7) Aeth. om. صديق مارى افريم. 8) Aeth. om. النصارى الابرار. 9) Aeth. ويوبينيوس C ريوبينينوس. 10) C ووالنطيوس. 11) Aeth. om. الملك المرحوم. 12) A B C ins. وابنه الكبير.

الصغير .وزينون الملك البار الذى نفسى وخرق[1] طومس لاوون
وابطل امانة مجمع كلقيدنية اذا قال عليه[2] .لعنة السيد المسيح
وغضبه يحل على مرقيان وعلى زوجته[3] الشالحة الرهبنة وعلى
مجمعه الرابع وعلى طوروتاوس .ضوضوراوس[4] ابن اخت نسطور
الذين اقاموا المجمع الرابع .وافسدوا الامانة المستقيمة وعلى لاوون
شريكهم .وعلى برصوما الذى من نصيبين .الذى قتل بالمفاتيح
وعلى كل من يقول فى المسيح طبيعتين من بعد الاتحاد[5] .الستة[6]
حروم التى احرم بها ديوسقوروس المجمع الرابع واجزتها وصدّقت
عليها انها حق .الحرم الاول يقول القديس ديوسقوروس[7] بطريرك
اسكندرية .ان المجمع الرابع محروم هو وكل من قام فيه .وكلمن
سعى فيه وكلمن تبعه .انه خالف امانة الثلاثمائة وثمانية
عشر لانهم قالوا وزادوا طبيعة اخرى للثالوث .ولولا خوفهم من
حرم الابهات الثلاثمائة وثمانية عشر لكانوا زادوا الاقانيم مثل
نسطور .الحرم الثانى لقد احرم كل من اجتمع فى المجمع الرابع.
لانه داس القوانين المقدسة وغيّر الحدود التى حددوها[8] الاباء
الاوليين والوسطانيين والاخريّين .الحرم الثالث قبلة المجمع
وحلّ عليه .انه كان فيه مطران بيروت وكثير من الاباء الذين
كانوا حاضرين فى المجمع الثالث ورايوا لاجل وجه مرقيان وخالفوا

1) A B C خزق Aeth. حرق. 2) A B C om. اذا قال عليه. 3) Aeth. بوخرية. 4) A طوطوراوس C ظوظوراوس. 5) A B ومن بعد الاتحاد كذلك Aeth. او من قبل الايتحاد. 6) A والستة. 7) C om. المجمع الرابع -- ديوسقوروس. 8) B حدودوها.

السيد المسيح وكانت خطوط يديهم[1] فى دفتر المجمع الثالث انهم لا عادوا يجمعوا مجمعًا اخر[2] وكلمن جمع مجمع اخر بغير[3] المجمع الثالث كان محروم . وانهم قبلوا الحرم من انفسهم على ذاتهم. الحرم الرابع على مجمع الرابع وعلى كل من تبعه[4] لانه ابطل الحق الذى كرزوا فيه الاباء وقبل طومس لاوون . الحرم الخامس على المجمع الرابع وعلى كل من تبعه[4] انه قبل اولاد نسطور وهما[5] يهيبة الرهاوى وطوروثاوس وظيوظوروس[6] ابن اخت نسطور الذى اراد ان يبطّل كتب اغريغوريوس الثاولوغس ويجعل المسيح ابن ثلاثة شهور الاه . الحرم السادس يحل على[7] مجمع الرابع لانهما (sic) امنوا بزيف امانة نسطور وجعلوا ان السيد المسيح طبيعتين وخاصتين ويعبدوه بنوعين . ويقولوا انه انسان سادج والاه محض[8] ولاجل هذا المجمع الرابع محروم . محروم . محروم وتقول العذراء[9] مرت مريم انه محروم . والاب والابن والروح القدس الاله الواحد[11] يقول انه محروم والملائكة[12] يقولوا انه محروم[13] ويدوم على المجمع الرابع الحرم . كما دامت السموات والارض قائمة وعلى كل من يقول بقوله وعلى كل من تبعه او يتبعه او يامن (sic) بامانته وكل[14] من تبعه وتاب[15] هو . يكون محلول[16] من هذا (sic)

---

1) B C ايديهم. 2) Aeth. add. فى هذه الامانة. 3) A غير. 4) B C يتبعه. 5) C om. 6) B ضيوضوروس. 7) B bis على. 8) B متّحض. 9) Aeth. om. bis. محروم. 10) Aeth. om. العذراء. 11) Aeth. om. الاله الواحد. 12) Aeth. ins. والبشر. 13) Aeth. ins. والسماء والارض تقول انه محروم. 14) C كل. 15) B وثاب. 16) Aeth. add. امين Finis Aeth. vers.

لحروم جميعها .ومن تم تابع لهذا المجمع الملعون المحروم المقطوع فليس انه يدى لجواب للمسيح[1] فقط .الا وينال لخزى والفضيحة فى ذلك اليوم المرهب .املم ربنا يسوع[2] المسيح .واقول انا لحقير فى رووسا الكهنة يعقوب انى تابع لامانة الرسل الاطهار اولًا .وثم لامانة الانبياء .ثم لامانة الاثنين وسبعين مبشر .ثم لامانة الثلاث مجامع المقدسة .ثم لامانة سائر الاباء الذين يعتقدوا فى ان المسيح طبيعة واحدة .ومشية واحدة واقنومٌ واحدا الى منتهى دهر العوالم .ثم ان لحقير يعلم ويتحقق ان جماعتى يحقروا ويرذلوا هذه الدنيا فلى رجاء من السيد المسيح .ان لا ينقطع لهم ذكر ولا تبطل عمل العجائب من كنائسهم ويكونوا دائما[4] يبروا المجانين ويشفوا المرضى ويعملوا الايات والبراهين .وذلك يكون منهم لاجل صحة ايمانهم بالسيد المسيح .ثم انى اخاف ان لا يقولوا عنى انى دخلت الى البلاد كلها وكرزت فيها بلا دستور من الملوك .فانا لحقير اشهد المسيح على نفسى لخاطية .انى ما فعلت شيا[5] الا بامر السيد المسيح .وانا اعرف حكم الاربع كراسى المرتبة فى العالم .الاول كرسى رومية .وله لحكم بالسيف وتحت يده[6] يكون اثنى عشر غردنال .وله لخمس جزائر[7] ويحكم الى ايليبريقون وبحر ادريانوس له والى خط الاستواء .والثانى بطريرك القسطنطينية يحكم على الابهات جميعهم .وكل من لا يسمع له اجازة من بطريركيته[8] ويكون بطّال .وحكمه الى[9] ابهات انطاقية .وله لحكم ايضًا

1) B المسيح. 2) A يشوع. 3) A ذهر. 4) A دايم.
5) A شى. 6) B وتحديده. 7) B C غزائر. 8) B C بطركيته
9) A على.

الى[1] ارمانية والتُركية وافسس .والى قلوذيـة من القبلة ومن الشرق يحـكـم على الكرج[2] .ومن الشمـال له الحكـم عـلى بـلاد ارنويت والهنكر .واللّاز والـسرب .والشركس .واى بطرك ان صار غيره كان ماحـروم .وكذلك بطريركية رومية واحدة .ومن عملها لاثنين .كان ماحروم .وكذلك بطريرك انطاكية فانـه معروف بتقديس الميرون. وكل ميـرون لا يكرزه فانـه يكون بطّـال .وله من البلاد السواحل كلها من قلوذية والى سدود وعـسقلان[3] وغزة وفلسطين .والقدس والقبرص .والشام الجوانى .وحوران وبلاد عـكـة .والبثنيية الكبيـرة والصغيرة .وبـلاد بـنى عيلام .وحمـيـار .ونجران[4] والشام الوسطانى دمشق وحمص وحماة وشيزر .وفامية والشام البرانى .حلب .والعراقين وبـين النهرين .وبغداد والمشرق وديار بـكـر ودار باويكان .وتوريز وهـرى وسمرقند .والهند .وفارس .وسوقطرا وله من الجبال طور سين وطور تابور وطور حرمون .وطور لبنان .وطور جبيل .وطور سنجار الـذى رسـت عليه السفينة .وان تبطرك احدًا غير الحاكم عـلى الشرق كان ماحروم وكرسى الاسكندرية يحكم بالاسكندرية ومـصـر والصعيدين والنـوبـة والحبشة والمغرب جميعه .الى خـط الاستواء والتكرور والعبيد مـن حكمـه .وهـو قاضى البطاركة .وان تبطرك احدًا غيره كان مـاحروم .والان الامانـة الصادقة بيّنّاها[5] واظهرناها للحكماء بالعقل والدين .فنعمة ربنا يشوع المسيح تحلّ على كل من سمع واطاع[6] من المومنين .جيل بعـد جيل .وهم يكونوا فى

---

1) A عـلى. 2) C الـغـرج. 3) A C عزقـلان. 4) B ونغران. 5) C بيناتهم. 6) C وطاع.

حـل واوسع حـل .ونسأل سيدنا يشوع المسيح ابـن الله الحىّ
.الذى اتى الى العالم .ويأتى ايضـاً .ان يديم البيعة طاهرة ومقدّسة
لاسمـه ويخزى عـنـهـا قـوة العدو اللعين .ويحرسها بقـوة صليبـه
المجيد .ونعمة الرب يحل على كل من يعمل بما[1] فى هذه الامانة
الجوهرية والمجد للاب وللابن وللروح القدس من الان والى كل اوان.
والى دهر الداهرين امين[2] ✿

VERTALING.

In den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, van den Eenen God, beginnen wij met de hulp van God [3]) die drie is in personen, één in wezen [4]) te schrijven het geloof [5]) der Jacobieten welke de Syrische genoemd worden.

De Heilige Heer Jakob Baradaeüs, het hoofd der bisschoppen der Syrische Jacobieten en der Kopten en Abessiniers [6]) zeide nadat de strijd uitgebroken was tusschen de Christenen, en de Satan, de vijand van het goede, hen verdeeld had, en ziet hier werd het woord van onzen Heer bewaarheid in het N. en O. T., daar hij in zijn H. Evangelie zegt: Elk koninkrijk, dat verdeeld wordt, gaat te gronde,

1) C كما. 2) A C add. يارب اغفر الكاتب والقارى والسامعين امين.

3) Aeth: en zijn gezegenden bijstand.

4) Aeth: laat weg: die — wezen.

5) Aeth: het geloof van den Heiligen Heer Jacob enz.

6) In Aeth. behoort het vorige nog tot het opschrift, zij voegt er aan toe: „en hij was bisschop in de stad Edessa, de zegeningen zijner gebeden mogen met ons zijn". Dan volgt het begin der geloofsbelijdenis: De heilige zegt.

en elk huis, dat verdeeld wordt, wordt verwoest (Mth. 12 : 25). Dit is zijn waar gezegde in het N. T., en wat aangaat zijn woord in het O. T.: Ziet de wijze vrouw bouwt haar huis, maar de dwaze vrouw komt en verwoest het (Spr. 14 : 1) [1]). En de heilige Heer Jakob zeide: Ik zág en aanschouwde het een en ander van de schandelijke scheuring en de verwerpelijke verwoesting, welke de kerken en andere dingen [2]) verwoest heeft. En nu zoek ik van den Heer Christus vergoeding, dat hij hen beloone, die volharden in dezen tijd en in andere tijden, totdat de Heer Christus komt om de levenden en de dooden te oordeelen. Hem zij lof tot in eeuwigheid, Amen. De Heilige Heer Jakob, die [boven] vermeld is, zeide: Hij zeide in zijne geloofsbelijdenis, die recht is van roem [3]) d. i. orthodox. Hij zeide: Ik geloof, en houd voor waar, en geloof, en zeg, en erken: den Vader en den Zoon en den Heiligen Geest, één God, éene heerlijkheid, één Meester, éene heerschappij, één aangebeden Wezen, één Schepper, éene natuur, één wil, één raadsbesluit [4]), éene substantie, éene majesteit, die niet bereikt en niet omvat kan worden en niet beschreven kan worden door beelden, en gelijkenissen, en lichamen, en niet valt onder de berekening der disputanten, noch der vorschers, noch der bepalers van hoedanigheid of soort [5]), één in wezen, drie in personen, dat is bezittende drie hyposta-

---

1) Aeth: „de wijs*heid*", en „de dwaas*heid*", hier kan niet aan Spr. 24 : 3 gedacht worden, dat Dr. Cornill, naast 14 : 1 aangeeft.

2) Aeth: de Christelijke en andere kerken.

3) Dit is de Syrische uitdrukking voor „orthodox". De conjectuur van Dr. C. die aanleiding geeft tot de vertaling „einzigen" is onjuist.

4) Aeth. voegt in: éene eeuwigheid, en éene regeering, en éene majesteit, en éene almacht.

5) Dr. C. i. p. v. bepalers der soort: dichters.

sen: gelijk in Goddelijkheid, gelijk in eenheid, gelijk in Meesterschap [1]), gelijk in heerschappij, gelijk in heerlijkheid, gelijk in natuur, gelijk in wil, gelijk in substantie, gelijk in majesteit. En ik geloof dat hij één God is met drie personen, nl. Vader, Zoon en H. Geest, één God; en ik geloof dat hij één God is, met drie hypostasen nl. Vader, Zoon en H. Geest, één God; en ik geloof dat hij is drie bijzondere eigenschappen nl. Vader, Zoon en H. Geest, één God; en ik geloof dat hij is drie gezichtspunten (modi) nl. Vader. Zoon en H. Geest, één God [2]). En ik geloof dat hij één is in wezen, drie in personen. Zijne drieheid is met eenheid, en zijne eenheid met drieheid, en zijn verdeeld zijn is vereenigd, en zijn vereenigd zijn is verdeeld. Er is geene scheiding tusschen zijn νοῦς, zijn λόγος en zijne ζωή. En ik zeg en geloof en erken dat de Vader de νοῦς is, en de Zoon de λόγος en de H. Geest de ζωή, één God. En ik zeg en geloof en erken dat de Vader genitor is, niet gegenereerd, en dat hij als bijzondere eigenschap bezit voor altijd tot in eeuwigheid, de eigenschap van het genitor zijn en het Vaderschap. En ik zeg en geloof en erken, dat de Zoon gegenereerd, niet genitor is, en dat hij de bijzondere eigenschap heeft van het gegenereerd zijn en het Zoonschap. En ik geloof en zeg en erken dat de H. Geest uitgaat van den Vader en ondersteuning vraagt aan den Zoon. Hij is niet Vader en hij is niet Zoon [3]). En hij heeft de bijzondere eigenschap van het uitgaan. En ik geloof dat de Vader niet

1) Aeth. laat weg: „gelijk in Goddelijkheid — Meesterschap".

2) Aeth. laat weg: „En ik geloof dat hij één God is met drie hypostasen — één God".

3) Aeth. laat weg: „Hij is niet Vader en hij is niet Zoon".

eerder is dan de Zoon en de Heilige Geest, noch door eeuwigheid noch in het God zijn. En ik geloof dat de Zoon niet eerder is dan de Vader en de Heilige Geest, noch door eeuwigheid, noch in het God zijn. En ik geloof dat de Heilige Geest niet eerder is dan de Vader en de Zoon, noch door eeuwigheid, noch in het God zijn [1]). En ik geloof dat geene hypostase eerder, of [2]) geringer, of kleiner is dan eene andere, noch in heerlijkheid [3]), noch in eere, noch in Godde lijkheid. En ik zeg en geloof dat de drie hypostasen, één God zijn, en één wil, en ééne kracht, en ééne eeuwigheid. Hij heeft geen begin en geen einde. Hij is alomvattend, almachtig, alles wetend van hetgeen er in hemel en op aarde is, kennende het gewicht der bergen, en hoeveel de eene meer weegt dan de andere [4]), bestendig in het bestaan, kenner van het bestaande, schepper van het bestaande, God van het bestaande, verborgen voor [5]) het bestaande, dicht bij het bestaande, bedekt voor het bestaande [6]), ver van het bestaande, bekend bij het bestaande [7]) en er is niets dat buiten zijne handpalm is. Als wij zeggen: De Vader is het hoofd der Godheid, dan heeft toch de Zoon geen hoofd boven zich in Godheid, en de H. Geest,

1) Aeth. laat weg: „En ik geloof dat de H. Geest — God zijn".

2) Aeth. laat weg: „eerder of".

3) Aeth. laat weg: „noch in heerlijkheid".

4) Aeth: et singulos quosque, i. p. v. „en hoeveel enz.".

5) De Ar. tekst heeft كافى, dat ik niet versta. Het schijnt dat een woord in de beteekenis „verborgen" gelezen moet worden (خافى ?).

6) De opmerking van Dr. C dat „offenbar" moet gelezen worden is gegrond op de opvatting dat tegenstellingen zouden bedoeld zijn, waartoe het Arabisch evenwel niet dwingt. Is hier eene tegenstelling, dan zijn de leden niet „bedekt voor het bestaande" en „ver v. h. b.", maar „dicht bij h. b." en „bedekt voor h. b." en is dus een andere lezing overbodig.

7) Aeth. voegt toe: en niet bekend.

die is de volmaking der Godheid. En als wij zeggen: De Vader is God, dan kennen wij hem niet zonder zijn Zoon en zijn Geest. En als wij zeggen: De Zoon is God, dan kennen wij hem niet zonder zijn Vader en zijn Geest [1]). En als wij zeggen: De H. Geest is God, dan kennen wij hem niet zonder den Vader en den Zoon.

En ik zeg dat God de genadige is door de barmhartigheid, die in hem blijft, en door de liefde zijns Zoons voor de menschen [2]), en door de genade zijns Heiligen Geestes. En toen hij zag dat de zonde veel werd, en de schepselen ten gronde richtte, en de geheele schepping den Satan diende en de verstanden afdwaalden van het erkennen van hunnen schepper [3]) en dit vormsel vernietigd werd, en zijne vereeniging verscheurd werd, en zijne hoop verging, strafte [4]) hij hen eerst met het verlaten van het paradijs, opdat de kinderen van onzen vader Adam tot hun Heer zouden terugkeeren, en hem om vergeving zouden vragen. Maar de vijand maakte zich meester van den oudste van hen, en hij doodde zijn broeder. Toen trof Hij hem met het hoofdschudden [5]), en hij bekeerde zich niet. En hunne kinderen waren goddeloos en hoereerden [6]), toen verdierf Hij hen

1) Aeth. laat weg: En als wij zeggen: de Zoon — Geest.

2) Aeth: van den Zoon des Menschen.

3) Aeth: dwaalde in het beschouwen van hunne afgoderij.

4) Het Arabische woord levert hier geen zin, wschl. moet بادى, maatregelen tegen iemand nemen, gelezen worden.

5) Dr. C. S. 444. Z. 12 „und schlug in unter Lästerreden". Het subject is blijkens den context: God, en niet Kaïn (Dr. C.) Lästerreden is blijkbaar eene gissing van den Aeth. vertaler voor het door hem onbegrepen Arab. نودان, dat weder uit het Syrisch is overgenomen, zonder dat de Arab. vert. zijn tekst begrepen heeft. Het Syrische origineel bedoelde natuurlijk de straf van het „rusteloos zijn" (ܢܘܕ). Op die wijze is uit het Hebr. נוד „dolen" het Arab. „hoofdschudden" en het Aeth. „Lästerreden" ontstaan.

6) Aeth. voegt in: volgens het tot den prediker gekomen woord.

door den zontvloed, en geen hunner dan alleen Noach werd gered. En hij maakte zich tot zijn behoud [1]) het houten schip en [God] trof zijn geslacht geheel en al met verdrinken, en de mannen van Sodom en Gomorra met verbranding, en in den tijd van Joseph trof hij hen met hongersnood. En de kinderen Israëls deden wederom ongerechtigheid, en vermeerderden die zeer, en gingen alle perken te buiten in de ongerechtigheid [2]). En tegen hen getuigt de apostel Paulus, waar hij zegt: God sprak met onze vaderen het eerst door de profeten (Hebr. 1 : 1). En gedurende dezen geheelen tijd wachtte de Heer de bekeering der schepselen af; en niet weder richt de schepselen op (?) een ander dan hun schepper [3]). Ook het glas, wanneer het gebroken is wordt door niemand gemaakt, dan door zijn maker. En de Waarheid had eerst de hypostase des Woords geraadpleegd en hem het stof getoond, waarvan Adam gevormd werd en tot hem gezegd: »Mijn zoon, dit stof wil ik omscheppen tot een mensch, naar uwe gedaante en gelijkenis, maar hij zal zondigen en afwijken van den dienst van zijn Schepper en zijn Meester en zijn Heer. En zijn Meester ben ik, en gij zijt zijn Schepper, en zijn Heer is de H. Geest. Zal ik hem scheppen of niet?" Toen zeide hij tot hem: »Schep hem, Vader! En indien hij zondigt en zich bekeert, keer u tot hem en als hij zich niet bekeert, zal ik afdalen en hem verlossen [4])." En toen de vaderlijke er-

1) Aeth: tot ons behoud.

2) Misschien moet eene omzetting plaats hebben en dan vertaald worden: maar de kinderen Israëls bedreven wederom ongerechtigheid en boosheid, en vermeerderden de ongerechtigheid zeer.

3) De Arabische tekst is niet wel vertaalbaar. De hier gegevene vertaling, waarbij een Arabisch woord geschrapt is, geef ik voor beter.

4) Aeth. laat weg: En de Waarheid — verlossen.

barming zich ontfermde over het Adamietisch vormsel, daalde de hypostase van den Logos af d. i. het eeuwige Woord, terwijl (?) hij zich niet scheidde van den troon zijner heerlijkheid. En zijne nederdaling geschiedde door de bemiddeling van den engel Gabriël, tusschen hem en de maagd Maria [1]). En hij ging voor hem uit en kondigde hem aan, en zeide tot haar: »Wees blijde, [vrouw] vol van genade. De Heer is met u, gij gezegende onder de vrouwen." En dit is iets, dat moeielijk aan te nemen is voor het verstand der menschen dat nl. de Schepper zich belichaamd heeft met het lichaam der geschapenen, maar [2]) door zijn wil is dat geschied. Hij daalde neder van zijne eeuwigheid, die door de oogen [3]) niet gezien wordt en hij werd niet gezien bij zijne nederdaling. En hij vertoefde in den schoot der maagd Maria, zooals hij zelf en zijn Vader en zijn H. Geest wisten. En hij kwam te voorschijn in een rein, geheiligd lichaam, vereenigd met zijne Godheid, zonder verandering of vermenging of dooreenwerking [4]). En het vuur zijner Godheid verbrandde [5]) het lichaam niet, en de koude van zijn lichaam bluschte zijne Godheid niet uit. En zijne Godheid veranderde zich niet in zijne menschheid zooals zich goud in den smeltoven in zilver verandert [6]), en vermengde zich niet, zooals azijn zich

1) Aeth: En zijne nederdaling en middelaarschap bij ons geschiedde door de boodschap van Gabriël, den bode tusschen ons en de maagd Maria.

2) Aeth. voegt in: alleenlijk.

3) Aeth.: terwijl geen oog hem zag.

4) De Arabische woorden beteekenen beide „vermenging". Het eerste wordt vooral van vloeistoffen gebruikt.

5) Het Ar. heeft bij vergissing „bluschte niet uit".

6) Zoo ook Aeth. D. Aeth. F. heeft „niet verandert" dat wel juist is maar te weinig uitwendigen steun heeft. Het Syrisch heeft waarschijnlijk „niet veranderd" gehad.

met honig vermengt, of als water met dadelwijn, en vermengde zich niet, zooals zich het zoete met het bittere vermengt. Maar hij werd uit de maagd Maria geboren, clauso utero, als de geboorte van den blik uit het oog, en als de geboorte van het zweet uit het lichaam [1]) en als de geboorte van de gedaante uit den spiegel; de blik verscheurt het oog niet en verschijnt toch, en de gedaante verbreekt den spiegel niet en komt er toch binnen, en het zweet verscheurt het lichaam niet, maar komt tot den rand? en verscheurt het niet [2]). En hij verscheen in eene menschelijke gedaante, bezittende een rein lichaam, eene verstandige ziel, en een zwaarwichtigen geest. En de eenheid van zijne Godheid met de menschheid was eene mysterieuse vereeniging, welke het verstand niet bereiken en de verbeeldingskracht zich niet voorstellen kan. En zijne Godheid werd niet vleesch en zijn vleesch werd niet Godheid, maar zooals het lichaam de geestelijkheid der ziel niet kan vloeibaar maken [3]), noch de geest het lichaam tot geestelijkheid kan veranderen [4]), maar zij beiden eene natuur zijn, zoo is het dat de Godheid de menschheid niet in zich veranderde, noch de menschheid de Godheid. En volgens deze bepaling, kennen wij hem niet als twee, en niet als twee wijzen, en niet als twee vormen [5]), en niet als twee personen, en niet als twee naturen, en niet als twee Christussen, maar als één Christus,

1) Dit „unästhetische und widerwärtige Bild" (Dr. C.) is geene interpolatie maar zeer gepast.

2) Aeth.: maar scheurt het en scheurt het niet. De vertaling, in den tekst gegeven, is zeer onzeker.

3) Aeth.: maar zooals het lichaam niet geestelijk kan zijn als de ziel.

4) Hier heb ik الى ingevoegd, wijl anders het Arab. geen zin oplevert.

5) Aeth.: twee Heeren.

éëne hypostase, ééne natuur, één zoon, geboren uit de maagd Maria, utero clausa, en zij baarde hem, clauso utero. En daarom noemen wij haar moeder Gods, des Eeuwigen Scheppers, die in wezen gelijk is aan den Vader [1]) en den H. Geest en hij is het, van wien de apostel Paulus verkondigt, zeggende: Paulus, de apostel van Jezus Christus, de geroepene, de afgezonderde, de uitverkorene tot de prediking van het Evangelie van den heiligen God, die naar het lichaam geboren is uit het zaad van Davids geslacht en van wien erkend is, dat hij de Zoon Gods is (Rom. 1 : 1 vlgde) en ik geloof dat hij licht uit licht is, waarachtig God uit waarachtig God. Hij had de bijzondere eigenschap der Goddelijke werken, en de krachten en teekenen in de lagere werken. En de werken aan krachten en wonderen worden niet op de Godheid betrokken, en de berispelijke (menschelijke) op de menschheid. Want voor de Godheid zou het geen wonder zijn, als zij krachten deed, maar voor de menschheid is het een wonder teekenen te verrichten in vereeniging met de Godheid. En ik geloof dat hij een is in zijne Godheid en menschheid en dat hij met zijne Godheid en menschheid de wonderen en teekenen deed evenals God [2]). Hij sliep met het lichaam, terwijl de Godheid daarmede vereenigd was, en hem hongerde met het lichaam terwijl de Godheid daarmede vereenigd was [3]), en hij at en dronk met het lichaam terwijl de Godheid daarmede ver-

---

1) Aeth. F. voegt in: en met den Zoon. Dit is natuurlijk geheel ongepast, tenzij men er eene diepzinnige (?) gedachte in wil leggen.

2) De Aeth. vert. heeft het Arab. van „En de werken aan krachten enz. tot hier toe niet goed verstaan.

3) Aeth. F. laat uit: „en hem hongerde — vereenigd was". Stellig ten onrechte.

eenigd was, en hij leed en werd gekruisd met het lichaam [1]), en stierf en werd begraven, terwijl de Godheid daarmede vereenigd was, en hij stond op in heerlijkheid, en zijne opstanding geschiedde met het lichaam, en niet met de Godheid, en hij is degeen, van wien David heeft geprofeteerd: Gij zult niet toelaten dat uw uitverkorene bederf ziet (Ps. 16 : 10). En ik zeg: Lof zij hem, die at in het huis van Abraham (Gen. 18 : 8), en die aanlag in het huis van Simon en der zondares vergeving schonk (Luc. 7 : 36 vlgde). En ik zeg niet dat zij twee zonen zijn, de eene hemelsch, en de andere aardsch, zooals Arius, de vervloekte, zegt, en ik getuig van hem niet de scheiding, zooals Nestorius, de vervloekte, getuigde, en ik leer geen twee personen, de een zoon der Goddelijke natuur, de ander zoon der maagd Maria, en die deze leer leert zal vervloekt zijn, en die zegt dat de een Schepper, de andere geschapen is, zij vervloekt, en die zegt dat de een krachtig is, de andere zwak, zij vervloekt, en die den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest vereert, en het lichaam van Christus afzonderlijk zonder vereeniging, zij vervloekt, en die zijne vereering aan twee brengt (?) [2]), zij vervloekt, en die de viereenheid invoert in de drieëenheid, zij vervloekt, en die het lichaam van Christus uit deze verwijdert, zij vervloekt, en die zijne Godheid vereert en niet zijn vleesch of zijn vleesch en niet zijne Godheid, zij vervloekt, en die een nieuwen God maakt en een ouden God, zij vervloekt, en die den Zoon Gods een gezel geeft, zij vervloekt, en die iets anders dan de H. Drieëenheid aanbidt, zij vervloekt [3]), en die niet ver-

1) Aeth. plaatst: „met het lichaam" achter „werd begraven."

2) Wat ضمر hier beteekent, weet ik niet.

3) Aeth. laat weg: en die den Zoon Gods — vervloekt.

heerlijkt den verborgen Vader en den gekruisigden Zoon en den geliefden H. Geest, zij vervloekt, en die de drie personen niet in gelijkheid vereert, zij vervloekt, en die den Vader boven den Zoon verheft, zij vervloekt, en die den persoon des Zoons zijne majesteit ontneemt [1]) wegens de aanneming van het lichaam, zij vervloekt, en die niet leert van den H. Geest, dat hij de Geest des Vaders en des Zoons is, zij vervloekt, en die zegt: God en God, zij vervloekt [2]), en die zegt: de Heer en de Heer, zij vervloekt [3]), en die zegt: twee Heilige Geesten, zij vervloekt, en die zegt: de eerste God en de laatste God, zij vervloekt, en die zegt: de groote God en de kleine God, zij vervloekt, en die zegt en zijn mond bevlekt met de leer der twee naturen [4]), zij vervloekt, zooals Arius [5]) getuigt, de vervloekte, de geëxcommuniceerde, die het geloof verdeelde, en dezen twist opwierp, en dezen vloek uitdacht, en die zegt: twee Christussen, zij vervloekt, en die niet voor waar houdt het woord van den apostel Paulus, die zegt: één Heer, één Christus, één H. Geest, één geloof, één doop, één waarachtig God (Eph. 4 : 5, 6). En deze leer erken ik en ik zeg dat de Vader God is, en de Zoon, het Woord van God, en de H. Geest, de Geest van God, één God, en ik erken dat God, en zijn Woord en zijn Geest, één God zijn. En ik betuig, dat de profetie van Jesaja, den zoon van Amoz, aangaande de maagd Maria, waar is, dat zij een zoon zou baren, wiens naam Emmanuël zou zijn (Jes.

1) Eigenl. die den persoon des Zoons vertreedt, zoodat hij geene majesteit heeft.
2) Aeth. laat weg: En wie zegt: God en God, zij vervloekt.
3) Aeth. voegt in: en wie zegt: de Schepper en de Schepper, zij vervloekt.
4) Aeth. voegt in: na de vereeniging.
5) Aeth. Leo. Niet Leo maar Arius geldt als de Vader van de leer der twee naturen.

7 : 14), en de verklaring daarvan is: God met ons, en hij zegt ook, naar den mond Gods in zijne profetie, dat Hij tot hem zeide: Zeg tot de kinderen Israëls, kiest u niet de veelheid der Goden [1]). Ik ben de eerste God en de laatste God en er is geen God buiten mij (Jes. 44 : 6). En Mozes, de profeet, zegt [2]): O Israël, ik, ik ben uw God, die u verlost heb uit het land Egypte, maakt u dan geen anderen God buiten mij, en aanbidt geen afgodsbeeld, en geene gelijkenis, noch van hetgeen in den hemel is, noch van hetgeen op de aarde is, hij bedoelt noch de gelijkenis der sterren, noch der zon, noch van den maan, noch van de zonen Adams, noch van de gelijkenissen der visschen der zee, noch van den krokodil, noch van iets anders (Ex. 20 : 2—5). En ik neem de getuigenis aan van den profeet David, die zegt: Indien gij mij hoort, maak u dan geen vreemden God (Ps. 81 : 9, 10) en ik neem de getuigenis van Jeremia aan, den profeet, die zeide, Elke God, die de hemelen en de aarde, en de zeeën niet geschapen heeft, en al wat daarin is, die is geen God (Jer. 10 : 11). En ik geloof van den Messias, dat hij zich met het lichaam bekleedt heeft. En ik geloof dat hij het Woord Gods is, en dat door het Woord Gods de hemelen geschapen zijn, en door den Geest Zijns monds al hun heir, zooals David, de profeet zegt (Ps. 33 : 6). En ik neem de getuigenis van den apostel Paulus aan, die zegt: Ziet velen worden Heeren genoemd en Goden, maar wij, wij hebben één God, welke is de Vader, die alles heeft

1) Waar dit citaat te vinden is weet ik niet. In overeenstemming met het Aeth. heb ik de lezing: „kiest u niet" i. p. v. „Weest niet versteld door" aangenomen.

2) Aeth. heeft: „en tot Mozes, den profeet, zegt hij." Maar dan zou het subject niet God, maar Jesaja zijn.

in zijne handpalm, en één Heer Jezus Christus, door wien alles geworden is, wat er in den hemel en op aarde is (1 Cor. 8:5; 6) en ik neem het getuigenis aan van Christus, onzen Heer, die tot zijne discipelen zeide: Gaat heen, en predikt den volken, in den naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes (Mth. 28:19) en de twee naturen niet onderscheidde, waarvan de vervloekte Arius [1]) sprak, en ik neem de geloofsbelijdenis aan der 318, die zeiden. Wij gelooven in één God, den Vader die alles in stand houdt, en in den Heer Jezus Christus den Eengeboren zoon Gods, enz. en in den Heiligen Geest, den levendmakenden Heer. Deze Drieëenheid erken ik en daarbij leef ik, en daarbij sterf ik, en daarin is mijn trots. En ik zeg dat ieder die een ander dan dit geloof gelooft, Gode rekenschap zal geven, op den dag, dat de Heer Christus hem oordeelen zal, en zijn naam zal uitdelgen uit het boek des Levens.

En ik zeg zooals Gregorius Theologus zegt, in zijne Homilie, waarmede hij Nestorius uit de kerk van Constantinopel verdreef, en den zetel beklom en nederzat om haar voor te lezen, en hij noemde haar de Homilie der Theotokos Maria, d. i. Deipara, en hij zeide daarin [2]): ziet ik

1) Aeth.: Leo.

2) Er bestaat geen reden om met Dr. C. i. p. v. Nestorius, Nectarius te lezen, daar stellig Nestorius bedoeld is. Maar dan is „Gregorius Theologus" onjuist. De eenige, die in aanmerking kan komen, is Proclus, bisschop van Cyzicus, die tegen Nestorius predikte in de kerk van Constantinopel, en daardoor de eerste aanleiding gaf tot diens veroordeeling. De homilie bij die gelegenheid uitgesproken, is afgedrukt bij Mansi Concilia IV, p. 577 sqq. Daar komen de woorden hier geciteerd niet voor, maar toch wel uitdrukkingen, die er zeer op gelijken. Denkelijk is dit dus een citaat uit het hoofd; of luidde misschien de Syrische vertaling anders dan de Grieksche tekst?

De Aeth. vert. heeft van de „Taokya Mariam". Het is onbegrijpelijk dat Dr. C. niet gezien heeft dat hier Taodokya moest gelezen worden, daar het woord met „Deipara" vertaald wordt.

vrees niet u, o moeder Gods, den tweeden troon te noemen, gij zijt hooger geworden dan hij [1]), gij zijt hooger dan de Cherubim, deze, zij kunnen hem niet aanzien, maar gij hebt hem in de geheelheid zijner Godheid [2]) op uwe armen gedragen. En ik zeg met Cyrillus: hij die gedragen werd op de schouders der vier dieren, en hij die den hemel en aarde vervulde, dien droeg de gebondene Simeon [3]) op zijne armen, en begeerde van hem de rust, zonder middelaar, die hem tegenover hem zou geholpen hebben. En ik getuig van hem de aankondiging en de geboorte, de vlucht naar Aegypteland en den terugkeer uit Aegypteland. En ik getuig van hem, dat hij gedurende 25 jaren in Nazareth opgevoed werd, en ik getuig dat hij door Johannes den Dooper, den zoon zijner tante [4]) (want Hanna en Elisabeth waren zusters), gedoopt werd. En ik getuig dat zijne Godheid met zijne menschheid was vereenigd toen hij driemalen in het water ondergedompeld werd. En ik getuig dat Johannes wilde wegloopen toen hij het water van den Jordaan zag terugkeeren, en indien niet de profeet David tegenwoordig was geweest, en hij hem niet had hooren zeggen: »wat scheelt u, gij zee! dat gij vlucht, en gij Jordaan! dat gij u achterwaarts wendt, dan zou Johannes van ontsteltenis niet geweten hebben, wat hij bidden zou" [5]). Toen zeide David de profeet, de dienaar der mysteriën des

1) De beteekenis van deze woorden is mij niet duidelijk.

2) Aeth. c. p. v. de geheelheid zijner Godheid: het Goddelijk woord.

3) Wat dit „gebondene" beteekent, weet ik niet. Zou het soms eene toespeling zijn op het: „Nu laat gij, Heer, uwen dienstknecht gaan in vrede", waaruit afgeleid kon worden, dat Simeon aan de aarde gebonden was.

4) Aeth. laat weg: den zoon zijner tante.

5) De vertaling van het voorafgaande door Dr. C. is onjuist, evenals zijn rationalisme in de aanteekening. Of deze legende nog van elders bekend is, heb ik niet kunnen ontdekken.

Heeren: »Spreek en strek uwe hand uit over zijn hoofd en geef hem het priesterschap zijns vaders, de Joden zullen niet willen, dat hij over hen koning zal zijn, maar spreek gij; Gij zijt de eeuwige Hoogepriester gelijk aan Melchisedek. En ik geloof dat hij zich aan zijne discipelen vertoonde op den berg Tabor, in den vorm der Godheid, terwijl zijne Godheid met zijne menschheid vereenigd was. En Mozes, de profeet, de stamelaar, kwam, en klaagde bij hem over de kinderen Israëls, en Elias kwam en klaagde over Izebel. En toen Mozes de kinderen Israëls vermeldde, herkende hem Petrus [1]) aan zijn stamelen, en toen Elias Isebel vermeldde, herkende hem Johannes Theologus [2]). En ik geloof dat hij aan Simon de sleutelen van het koninkrijk der hemelen schonk, en dat wat hij bond, gebonden was, en wat hij losmaakte, losgemaakt was. En ik geloof dat deze gave thans bij de overpriesters der geloovigen in Christus is, welke de waarheid volgen, en ik geloof dat hij uit de dooden opwekte: den zoon der weduwe en Lazarus en de dochter van Jairus. En ik geloof dat hij de vijf brooden en de twee visschen en [3]) de zeven koeken zegende, en daarvan negen duizend menschen behalve de vrouwen en kinderen verzadigde. En ik geloof in zijne intocht in Jerusalem, terwijl hij reed op

1) Aeth.: „herkenden zij hem".

2) Dr. C. heeft deze plaats niet begrepen. De schrijver wil verklaren, hoe de discipelen wisten, dat de twee personen Mozes en Elia waren. De rollen zijn over Petrus en Johannes verdeeld. Petrus of Johannes hadden ook beiden kunnen herkennen. Hier eene toespeling op Apoc. 2 : 20 te zoeken, zooals Dr. C. doet, is gezocht.

3) Aeth. voegt ten onrechte in: „en eene andere maal" en leest F 7000 en D 4000 menschen. De lezing van het Ar. is juist, want de schrijver telt de beide spijzigingen bij elkaar op dus: 5 brooden + 2 visschen + 7 koeken, en 5000 + 4000 menschen. Hij vergeet echter dat bij de tweede spijziging ook visschen waren.

het ezelsveulen tot dat hij den grooten tempel van Salomo inging en zijne discipelen met hem, en de kinderen en de kleine kinderen riepen in zijne tegenwoordigheid: Hosanna den Zone Davids, en ik geloof dat er in den tempel vele menschen waren, en dat zij allen riepen: Hosanna den Zone Davids. En er waren in den tempel op dien dag vrouwen met hunne kinderen, die de dagen der reiniging hadden volbracht, (en dat is een tijd van 40 dagen, waarvan de wet gebiedt, dat voor hen, twee paar tortelduiven [1]) en twee jonge duiven moeten geofferd worden). En toen zij de lofprijzing hoorden, riepen de kleine kinderen aan den boesem hunner moeders: Hosanna den Zone Davids. En onder hen waren, in wier mond de borst was, en schreeuwden met de kleine kinderen: Hosanna den Zone Davids, gezegend zij hij die komt in den naam des Vaders. En het woord van den profeet David werd bewaarheid, die zegt: Uit den mond der kleine kinderen, en zuigelingen hebt gij lof bereid (Ps. 8 : 3). En ik geloof dat hij de voeten zijner leerlingen wiesch in de opperzaal van Sion, om hun (d. i. den voeten) de kracht te schenken om met de blijde boodschap te wandelen in landen en onder stammen [2]). En ik geloof dat hij leed en den dood smaakte in het lichaam, zooals Paulus in zijn brief, dien hij aan de Hebreën schreef, getuigde (Hebr. 2 : 9). En ik geloof dat hij den dood smaakte aan het kruis, terwijl zijne Godheid met hem vereenigd was. En ik geloof dat de hand waardoor onze vader Adam gevormd was, een was met de hand, die de Joden aan het hout des kruises nagelden. En ik

1) Volgens Lev. 12 : 8 is dit onjuist, zooals Dr. C. terecht aanmerkt.
2) De vertaling van Dr. C. is niet geheel juist.

geloof dat hij in staat zou geweest zijn door het vuur zijner Godheid de nagelen te doen smelten, maar dat geschiedde met zijn welgevallen. En ik zeg met Thomas, den Apostel, Mijn Heer en mijn Schepper en mijn God, nagel uwe liefde in mijn hart, zooals uwe handen en voeten aan het hout des kruises genageld waren. En ik geloof dat hij, nadat hij begraven was, het bederf niet zag, en ik geloof dat hij opstond in heerlijkheid en opvoer ten hemel, en plaats nam aan de rechterhand der heerlijkheid zijns vaders, welke onbereikbaar is. En ik geloof dat hij den volmaakten tabernakel binnenging, die niet met handen gemaakt is en niet binnen ging met het bloed van bokken, noch met het bloed van vogels [1]), noch met het bloed van runderen, maar binnen ging met zijn eigen bloed, en de verlossing voor altoos verwierf [2]), zooals de Apostel Paulus getuigt (Hebr. 9 : 11 en 12). En ik getuig en geloof en erken dat hij zal komen om de levenden en de dooden te oordeelen, en dat het kruis voor hem zal staan [3]) en dat aan het kruis zich vervullen drie zaligheden. De eerste zaligheid zag de maagd Maria en Johannes de Evangelist, in den nacht van den Sabbath des lichts, en de Engelen en de profeet Jeremia zeiden: Gezegend is het hout dat ons den rechtvaardige toont [4]). En de tweede

1) In Hebr. 9 : 11, 12 is geen sprake van het bloed van vogels; toch is de invoeging uit het Syrisch gemakkelijk te verklaren. De Syrische tekst heeft: ܨܦܝܪ̈ܐ, bokken, vogels is ܨܦܪ̈ܐ. Waarschijnlijk heeft de vertaler „vogels", i. p. v. „bokken" vertaald, en een ander dit aan den rand verbeterd. Deze verbetering is dan later in den tekst ingedrongen.

2) Aeth.: „en overwon door het geven des eeuwigen levens"; eene onjuiste vertaling van den Arabischen tekst.

3) Aeth. laat weg: en dat het kruis voor hem zal staan.

4) Deze plaats is geen citaat, en schijnt ook niet als zoodanig bedoeld. Waarom Jeremia hier genoemd wordt, weet ik niet.

zaligheid zag de keizerin Helena, op den dag, waarop zij het weder te voorschijn bracht; en de derde zaligheid zal zijn op den dag, waarop het voor onzen Heer zal komen, op den laatsten dag. Ziet! ieder die in den Heer Christus gelooft, met een waar geloof, wordt verlost van alle rampen.

En ik, de geringste onder de overpriesters, neem de drie heilige conciliën aan, dat in Nicea, en dat in Constantinopel, en dat in Ephesus. En ik neem de leer der Syrische vaderen aan, van Heer Jacobus van Sarug, en Heer Ephraïm, en Heer Isaäc den Syriër, en Heer Simeon Kokensis, en het woord van Heer Jacobus van Edessa, en het woord van Philoxenus van Mabbug (Hierapolis) en het woord van Heer Jacobus, den uitlegger van Nisibis [1]), en het woord van Heer Bar Sauma, het sieraad der vereerders, en ik neem de leer der twaalf kapittelen [2]) aan, die Cyrillus leerde, de trots der onderwijzers.

En ik neem het woord der Grieksche vaders aan: van Basilius, den vriend van Heer Ephraïm, en Gregorius Theologus, en ik neem de verklaring van Johannes Chrysostomus aan [3]), den patriarch van Constantinopel, en ik neem de leer van Clemens aan, en van Coelestinus, en de leer van Epiphanius, den bisschop van Cyprus. En ik neem de leer van den edelen, uitverkorenen Dioscorus den Groote aan, wien Marcianus, de ongeloovige naar het eiland Gangra

---

1) Jacobus van Nisibis heeft geene geschriften nagelaten. Reeds vroeg is echter Aphraätes met dezen Jacobus verwisseld. Of echter Jacobus = Aphraätes den naam „uitlegger" kan dragen, betwijfel ik. Ik geloof daarom met Dr C. dat het veiliger is, op de beide plaatsen Edessa en Nisibis te verwisselen.

2) De 12 anathematismen (Dr. C.).

3) nl. van het Evangelie naar Johannes, welk boek door de dogmatici, veel werd geciteerd.

verbande met de vijf vaderen, zijne gezellen. En er was in de wereld geen eiland, waarop Joden waren dan Gangrá [1]). En hij onderwees hen, en deed onder hen teekenen en wonderen, totdat hij hen terugbracht tot het ware geloof, en ik neem de leer der edele orthodoxe Christelijke koningen aan, de eerste, de koning Abgar van Edessa en de overwinnende keizer Constantinus en zijne zonen, en [2]) Jovinianus (Jovianus) en Valentinus, de keizer die genade ondervindt, en zijne zonen de monniken Maximus en Domitius [3]), en Theodosius den Groote en zijn zoon, den groote

---

1) De gissing van Dr. C.: „Er was op dit eiland geene stad enz", wordt door het Arabisch niet bevestigd. Daar hij „hagar'" door „stad" vertaalt, kan hij den zin niet verstaan. De schrijver schijnt te meenen dat Gangra (op een schiereiland in een rivier gelegen) het eenige eiland was, waar toen Nestorianen (want deze worden, zooals Dr. C. terecht opmerkt, met de Joden bedoeld) woonden.

2) Misschien moet „en" geschrapt worden. Voor personen, niet goed met de historie bekend, golden de opvolgers als zonen van hunne voorgangers; de zonen van Constantinus waren niet orthodox.

3) Wat Dr. C. over Maximus en Domitius zegt, is geheel bezijden de waarheid. Hier „sollen" niet keizers genoemd worden, want de schrijver zegt zelf dat zij monniken waren en deze bleven toch desniettegenstaande vorsten. Deze monniken zijn welbekend. In verschillende Mss van het Britsch Museum komt hunne biographie voor. Daaruit blijkt dat zij leefden ten tijde van Macarius en Isidorus Pelusiota dus ± 390 en later, en dat zij zonen waren van „keizer Valentianus". Door vriendelijke mededeeling van Dr. Hoerning te Londen, is mij ook gebleken dat in de biographie „Valentianus" de zoon genoemd wordt van Jovinianus = Jovianus, en dat deze „Valentianus" behalve M. en D. nog eene dochter had. De historische juistheid van het bericht laat te wenschen over, maar er blijkt toch uit dat Valentianus als de vader van M. en D. beschouwd werd. Is dit werkelijk zoo, dan moeten het onwettige zonen geweest zijn, daar Valentinianus I geen andere zonen had, dan Gratianus en Valentinianus II. Dr. C. heeft zijne verklaring (M. en D. = de usurpatoren Maximus en Domninus) ZDMG. 1880, S. 165 ff, gedeeltelijk gehandhaafd, althans wat Maximus betreft, en meent daar dat de vertaler er monniken van gemaakt heeft. Had Dr. C. een oog geslagen in Wright's Catal. of the Syr. Man. of the Brit. Mus. hij had geene aanleiding gehad tot zijne gewaagde gissingen en gedwongen verklaringen.

en zijn zoon den kleine [1]), en Zeno, de edele keizer, die den brief van Leo verwierp, en verscheurde, en de geloofsbelijdenis der Synode van Chalcedon afschafte, toen hij daarover zeide [2]): De vloek van den Heer Christus en zijn toorn blijve op Marcianus en zijne gemalin, die de nonnekleederen uittrok, en op zijne vierde synode, en op Dorotheus en Diodorus (of Theodorus), den zoon der zuster van Nestorius [3]), welke de IVde synode deden houden, en het ware geloof bedierven, en op Leo, hun gezel, en op Bar Sauma van Nisibis, die met sleutels gedood werd, en op ieder die over den Christus twee naturen leert, na de vereeniging. De zes vloeken, waarmede Dioscorus de vierde synode vloekte, keur ik goed en oordeel dat zij waarheid zijn: De eerste vloek: De heilige Dioscorus, de patriarch van Alexandrië, zegt: De IVde synode is vervloekt, zij en ieder die daarin staat, en ieder die daarin wandelt, en ieder die haar volgt, want zij heeft de geloofsbelijdenis der 318 tegengesproken, omdat zij leerden en toevoegden eene andere natuur aan de drieëenheid, en indien zij niet bevreesd waren geweest voor den vloek der 318 vaderen, zouden zij, evenals Nestorius, de personen vermeerderd hebben. De tweede vloek: hij vervloekt allen die zich vergaderden op de IVde synode omdat zij de heilige canones vertrad, en de bepalingen veranderde, welke de eerste, en de middelste, en de laatste vaderen hadden vastgesteld. De derde vloek welke de IVde

1) Aeth. laat weg: zijn zoon, den groote, en terecht Theodosius I en II, en geene anderen worden bedoeld.

2) Dit is natuurlijk onhistorisch.

3) Wat hier gezegd wordt, komt niet met de geschiedenis overeen. Dorotheüs is niet de bisschop van Marcianopolis (Dr. C.) die hier niets mede te maken heeft, maar Theodoretus, dit blijkt zeer duidelijk uit zijne vermelding naast Ibas op de volgende bladzijde. Theodorus of Diodorus is blijkens het door Dr. C. (ZDMG. 1880, S. 165 ff.) medegedeelde Theodorus van Mopsueste.

synode ontvangt, en die op haar blijven moge, omdat daarbij tegenwoordig was de metropolitaan van Berytus, en vele (andere) vaderen, die tegenwoordig waren op de IIIde synode en den persoon van Marcianus aannamen (?) [1]) en zij zich verzetten tegen den Heer Christus, terwijl hunne handteekeningen stonden in het protokol der IIIde synode [2]), dat zij niet weder zouden vergaderen op eene andere synode, en dat ieder, die samenkwam op eene andere synode dan de derde vervloekt zou zijn, ziet, zij hebben hun eigen vloek op zich zelven geladen. De vierde vloek over de IVde synode en ieder die haar volgt, omdat zij de waarheid, die de vaderen verkondigd hadden, heeft afgeschaft en den brief van Leo heeft aangenomen. De vijfde vloek over de IVde synode en ieder die haar volgt, omdat zij de zonen [3]) van Nestorius, en deze zijn Ibas [4]) van Edessa, en Dorotheus, en Diodorus (of: Theodorus), de zoon der zuster van Nestorius, heeft aangenomen, welke (Nestorius) de geschriften van Gregorius Theologus wilde afschaffen, en deze houdt Christus als een kind van drie maanden voor God. De zesde vloek blijve op de IVde synode, omdat zij de valsche munt van het geloof van Nestorius vertrouwden, en leerden dat de Heer Christus twee naturen en twee bijzondere eigenschappen had; en hem op twee wijzen dienden en zeiden dat hij zuiver mensch en zuiver God was. En daarom is de IVde synode vervloekt, vervloekt, vervloekt [5]), en de Maagd Vrouw Maria zal zeggen: Zij is vervloekt, en de

1) Of met andere lezing (راعوا): vreesden wegens het gelaat van Marcianus.

2) Dit kan niet anders zijn dan het concilie van Ephesus (431) en niet het latrocinium (Dr. C.). Evenwel kan Jacobus zich vergist hebben.

3) De zonen d. i. leerlingen.

4) Aeth. ten onrechte: Ahja.

5) Aeth. leest slechts eenmaal: vervloekt.

Vader en de Zoon en de Heilige Geest, de éene God zal zeggen: dat zij vervloekt is. en de Engelen zullen zeggen dat zij vervloekt is [1], en op de IV[de] synode zal de vloek blijven, zoolang hemel en aarde blijven bestaan, en op ieder die haar gevolgd is of zal volgen, of zal gelooven naar haar geloof. En ieder die haar volgt en zich bekeert, zal bevrijd zijn [2]) van al deze vloeken, en wie deze vervloekte, geëxcommuniceerde, schismatische synode, blijft volgen tot zijn einde, hij zal niet alleen rekenschap geven aan Christus, maar ook de schande en smaad ontvangen op den vreeselijken dag in tegenwoordigheid van onzen Heer Jezus Christus. En ik, de verachte onder de opperpriesters, Jacobus, zeg: Ziet ik volg het geloof der reine Apostelen ten eerste, verder het geloof der Profeten, verder het geloof der 72 evangelisten, verder het geloof van de drie geheiligde conciliën, verder het geloof van alle vaderen die geloofd bebben dat Christus éene natuur had, één wil, éene hypostase tot in alle eeuwigheid. Verder ziet, de verachte weet, en houdt voor waar dat deze wereld mijne gemeente zal gering achten en verachten, maar mijne hoop is op den Heer Christus, dat hunne herinnering niet zal afgesneden worden, en het doen van wonderen in hunne kerk niet zal ophouden, en dat zij voortdurend de bezetenen zullen blijven genezen, en de zieken gezond maken, en teekenen en wonderen doen. En dit zal hun deel zijn wegens de waarheid van hun geloof in den Heer Christus. Verder vrees ik dat men van mij zal

1) Aeth. voegt in: en de hemel en de aarde zullen zeggen dat zij vervloekt is.

2) Aeth. F. voegt hieraan toe: Amen, en eindigt daarmede de geloofsbelijdenis. Aeth. D. voegt er een geheel vreemd stuk aan toe, dat er niets mede te maken heeft.

zeggen dat ik het geheele land ben doorgegaan, en daarin heb gepredikt zonder keizerlijken lastbrief, maar ik, de verachte, roep Christus tot getuige aan over mijne zondige ziel, dat ik niets gedaan heb, dan op bevel van den Heer Christus.

En ik erken het recht der vier zetels die in de wereld zijn vastgesteld. De eerste: de Romeinsche zetel, en hij mag rechten met het zwaard, en onder hem staan de 12 kardinalen en de 5 eilanden, en hij heerscht over Illyricum en de Adriatische zee is van hem, en tot den evenaar [is zijn gebied].

En de tweede is de patriarch van Constantinopel, en hij heerscht over alle vaderen, en ieder die hem ongehoorzaam is, verwijdert hij uit zijn patriarchaat, en deze wordt te niet gedaan. En zijn rechtsgebied strekt zich uit over de vaderen van Antiochië. Hij heeft ook recht op Armenië, Turkenland en Ephesus, en tot aan Claudia ten zuiden, en ten Oosten heerscht hij tot aan de Georgiërs, en ten Noorden strekt zijn gebied zich uit over het land der Arnauten en de Hongaren en Lazen en Serben en Tscherkessen. En iedere patriarch, die er komt, behalve hij, zij vervloekt. En evenzoo is het Romeinsche patriarchaat één, en die het maakt tot twee, zij vervloekt.

En evenzoo de patriarch van Antiochië, ziet hij is onderscheiden door de wijding van het χρίσμα. En elk χρίσμα, dat hij niet verkondigt (sc. als χρίσμα), dat is nietig. En hij heeft van het land, alle zeekusten van Claudia tot Asdod, Ascalon en Gaza, en Palaestina, en Jerusalem, en Cyprus, en het binnenste Syrië, en Haurân, en het land van Akko, en Groot- en Klein-Batanea, en het land der Banu Ailâm (?) en Himyar en Nagrân en Mid-

den-Syrië, Damascus en Emesa, en Hamâth, en Schaizar, en Apamea, en het Buitenste Syrië, Haleb en de beide Iraks en Mesopotamië, en Bagdad, en het Oosten, en Diârbekr, en Azerbeidsjan, en Tebriz, en Herah (Herat), en Samarkand, en de Indiërs, en Perzië, en Socotora, en van de bergen: de berg Sinai, en de berg Tabor, en het gebergte Libanon, en de berg Djobail (Byblus), en de berg Singâr, waarop de ark aan den grond raakte. En indien iemand zich patriarch maakt behalve de heerscher over het Oosten, hij zij vervloekt.

En de zetel van Alexandrië heerscht over Alexandrië, en Misr [1]), en de twee Sayd's [2]), en de Nubiërs, en Abessiniërs, en geheel Maghrib [3]) tot aan den evenaar, en de Tekrur [4]) en de Negerslaven behooren tot zijn gebied. En hij is de rechter der patriarchen. En als een ander dan hij zich patriarch maakt, dan zij hij vervloekt.

En nu hebben wij het ware geloof duidelijk en helder gemaakt voor de wijzen in verstand en geloof. En de genade van onzen Heer Jezus Christus blijve op ieder van de geloovigen die hoort en gehoorzaam is, het eene volk voor, het andere na, en zij mogen zijn in vrijheid en steeds uitgebreider vrijheid. En wij vragen onzen Heer Jezus Christus, den Zoon des levenden Gods, die in de wereld gekomen is, en weder zal komen, dat hij de kerk blijvend rein en geheiligd houde aan zijn naam, en de kracht van den vervloekten vijand voor haar ten schande make, en haar beware door de kracht van zijn

---

1) Beneden-Aegypte.
2) Boven- en Midden-Aegypte.
3) Noord-Afrika behalve Aegypte.
4) Een volk in Soedân.

roemrijk kruis. En de genade van den Heer blijve op ieder, die doet naar hetgeen in deze substantieële geloofsbelijdenis is. Lof zij den Vader en den Zoon en den Heiligen Geest van nu aan tot voor altoos en tot in alle eeuwigheid. Amen.

AANHANGSEL IV.

De verzameling brieven en andere stukken in Add. Ms. 14602 van het Britsch Museüm.

Van de gelegenheid mij hier aangeboden maak ik gebruik om verslag te geven van de stukken door mij uit Add. Ms. 14602 van het Britsch Museüm afgeschreven. Aanvankelijk was het mijn plan ze in hun geheel of gedeeltelijk in het licht te geven. Ik heb daarvan evenwel afgezien, 1°. omdat de stukken niet in het Syrisch zijn opgesteld, maar uit het Grieksch zijn vertaald, 2°. omdat de historische belangrijkheid niet zoo groot is, dat zij eene zoo kostbare uitgave zou kunnen rechtvaardigen.

Het manuscript 127 *ff.* in 8°. op perkament geschreven, is (volgens Wright, Catal. of the Syriac Mss. of the British Museum II. p. 701—715.) uit het laatst der 6de of uit de 7de eeuw. En wanneer men bedenkt dat de jongste stukken van omstreeks 576 dagteekenen, bestaat er groote waarschijnlijkheid dat wij hier het autograaf van den verzamelaar voor ons hebben, welke meening door het zeer klein aantal fouten nog meer aanbevolen wordt.

Het handschrift is zoo duidelijk geschreven, dat er bijna geen woord is, dat den lezer eenige moeite veroorzaakt.

Alleen deze onregelmatigheid treft men er in aan, dat de eerste en laatste 25 folio's niet zoo dicht in elkander geschreven zijn als de overigen. Aanvang en slot van het manuscript hebben door het gebruik geleden, zoodat de aanwijzing van den datum verloren is gegaan.

De inhoud is:

1 De »epistola synodica" van Theodosius van Alexandrië aan Severus van Antiochië, mede onderteekend door eenige bisschoppen, presbyters en diakenen van den Klerus van Alexandrië.

Zij bevat eene geloofsbelijdenis en is geschreven in de maand Cheziron (Juni). Zij is niet door mij afgeschreven. Een gedeelte der Arabische vertaling is door Majus, Spicilegium Romanum III. Romae, 1840, p. 711 sq. in Latijnsche vertaling medegedeeld.

2 *f* 5 »Epistola synodica" van Severus aan Theodosius, geschreven 26 Juli 535.

Bevattende een antwoord op den voorafgaanden brief. Hij is niet door mij afgeschreven. Gedeeltelijk is de Arab. vert. in Latijnsche vertaling medegedeeld door Majus l. l. p. 722 sqq.

3 *f* 16. *v. a.* Brief van Theodosius over een geloof dat in zijne dagen opkwam onder de mannen zijner gemeenschap [1]).

Het is een begeleidingsschrijven van de »oratio de trinitate" van Theodosius. In deze dagen had zich het Atheïsme van Sabellius en het Polytheïsme van Arius hernieuwd. Daartegen had hij eene apologie (Mappak beruchâ) geschreven, maar deze had het vuur nog meer aan-

1) Ook in Add. Ms. 12155 is dit stuk bewaard gebleven.

gewakkerd. Op veler verzoek, door de gebeden der zijnen gedragen, heeft hij daarop eene uitbreiding zijner apologie opgesteld, waarin de leer der vaderen tegen de Haeretieken wordt verdedigd.

4 *f* 17 *v. a.* Overzicht van de verhandeling over de triniteit: wat het doel en de oorzaak van het schrijven daarvan is [1]).

Er zijn in deze dagen mannen opgestaan, die meenende te steunen op de »Vaderen", leeren dat er drie *οὐσίαι* en *φύσεις* in de triniteit zijn, omdat Christus ééne natuur genoemd wordt, en Johannes Chrysostomus, den Zoon *οὐσία τις* noemt. Dit woord *τίς* namelijk vatten zij philosophisch op, volgens de leer van Aristoteles, dat, bij een woord dat een pluralis heeft, *τίς* een individu beteekent. Wie zegt *ἄνθρωπος*, bedoelt het menschelijk geslacht, wie er *τίς* aan toevoegt één exemplaar. *Οὐσία* is dus een algemeen begrip en *οὐσία τις* zooals Joh. Chrysostomus den Zoon, en Gregorius Nazianzenus den Heiligen Geest noemt, duidt één exemplaar daarvan aan. Daaruit halen zij dan de drie *οὐσίαι* en *φύσεις*. Daardoor zijn zij zonen van Arius en het heidensch Polytheïsme geworden. Tegen deze leer zijn echter anderen opgestaan, leerende dat de personen niet *οὐσία* of *φύσις* mogen genoemd worden, en beweren, dat het wezen der Triniteit door een der personen is mensch geworden, en datzelfde zeggen zij van de Goddelijke [2]) natuur. Zulk eene verklaring is goddeloos en verschilt niet van het Sabellianisme. Deze »oratio" nu bewandelt den rechten, koninklijken weg, zonder rechts of links af te wijken, en toont aan, dat de »Vaderen" de personen, wanneer zij op

1) Eveneens in Add. Ms. 12155.

2) lees: menschelijke.

zichzelf beschouwd worden, οὐσία of φύσις genoemd hebben, terwijl zij die namen in den zin van ὑπόστασις d.i. πρόσωπον gebruikten, dat zij aangaande het wezen der triniteit nooit van een bepaald of onbepaald getal gesproken hebben, dat de kerk steeds geleerd heeft ἕνα θεὸν εἶναι τὴν ἁγίαν τριάδα ἐν μιᾷ οὐσίᾳ καὶ ἐν μιᾷ φύσει γνωριζόμενον προσκυνούμενον καὶ δοξαζόμενον.

Het eerste hoofdstuk zal omvatten 1⁰ de Mappak beruchâ (apologia), 2⁰ de leer der vaderen over de eenheid in wezen en natuur der H. Triniteit en de onderscheiding in hypostasen d. i. personen.

Het tweede hoofdstuk handelt over de hypostase van den Zoon, welke door de »Vaderen" ook οὐσία of φύσις genoemd wordt, en over het woord τίς bij de kerkvaders, en over φύσις αὐτοῦ en ἰδία φύσις.

Het derde hoofdstuk loopt over den persoon des Vaders, die ook οὐσία of φύσις wordt genoemd door de H. Vaderen.

Het vierde hoofdstuk handelt over den persoon van den H. Geest, van wien hetzelfde geldt.

Het vijfde hoofdstuk zegt: dat men de Godheid niet mag onderwerpen aan de regelen der menschelijke dialectiek en consequentiën (ἀκολουθίαι, gedachtenreeksen), daar zij ὑπὲρ οὐσιάν en ὑπὲρ φύσιν is, en dat de kerk geen bepaald of onbepaald getal οὐσίαι en φύσεις bij de H. Triniteit aanneemt, maar dat dit alleen gebruikt wordt bij de personen.

Het zesde hoofdstuk handelt over de menschwording van het Woord Gods, en wijst aan dat noch de Vader, noch de H. Geest, noch de geheele Triniteit door een der personen is mensch geworden.

Het slot der oratio vermaant de menschen om te blijven bij de bepalingen door de Vaderen vastgesteld.

Hierop volgt eene aanteekening, inhoudende dat de »Oratio" zooveel mogelijk woord over woord in het Syrisch is vertaald.

5 *f.* 19 *r. a.* »Oratio over de Triniteit" uitgesproken in Constantinopel door Theodosius. (zonder afscheiding der capita) [1]).

Wegens den toestand der kerk is hij gedwongen zijne apologie uit te breiden. Hij is echter zwak, en het onderwerp gaat het verstand te boven, daarom bidt hij dat hij niets uit zich zelf zal zeggen. Uit de kerkvaders heeft hij toereikende argumenten bijeengebracht, althans voor welgezinden. Die zich niet aan de kerkvaders stoort wordt reeds door Basilius (ep. ad virginem sacram de trinitate) veroordeeld. Dat God bestaat, weten wij uit het onderwijs des geestes en de algemeene denkbeelden, wie hij is gaat het verstand der menschen, ja der engelen, te boven, zooals Basilius getuigt. Wij moeten dus luisteren naar het Apostolisch onderwijs (Rom. 12 : 3). Voor dat hij begint, verklaart hij, dat hij, slechts om aan een verzoek te voldoen en niet om twist te verwekken, dit heeft geschreven. Hij gaat daarop over tot het mededeelen der apologie. [Hoofdinhoud] »Niet orthodox is de leer van drie *οὐσίαι* of *Φύσεις*, men kan echter van de *οὐσία* en *Φύσις* van ieder der personen spreken. Wat de menschwording aangaat, uit twee naturen is Christus samengesteld, eene Goddelijke en eene menschelijke en niet uit d e Goddelijke en d e menschelijke; zijne Goddelijke natuur was die van het Woord, zijne menschelijke die van het uit de maagd Maria aangenomene bezielde vleesch, echter is zijne natuur en persoon één.

1) Dit stuk is ook opgenomen in Add. Ms. 14541 en 12155. In dit laatste Ms. vindt men ook nog eene andere vertaling daarvan.

Van hem die anders denkt keeren wij ons af." Het uitgangspunt is Matth. 28 : 19, waar geen drie Goden geleerd worden (dat zou strijden met Deut. 6 : 4), maar de personen der Triniteit nauwkeurig worden onderscheiden. In de meeste eigenschappen zijn de drie personen gelijk, ieder heeft echter zijne bijzondere eigenschap. Derhalve is er een wezen en drie personen. Het is eene vereeniging, die toch onderscheiden, en eene onderscheidenheid, die toch vereenigd is. De eenheid wordt door Athanasius (ad Serapionem de spiritu Sancto) geleerd, het verschil tusschen *οὐσία* en *ὑπόστασις* door Basilius (ad Amphilochium) aangegeven, zoo ook door Gregorius van Nyssa (l. II c. Eunomium) en door Cyrillus (VII[de] boek der uitlegging van het Evangelie n. Joh.) Hetzelfde getuigt Cyrillus (l. VII ad Hermiam), van den Heiligen Geest sprekende, en Gregorius Theologus (Ep. I ad Cledonium en in adventum episcoporum). Ook wordt eene plaats van Athanasius aangehaald waaruit het onderscheid tusschen *οὐσία* en *ὑπόστασις* blijkt. Ten slotte wordt Severus (l. II. adv. Grammaticum) geciteerd.

C. II. Reeds Athanasius gebruikt het woord *οὐσία τοῦ λόγου* (l. II c. Arianos) en Basilius (l. II c. Eunomium), vooral Joh. Chrysostomus (l. IV comm. ad Johannis ev.) Hij wil zeggen, dat de Logos geen »flatus vocis" is, maar iets dat wezenlijk bestaat. Zoo heeft Severus het (c. Grammaticum l. II. 5) opgevat. Ook c. 28 stelt hij in deze plaats *οὐσία* gelijk met *ὑπόστασις*. Zoo heeft ook Gregorius van Nazianzus (de Spiritu Sancto) den Heiligen Geest *οὐσία τις* genoemd, om daardoor aan te duiden dat hij niet onpersoonlijk is. Zoo heeft ook hij (Theodosius) geleerd in zijne Apologie. Wat de toevoeging van *τίς* aangaat, die geeft niet te kennen dat er meer van dezelfde soort zijn. Im-

mers Gregorius van Nyssa (c. Eunomium l. V.) zegt dat de natuur der drieëenheid μία τις is, en Cyrillus (l. I Thesauri) dat zij ἁπλῆ τις καὶ ἀσύνθετος is. Hier kan toch geen sprake zijn van meerderen. Dat ook de persoon van den Eengeborene φύσις genoemd wordt, blijkt uit Basilius (Ep. ad Amphilochium) en Cyrillus (ad Hermiam l. VI.) In deze laatste plaats bezigt hij de uitdrukkingen φύσις αὐτοῦ en ἰδία φύσις van den Zoon. Hij wil daarmede niet een verschil van den Vader aanduiden, want hij schrijft dit juist om aan te toonen, dat de Heilige Triniteit ééne en dezelfde natuur heeft. Maar met dit φύσις wordt ὑπόστασις bedoeld. Immers Cyrillus (Ep. ad Reginas) noemt het Woord Gods, φύσιν τὰ πάντα ζωοποιοῦσαν, en dit wordt door Severus verklaard door ὑπόστασιν.

C. III. Het Concilie van Nicaea leerde dat de Zoon gegenereerd was ἐξ οὐσίας τοῦ πατρός. Zoo noemt ook Athanasius (l. II c. Arianos) het Woord ἴδιον γέννημα τῆς αὐτοῦ οὐσίας. Zoo ook Cyrillus (l. II ad Hermiam). Gregorius van Nazianzus spreekt van de natuur van den Vader. Zoo ook Cyrillus (ad Hermiam l. II).

C. IV. Basilius (ep. ad Amphilochium de spiritu sancto c. 18.) noemt den H. Geest οὐσία ζῶσα, en Gregorius van Nazianzus zegt, dat Hij alles met zijn wezen vervult (de spiritu sancto). Basilius (l. II c. Eunomium) spreekt van Zijne natuur, en in de controversia de Spiritu Sancto schrijft hij Hem eene δύναμις ζῶσα en eene θεῖα φύσις toe.

Het is dus duidelijk dat οὐσία en φύσις zoowel in algemeenen zin, als van de afzonderlijke personen gebezigd worden.

C. V. Gregorius van Nazianzus leert op verschillende plaatsen (l. Theologicus II, de unione monachorum, in adventum Aegyptiorum), dat God boven wezen en natuur

verheven is. Daarom misleiden zij zich, die God onderwerpen aan volgreeksen van natuurlijke woorden. Vragen wij hun: »Ieder der personen wordt, op zichzelf beschouwd, God genoemd, er zijn drie personen, zijn er dan niet drie Goden?" zij zullen dat loochenen, maar zeggen: »Op zichzelf beschouwd erkennen wij den persoon niet als God", dan mogen zij hooren naar het concilie van Nicea, dat zegt θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. Dat leert ook Gregorius van Nazianzus (l. de baptismo en c. Arianos). Dat men geen ἀκολουθίαι van woorden mag gebruiken, blijkt uit plaatsen van Basilius (l. II c. Eunomium), waar hij aanwijst, dat γέννημα beter den zin schijnt uit te drukken dan υἱός, toch moet men bij het laatste blijven, omdat de Schrift zich zoo uitdrukt.

Welke denkbeelden hebben nu de kerkvaders over een bepaald of onbepaald getal naturen en wezens in de triniteit? Gregorius Theologus (l. in adventum episcoporum) zegt dat de drie in ἰδιότητες, niet in φύσεις verschillen, en leert (c. Arianos) ééne natuur, drie ἰδιότητες, verdeeld in getal, onverdeeld in Godheid, en in zijn encomium op Athanasius getuigt hij dat deze hetzelfde leerde. Dat vindt men ook in den logos in adventum episcoporum Zoo ook leeren dit Gregorius van Nyssa (logos katechetikos) en Severus (ep. ad Joannem et Joannem presbyteros). Wij mogen dus geen aantal wezens en naturen aannemen, en indien door een kerkvader deze uitdrukking gebruikt wordt, staat zij voor hypostase, hetgeen blijkt uit een citaat van Gregorius Theologus (ܥܠ ܦܘܠܐ).

c. VI. Over de menschwording van God het Woord. Deze wordt ἕνωσις, vleeschwording, en samenstelling genoemd,

daar er eene vereeniging plaats had der ééne natuur of persoon van God het Woord en van zijne ἰδία σάρξ, welke van eene redelijke en verstandige ziel voorzien was. Deze leer wordt ontwikkeld door Athanasius (de fide) en Cyrillus (l. Prosphoneticus ad Theodosium). Derhalve is niet de geheele drieëenheid, Vader, Zoon en H. Geest één geworden met de geheele menschheid, maar alleen God het Woord. Er zijn er echter, die gebruik maken van het woord van Dionysius Areopagita (de divinis nominibus) waar hij spreekt over de Godheid der drieëenheid: »Zij wordt ook φιλανθρωπία genoemd, op uitnemende wijze, omdat zij van het onze waarachtig en volledig door een harer personen deelgenoot is geworden." Cyrillus heeft (c. Grammaticum l. 2. c. 28) hunne meening weêrlegd. Maar het is ook niet uit de woorden van Dionysius te halen, want hij laat volgen: »daar zij opnieuw tot zich riep en herstelde de vernedering der menschheid, omdat uit haar de eenvoudige Jezus op onuitsprekelijke wijze werd samengesteld, en eene tijdelijke maat aannam, hij de eeuwige, en binnen onze natuur kwam, hij die elke orde van alle naturen te buiten ging, terwijl de onveranderlijkheid, en onverwarbaarheid zijner waarheid bleef bestaan." Hieruit volgt dat niet de Triniteit door een der personen, maar Jezus mensch werd, en dat hij niet de algemeene menschelijke natuur, maar eene volledige menschelijke natuur aannam (tegenover de leer van Arius en Apollinaris). En op eene andere plaats (de divinis nominibus l. II) spreekt hij dit duidelijk uit.

Hiermede is de bewijsvoering afgeloopen en gaat Theodosius over tot de vermaningen dat, terwijl de duivel vele onrechtzinnige gedachten zaait wegens woorden als Joh.

14 : 28, 6 : 38, 17 : 3, 20 : 17, en Mc. 13 : 32, de zijnen mogen volharden in de waarheid, en door hun gedrag geene oorzaak tot scheuring mogen geven, waarvan, zooals Johannes Chrysostomus zegt, de schuld zelfs niet door het bloed van het martelaarschap wordt geboet.

Deze verhandeling over de Triniteit is ± 549 geschreven (zie het volgende nummer).

6 *f.* 35 *r. a.* Brief met canones van Theodosius [1]).

Daar er ondanks de verhandeling over de triniteit velen over de leer der drieëenheid en andere punten elkander verketterden, en zijne afwezigheid uit Alexandrië en lichaamszwakheid een nauwgezet gerechtelijk onderzoek onmogelijk maakten, had hij geboden dat de geschriften, waartegen bezwaar was gemaakt, door de schrijvers te niet zouden gedaan worden. Dit was ook geschied. Hij heeft de zijnen vermaand tot broederlijke liefde en het gebed voor den vrede der wereld en de rust van keizerin Theodora. Allen die zijne geschriften inzonderheid de »oratio de trinitate" verwerpen, snijdt hij van zijne gemeenschap af. Daarna gaat hij over tot de canones. I Niemand mag in een anderen »coetus" dienst doen, en niemand mag een vreemd geestelijke ontvangen, (tenzij hij om reden van vreemdelingschap een tijd heeft doen verloopen) voordat er een onderzoek heeft plaats gehad. II Niemand mag zonder onderzoek aangenomen worden, indien hij om reden van twist zijnen »coetus" verlaten heeft III Niemand die aan het hoofd van eene »coetus" staat, mag zijne tegenpartij (voor den rechtbank) verdrijven, vóór de zaak beslist is. IV Niemand mag van een zijner medepriesters verklaren, dat hij

1) Eveneens in Add. Ms. 14541.

met hem geen dienst wil doen, om iets dat deze bedreven zou hebben, tenzij die man veroordeeld is. V Niemand mag een geestelijke van iets belasteren, waarop straf staat, ten zij bij acte van beschuldiging. Kan hij deze niet bewijzen, dan wordt hij gestraft met die straf, welke hij zijner tegenpartij had toegedacht.

Blijkens de vermelding van den dood van Theodora moet dit stuks na 548 geschreven zijn. Vroeger is aangetoond dat de wijding van Paulus van Antiochië, die toen de oratio de Trinitate kende en aannam ± 550 plaats had. Tusschen 548 en 550 valt dus de vervaardiging van N°. 5 en 6, daar er zeker niet veel tijd tusschen het schrijven dezer stukken verloopen is.

7. *f.* 37. *r. b.* Onderteekening van de priesters in Constantinopel, gegeven aan Theodosius, die hij ook vorderde van zijne synodia [1]).

Longinus, priester der kerk van Alexandrië [2]), betuigt daarin zijne instemming met de oratio de Trinitate van Theodosius, en vervloekt de tegenstanders.

8. *f.* 37. *v. b.* Brief van Theodosius aan de Bisschoppen van het Oosten, Jacobus, Conon, Eugenius en de anderen. Sergius, de patriarch van Antiochië, is overleden. Theodosius zelf is oud en zwak. Begaan met het lot der kerk en den weduwstaat der kerk van Antiochië verzoekt Theodosius den bisschoppen den abt Paulus aan te nemen, opdat hij zijne plaats vervullen en met hen gemeenschappelijk de belangen der kerk zou behartigen. Eunomius van Amid zal dezen brief overbrengen. Eerst had Th. hem

1) Ook in Add. Ms. 14541.
2) De latere bisschop van Nubië.

door Conon willen zenden, maar Athanasius (de zoon der dochter van Theodora) had hem dit afgeraden. Bij dezen brief was een andere aan de Armeniërs ingesloten, die verloren is gegaan.

9. *f.* 39. *r. a.* Brief van denzelfde aan dezelfden.

In dezen brief, wiens inhoud, volgens zijn zeggen, alleen aan den secretaris bekend is, dringt Th er op aan, dat zij zoo spoedig en heimelijk mogelijk den abt Paulus tot patriarch van Antiochië zullen wijden. Ook deze brief is door Eunomius overgebracht.

10 *f.* 39. *v. a.* Brief van Jacobus, Eugenius en Eunomius aan Theodosius

Zij geven hunne vreugde te kennen over de zorg door Theodosius aan het heil der kerk besteed, en deelen hem mede, dat ook in hun oog Paulus de geschikste persoon voor den patriarchalen zetel van Antiochië was. Daarom hebben zij terstond en heimelijk (opdat Paulus niet ontvluchten zou) den wil van Th. uitgevoerd, en geven dezen nu van het verrichte kennis, opdat hij die wijding zou bekrachtigen. Onderteekenaars zijn Jacobus, Eugenius en Eunomius, bisschoppen, Conon, b. v. Tarsus, Johannes, b v. Kinnesrin, Johannes, b. der Epiropolis [1]) van Seleucia, Sergius, bisschop [van Charan], Johannes, bisschop [van Sura of van Dara].

11. *f.* 40 *v. b.* Brief van Theodorus [b. v. Bozra] aan den patriarch Paulus, geschreven te Constantinopel, omdat hij den vorigen brief niet had kunnen onderteekenen.

Hij aanvaardt daarin met blijdschap de wijding van Paulus. Onderteekend door Theodorus, bisschop der Oostelijke dioecese.

---

1) Wat hiermede bedoeld wordt, weet ik niet.

12. *f.* 41. *r. a.* Brief van Theodosius aan de orthodoxe bisschoppen van het Oosten (Jacobus en de overigen).

Met blijdschap heeft hij door Eunomius den brief ontvangen, waarin de handoplegging van Paulus wordt medegedeeld. Vervolgens prijst hij Paulus zeer, een man die, daar hij zonder voorafgaand beraad tegelijk door hem en de Oostersche bisschoppen werd aangewezen, stellig van den Vader der lichten de handoplegging heeft ontvangen. Hij heeft dan ook in zijn antwoord op de epistola synodica van Paulus de wijding bekrachtigd.

13 *f.* 42. *r. a.* Epistola synodica van Paulus aan Theodosius.

Paulus maakt eerst aan Th. de bezwaren bekend, die bij hem bestonden tegen de aanvaarding van het ambt van patriarch. Maar na lang beraad heeft hij die overwonnen, en nu zendt hij dan ook zijne geloofsbelijdenis aan Theodosius. Hij verklaart in te stemmen, met diens onlangs geschreven verhandeling over de Triniteit tot omverwerping van het Polytheïsme (d. i. Tritheïsme), zoo ook met het Henoticon van keizer Zeno, dat zijn ontstaan te danken heeft aan de razernij van Eutyches. Hij verwerpt de volgende ketters en ketterijen: de Julianisten [Aphthartodoceten], Gnostici en Manichaeërs, Arius, Eunomius, Macedonius, Sabellius, Apollinaris, Eutyches, Artemon, Paulus [van Samosata]; Photinus, Diodorus [van Tarsus], Theodorus [van Mopsueste] Nestorius, Andreas [van Samosata] Ibas, Theodoretus, Eutherius van Tyana, Irenaeüs Digamus [van Tyrus], Alexander van Mabbug [Hierapolis] [1]), Cyrus [2]), Johannes van Aegae [3])

1) De zes laatsten op de rooversynode afgezet.

2) Van hem is, voor zoover ik weet alleen de naam bekend. Evagrius, H. E. III. 31. Victor Tunnun. A°. 499. Zach. Mit (Anecd. Syr. III). p. 296.

3) Men verbetere, dit zij in het voorbijgaan gezegd, Zach. Mit p. 102. 11. ܕܓܐܘܣ in ܕܐܓܐܘܣ.

en Bar Sauma, den Pers [b. v. Nisibis], en zijne verderfelijke canones, verder het concilie van Chalcedon en den brief van Leo [1]). Dit stuk werd door mij niet afgeschreven.

14. *f.* 48. *r.* Epistola Synodica van Theodosius aan Paulus. Deze, een antwoord op de voorafgaande, bevat eveneens eene geloofsbelijdenis. Zij is niet door mij afgeschreven.

15. *f.* 52. *r. a.* Brief van eenige abten aan Theodosius.

Dankbetuiging aan dezen voor de aanstelling van Paulus. De brief laat zich aangenaam lezen, iets dat bij deze soort van litteratuur eene groote uitzondering is.

16. *f.* 53. *r. b.* Brief van dezelfde abten aan Paulus.

Betuiging van blijdschap over zijne wijding, en huldiging.

17. *f.* 54. *r. a.* Copie van den brief van Jacobus en de overige monniken van het klooster van Aphthonius aan Theodosius: dienende om hem te bedanken voor zijne zorgen met betrekking tot de kerk, gebleken uit de aanwijzing van Paulus.

18. *f.* 54. *r. b.* Copie van het 1ste Entolicum van Theodosius aan Paulus.

Theodosius had gehoopt nog eenige handopleggingen in zijne dioecese te kunnen verrichten; maar daar de kerkelijke vrede niet aanbrak, en de ziekelijkheid van zijn lichaam hem andere verwachtingen deed voeden, verzoekt hij nu Paulus zijne plaats te willen innemen en Longinus te wijden tot bisschop voor het christelijke volk der Nobadus [2]), en anderen tot priesters. diakenen en lectores om hem te vergezellen.

---

1) Dezelfde lijst van ketters komt ook voor *f* 4 van dit Ms. (afgedrukt bij Wright. Catal. of the Syr. Man. II. p. 701 en bij Zach. Mit. p. 296. met weinige afwijkingen).

2) Zie Land. Joh. b. v. Ephesus. Leyden. 1856 Anhang.

Deze brief moet omstreeks 565 of 566 geschreven zijn [1]).

19. *f.* 54. *v. b.* Tweede Entolicum van Theodosius aan Paulus.

In dezen brief verzoekt hij Paulus weder zijne plaats te willen vervullen en de Aegyptische kerk van priesters te willen voorzien. Hij staat hem toe eenige Oostersche bisschoppen mede te nemen, opdat hij in alles zijne plaats zou kunnen vervullen zoowel in handopleggingen, als in andere kerkelijke wetten en τόποι, en opdat niets zonder zijn wil en oordeel zou uitgevoerd worden. Hij heeft ook aan de bisschoppen Johannes, Leonidas en Josef geschreven, dat zij hem behulpzaam zouden zijn. Tot bekrachtiging van dit zijn schrijven heeft hij de onderteekening verzocht en verkregen van Johannes van Ephesus, Johannes, b. v. Pelusium, Longinus, pr. en Petrus, diaken der kerk van Alexandrië en Basilius, pr. der kerk van Constantinpel, allen in de hoofdstad tegenwoordig.

Deze brief moet, daar hij later is dan de voorgaande ± 566 geschreven zijn.

20. *f.* 56. *r. a.* Brief van Theodosius aan de bisschoppen Johannes, Leonidas en Josef.

Omdat zijne zonden hem niet toelieten persoonlijk tot hen te komen, heeft hij Paulus gevraagd zijne plaats te willen vervullen, en nu verzoekt hij hun bij dezen Paulus goed te ontvangen en behulpzaam te willen zijn.

21. *f.* 56. *v. a.* Brief van Theodosius aan den bisschop Theodorus [2]) en de monniken, abten en geloovige broeders in Thebaïs en Arcadia [3]).

1) Joh. Eph. H. E. IV. 5. 8.
2) Waarschijnlijk Theodorus, bisch. v. Philae. Joh. Eph. H. E. IV. 9.
3) Beide provinciën der Heptanomis.

Afschrift van den voorafgaanden brief.

22. *f.* 56. *v. b.* Brief van Theodosius, aan de geestelijken, monniken en geloovige gemeente van Alexandrië (verkorte inhoud)[1]. Zonder ophouden vermeld ik u in mijne gebeden, en smeek ik God dat hij mij een weg tot u bereide. Reeds lang geleden hebben geloovigen mij aangezocht om de vakante plaatsen te vervullen. Doch wegens de ongunst der tijden, hebben wij dit niet kunnen doen. Daar ik hoopte eens tot u te zullen terugkeeren, heb ik het tot nog toe uitgesteld, terwijl het geheele Oosten en andere plaatsen sinds korten tijd met vrome priesters en bisschoppen vervuld zijn. Doch omdat ik zeer oud en ziek ben, heb ik nu besloten Paulus, den wettigen Patriarch van Antiochië, tot u te zenden, met eenige Oostersche bisschoppen, om in mijne plaats geestelijken aan te stellen en in kerkelijke zaken beslissingen te nemen. Wij hebben aan de nog overgebleven bisschoppen geschreven, dat zij hem helpen zouden. Al wat Paulus doen zal, bekrachtigen wij en beschouwen dat als onze eigene daad. Wij wenschen dat de Heer zich late verbidden en ons waardig keure, u van aangezicht tot aangezicht te zien. Wanneer wij op Gods genade en almacht zien, betaamt het ons niet de hoop te laten varen. Want wat bij de menschen onmogelijk is, is bij God mogelijk.

Deze brief is ook onderteekend door de onderteekenaars van N°. 19.

23. *f.* 58. *v. a.* Copie van den brief van den Patricius Harith aan Jacobus [Baradaeüs].

Hij verzoekt Jacobus bij hem te komen tot de behan-

1) De brieven worden door mij overal verkort met gebruik van den 1sten of 3den persoon weder gegeven.

deling eener kwestie tusschen Paulus en Jacobus, welke die kwestie is, wordt niet gezegd.

24. *f.* 58. *v. b* Copie van den brief van Jacobus aan den bisschop Eunomius.

Deze brief handelt over de zaken van het klooster van Aphthonius. Wat de zaak is, wordt niet gezegd. Athanasius, de kleinzoon van Theodora, wordt daarin genoemd als een getrouw aanhanger van Theodosius, Paulus en Eunomius, en als iemand, die bij den keizer in gunst staat.

De brief moet 550/551 geschreven zijn, toen Eunomius nog leefde en Paulus reeds patriarch was.

25. *f.* 59. *r. a.* Brief van de orthodoxe bisschoppen in Constantinopel, aan de orthodoxe bisschoppen, geestelijken, abten, en geloovigen in het Oosten. Gericht aan Jacobus [Baradaeüs], Theodorus [van Bozra], Johannes, Johannes, Johannes [1]), en Sergius [van Charan].

Zij deelen mede dat, zooals bekend is, Theodosius zijne verhandeling over de Drieënheid geschreven had tot bestrijding der ketterij, en dat zijne geheele geestelijkheid dat stuk had onderteekend. Na den dood van dezen patriarch waren er eenige menschen opgestaan, die door woord en geschrift het gezag der »Oratio de Trinitate" wilden ondermijnen. Met hen hadden zij in tegenwoordigheid van tusschenpersonen gesproken, en in een zaal van het »Goddelijk Paleis" (nl. van Hormisdas) een syndocticum opgesteld (N°. 26), ook onderteekend door de Oostersche abten, die in Constantinopel aanwezig waren. Na verloop van éénen dag verijdelden evenwel de tegenstanders dit alles weder door διαμαρτυρίαι. Van welken aard die wa-

1) Deze drie zijn zeker dezelfden als de onderteekenaars van N°. 10.

ren, kan men zien uit het boek, dat door hen in Azië geschreven werd. Wij scheidden ons daarom weder van hunne gemeenschap af. Maar nadat eenige vrome mannen ons weder hadden samengebracht, en wij vele dagen met elkander verhandeld hadden, maakten wij weder een syndocticum of allocutie (N°. 27). Maar terstond werd deze overtreden door de tegenstanders, die ook lasterpraatjes tegen ons in omloop brachten, die ons veel kwaad hadden kunnen doen, indien de menschlievendheid van keizer en keizerin (Justinus II en zijne gemalin) ons niet begunstigd had. In die dagen kwamen ons uw ijver voor het ware geloof ter ooren, en ook dat er in Alexandrië veel beroering was wegens de ketterij der vele *οὐσίαι* of *θεότητες*, dat men daar cautiones (*ἀσφάλειαι*) had gemaakt ter verdediging van het geloof van Theodosius, en dat, toen ook hier de tegenstanders niet van hunne dwalingen genazen, de bisschop Johannes door de voorlezing van een geschreven stuk, van den »ambon" der kerk, het Atheïstische boek ter verdediging der ketterij, en hem, die het had geschreven, (nl. Johannes Philoponus) in den ban deed. (N°. 28). En ook uwe broederschap heeft een syndocticum (N°. 29) uitgevaardigd, en uwe bisschoppen Jacobus en Theodorus eenen algemeenen zendbrief (N°. 30) aan de vergaring uwer heilige kloosters gezonden om hen te vermanen niemand op te nemen, die niet eerst de ketterij der Polytheïsten en Atheïsten had afgezworen. Daarenboven heeft uw hoofd een tweede syndocticum (N°. 31) uitgevaardigd waarin gij de leer der Vaderen bekrachtigd en het Atheistische boek en zijn schrijver, met den ban getroffen hebt. Uw voorbeeld is nagevolgd door de geestelijken en abten van Cilicië en Isaurië. Zij hebben onze »allocutie" en uw

»syndocticum" aangenomen. Over dit alles zijn wij zeer verheugd en daarom bekrachtigen wij het door onze instemming. Hierbij zenden wij ook onze syndoctica. Daarop volgt nog eene geloofsbelijdenis tegenover het Tritheïsme. Eusebius, Conon [1]), Sergius, Johannes, Polychronius en andere geestelijken der hoofdstad groeten u. Onderteekend is het stuk door Johannes van Ephesus, Stephanus [b. v. Cyprus Joh. Eph. H. E. I. 16], Elisa [l. l. I. 15.] Ptolomaeüs, Longinus [b. der Nubiërs] en Paulus [wschl. de bissch. v. Aphrodisias l. l. I. 14].

26. *f.* 62. *v.* *b.* Copie van het Syndocticum gemaakt in de hoofdstad en in Alexandrië (zonder onderteekening).

27. *f.* 63. *r.* *b.* Copie van de apologie of 2de allocutie (προσφώνησις) gemaakt tusschen ons en de Cononieten en Eugenianen in Hormisdas (paleis). Om een voorbeeld van een dergelijk stuk te geven lever ik hier de vertaling.

Broeders, er staat geschreven, wij overtuigen de menschen, doch Gode zijn wij openbaar (II Cor. 5 : 11), en dat wij bereid moeten zijn tot verantwoording, aan ieder die ons rekenschap vraagt van de hoop, die in ons is (I Petr. 3 : 15). Dewijl wij derhalve deze geestelijke onderwijzingen in ons verstand hebben opgenomen (ἐν νοΐ λαβόντες), wij geringen, hebben wij het goed gedacht, gemeenschappelijk alle oorzaak tot ergernis weg te nemen, en uwe liefde mede te deelen, dat is aan allen, die in onze gemeenschap volharden, welke overeenstemming wij onder elkander bezitten over het rechte geloof en dat wij niets dat ξένον of ἀλλότριον is aan de met God bekleede (θεοφόροι) heiligen, die tot de mysteriën der kerk zijn toegelaten,

1) Blijkbaar een ander dan de Tritheïet.

denken of zullen denken, maar dat wij hun onderwijs aanhangen. En verder wat die dingen aangaat, welke door hem, die bij de heiligen is, onzen vader en aartsbisschop der heilige kerk Gods der Alexandrijnen, door Theodosius, zijn vastgesteld, daaromtrent belijden wij derhalve, in alle dingen, die door onzen bovengenoemden zaligen Papa Theodosius gedaan zijn, of met zijn verlof, of met zijne toestemming, in de heilige kerk Gods, die bij ons is, hetzij door leeringen, hetzij door canones, hetzij door handoplegging, van den eersten dag zijner handoplegging tot zijnen laatsten ademtocht, dat zij vast en behoorlijk en onwankelbaar zijn, en ook zijne »oratio", die over de heilige en *ὁμοούσιος* triniteit voor korten tijd is opgesteld, omtrent die kwestie, welke ontstaan is. Hun echter, die zich keeren of keeren zullen tegen de leer van die »oratio", hun verkondigen wij dit. Wegens de onderteekening nu, die gemaakt is door de Godliefhebbende geestelijken, die in de hoofdstad wonen, en door de heilige synodia van zijne *μακαριότης* [Theodosius] heeft het goedgedacht dat het aan het algemeene gericht van alle orthodoxe bisschoppen der heilige kerk Gods bij ons zou overgelaten worden hierover een onderzoek te doen. En wat door hen beslist wordt, volgen wij allen. Niemand moge derhalve daarover twisten met een ander, tot wij een gemeenschappelijk oordeel uitspreken, maar ieder moge zonder eenigen strijd met den ander gemeenschap houden, zoowel degenen die onderteekend als die niet onderteekend hebben. Indien er dan iemand gevonden wordt die het gemeenschappelijk oordeel niet wil volgen, van den zoodanige wenden wij het gelaat af. Wij belijden dan met dezen [misschien: daarenboven] zooals geleerd is door onzen zaligen Papa Theodo-

sius dat wij niet zullen leeren, of spreken, of denken: τρεῖς θεοὺς ἢ τρεῖς τινας θεους, ἢ τρεῖς θεότητας, ἢ τρεῖς τινας θεότητας, ἢ τρεῖς οὐσίας, ἢ τρεῖς τινας οὐσίας, ἢ τρεῖς φύσεις, ἢ τρεῖς τινας φύσεις, ἢ πλῆθος θεοτήτων ἢ οὐσιῶν ἢ φύσεων, ἢ ὄχλον θεοτήτων ἢ οὐσιῶν ἢ φύσεων, ἢ ἀριθμόν ὁριστὸν ἢ ἀόριστον θεοτήτων καὶ οὐσιῶν καὶ φύσεων ἐν τῇ ἁγίᾳ και ὁμοουσίῳ τριάδι, welke uitspruitsels zijn van het Heidensche Polytheisme, of dat de Godheid van den Vader niet is de Godheid van den Zoon, of van den Heiligen Geest, maar eene andere en een andere, want wij weten dat een en hetzelfde, zonder verandering, is het wezen en de natuur der Godheid en der drie hypostasen, en dat wij het niet wagen te leeren, te zeggen of te denken dat de Godheid, d. i. het wezen en de natuur van de Heilige en eenwezend zijnde Triniteit, hetgeen hetzelfde wil zeggen als de heilige Triniteit, door een zijner hypostasen is vleesch geworden, maar dat wij belijden dat die ééne uit de Triniteit, namelijk de hypostase van God het Woord, welken wij, wanneer hij op zich zelf beschouwd wordt, evenals den Vader en den Heiligen Geest, als waarachtig God en wezen en natuur kennen, zooals de heilige Vaderen geleerd hebben, dat die alleen vleesch en mensch is geworden door den H. Geest en uit de heilige en altijd maagdelijke Moeder Gods Maria, een vleesch dat met ons gelijkwezend is, en gelijkt op onze hartstochten (πάθη), dat bezield is met eene redelijke en intellectueele ziel, deze is ook samengesteld?, terwijl noch de Vader, noch de Heilige Geest vleesch of mensch zijn geworden. Van hen dan die iets anders dan deze dingen leeren, omdat zij niet rechtzinnige gedachten hebben, maar die vreemd en onbekend zijn aan het Apostolisch onderwijs der met God bekleede

(θεοφόροι) Vaderen keeren wij ons af, en oordeelen dat zij vreemd zijn aan onze gemeenschap. Tot bevestiging en overtuiging van het geloovige volk heeft ieder onzer deze verantwoording onderteekend, nl. Johannes [van Ephesus], Conon, Eugenius, Stephanus, Elisa, Longinus.

28. *f.* 64. *v. a.* Copie van het banvonnis uitgesproken door bisschop Johannes (na de ἀσφάλειαι door de Alexandrijnen gemaakt) te Alexandrië

Banvonnis over al wat over de drieënheid geschreven is door Johannes Grammaticus, die ook Philoponus wordt genoemd, maar in waarheid Atheüs is, en allen, die die geschriften aannemen, over Johannes Philoponus zelf, over elken priester, die hem het avondmaal uitreikt, over Sabellius en degenen, die zijne leer aannemen.

29. f. 64. v. b. Copie van het 1ste Syndocticum, gemaakt door de oostersche abten na den dood van Theodosius op den 17den Ijar 615 Aerae Antioch. (567, 17 Mei) in het klooster van Mar Bassus te Bethabu.

Zie de onderteekeningen in Wright's Catalogue II, p. 706.

30. f. 65. v. b. Brief van de bisschoppen Jacobus [Baradaëus] en Theodorus aan de orthodoxe monniken.

Zie over den inhoud N°. 25.

31. f. 66. r. a. Copie van het 2de Syndocticum, opgesteld door de oostersche abten.

Na de uitvaardiging van het 1ste Syndocticum, hebben eenige Tritheïsten de onbeschaamdheid gehad, de eenvoudigen door woord en geschrift in de war te brengen. Zij vertelden namelijk, dat ook Jacobus [Baradaëus] en Theodorus, en alle abten der provincie Antiochië, twee uitgezonderd, met hen overeenstemden. De leugenachtigheid daarvan wordt bewezen door den brief van Jacobus en

Theodorus aan Paulus (N°. 34). Ook hadden de abten vernomen, dat er een anoniem geschrift in omloop was, schijnbaar tegen de leer van Sabellius, maar inderdaad ter verdediging van het Tritheïsme geschreven. Zij wilden dit boek ook in het Syrisch vertalen, maar door de zorg van God en Jacobus is hun plan verijdeld geworden. Daarna ontvingen wij ook brieven van Jacobus en Theodorus (N°. 30) en uit Constantinopel een schrijven van de daar vertoevende bisschoppen, overgebracht door monniken uit de beide kloosters van St. Cyrus en St. Zaccheüs (Zaccai) te Callinicus [1]). Wij besloten toen weder samen te komen in het klooster van Mar Bassus, den 3den Canun Cherai 619 Aerae. Antioch. (lees 616 = 3 Januari 568), indictione prima [2]). Daar werden de brief der bisschoppen uit Constantinopel en het Godslasterlijke boek der ketters, voorgelezen, en de eerste met aandacht, het laatste met gesloten ooren aangehoord, en tengevolge daarvan de vroegere beslissingen tegenover de Tritheïeten bekrachtigd en verscherpt. (Men zou namelijk in de verschillende plaatsen nauwkeurig laten onderzoeken, wie deze ketterij aankleefden, om op die wijze het onkruid af te scheiden).

De onderteekeningen zijn afgedrukt bij Wright, l. l. II, p. 707, 708.

32. f. 68. r. a. Brief van dezelfde abten aan Jacobus [Baradaeüs].

Daarin wordt eerst Jacobus zeer geprezen en dan eene

1) Men herinnert zich dat volgens N°. 25, onder de onderteekenaars van N°. 26 ook Oostersche abten waren.

2) Hieruit blijkt genoegzaam dat in de opgave 619 de ܘ en ܛ van plaats hebben gewisseld.

verklaring gegeven, dat de abten niet zullen afwijken van de leer der Vaderen en daarom zoowel het Dyophysitisme als het Tritheïsme en Sabellianisme vervloeken. Vervolgens brengen zij Jacobus in herinnering, dat, toen door de ketters op eene vergadering in Callinicus, die uit alle streken bijeen was gekomen, een stuk werd te voorschijn gebracht, waarin, niettegenstaande den naam van Severus op den titel, volstrekt geene veroordeeling der ketterij gevonden werd, dat toen de geloovigen dat stuk hadden verscheurd. Indien dan later een gelijk of dergelijk stuk afgegeven is, betuigen zij dat dit niet door hen (de abten) of met hun medeweten geschied is. Hun is een gerucht uit de hoofdstad ter oore gekomen dat eenigen, die doen of zij tot de hunnen behooren, van Jacobus en Theodorus vertellen, dat zij instemmen met het geloof, dat in die sekte wordt gevonden. Zij verzoeken Jacobus mede te deelen, of dit verhaal waar is of niet, terwijl zij er hem tevens op wijzen, dat, indien hij het bovengenoemde stuk werkelijk verdedigt, dit aanleiding zal geven tot veel vijandschap en verdeeldheid.

33. f. 69. r. a. Brief van Paulus van Antiochië aan de bisschoppen Jacobus en Theodorus.

Eenigen uit de ketters hebben, omdat ik de leer der Vaderen verdedig, allerlei lasterpraatjes over mij uitgestrooid, en verteld, dat gij niet alleen daaraan geloof slaat, maar ook instemt met hunne ketterij. Ik geloof deze dingen wel niet, maar er zijn eenvoudigen die ze gelooven, en daarom verzoek ik u openbaar mede te deelen wat gij over de verhandeling van Theodosius over de Triniteit denkt.

34. f. 70. r. b. Brief van Jacobus en Theodorus aan Paulus.

Zij beginnen Paulus te troosten over het leed hem door de ketters aangedaan. God geeft bij beproeving troost, en doet niemand meer lijden ondervinden dan hij vermag te dragen. Zij zelven nemen niet alleen hem (Paulus) aan, maar ook al wat door de kerkleeraars van Athanasius af tot Severus en Theodosius toe geleerd of gedaan is. Zij zijn verbaasd dat sommigen wagen te vertellen, dat zij instemmen met hetgeen van Paulus wordt verhaald, daar zij dikwijls zulken praters den mond hebben gestopt, zooals ook vele der broederen weten.

35. f. 70. v. b. Copie van den brief der Oostersche abten aan de orthodoxe bisschoppen, priesters en diakenen in Constantinopel.

Jacobus [Baradaeüs] (wiens lof hier wordt vermeld) heeft ons bezocht, en uwe groeten overgebracht. Wij hebben hem als een Engel Gods, ja als Christus zelf ontvangen, en met vreugde uwe gezondheid in Christus vernomen. Bij de komst van onzen gemeenschappelijken vader, hebben wij, zooals van zelf spreekt, een feest aangericht. Maar deze vreugde werd met droefheid vermengd, toen wij hoorden dat in de hoofdstad strijd was ontstaan over de wettigheid der ordening van Paulus. Doch ziende op de epistolae synodicae door Paulus en Theodosius gewisseld, blijven wij Paulus getrouw. Dat getuigenis van Theodosius is ons een plechtanker, en wij denken er niet over de zaak in kwestie kanonisch te onderzoeken.

De onderteekeningen zijn afgedrukt bij Wright, l. l. II,

36. f. 72. r. a. Copie van een brief van Jacobus [Baradaeüs] aan Conon en Eugenius.

Jacobus smeekt hun toch te willen ophouden met hun schadelijk werk. Bij de liefde van Christus, spaar de kerke

Gods, spaar mijnen ouderdom, spaar uwe eigene zielen. Indien het mogelijk is, vereenigt u met uwe tegenstanders. Gaat beiden van daar [Constantinopel] en komt naar de plaatsen, waarheen gij geroepen zijt. Dan zullen wij met elkander kunnen spreken, en zal God wellicht aan deze ergernissen genadiglijk een eind maken. Indien gij niet naar mij hoort, zal mij veel bitters overkomen, en het kwaad nog toenemen. Maar weet dit wel, van alles, wat Theodosius gedaan heeft kunnen wij niet afwijken.

37. f. 72. v. a. Brief van Jacobus [Baradaeüs] aan Johannes [van Ephesus], Eunomius [1]), Stephanus, Longinus en die met hen zijn.

Indien ik niet bekommerd en bedroefd was over het lot der kerk, zou ik u niet geschreven hebben. Indien Israël bedroefd is geweest over het lot van den stam Benjamin, die in den strijd gevallen was, hoeveel te meer past het Christenen God van ganscher harte te bidden, dat hij niemand late verloren gaan. Het kwade kan alleen door het goede overwonnen worden. Indien er dan eenige twist of hartstocht in het spel mocht zijn tusschen u en de aanhangers van Eugenius, laat dien varen. Indien zij werkelijk ketters zijn, vereenigt u met elkander, opdat er geen scheuring ontsta. Doch dit moogt gij weten, dat ik in alles instem met Theodosius en Paulus. Daarop volgen eenige groeten aan aanzienlijke inwoners van Constantinopel Johannes den chartularius, Andreas den sacellarius, Isaäc den scholasticus, Petrus en Eudaemon den ἀπέπαρχος Johannes, den schoonzoon van Antipatra, en Antipatra zelve, en Juliana, en Maria, de ἐπάρχισσα.

---

1) Deze naam moet door den verzamelaar zijn ingelascht, daar Eunomius reeds vele jaren te voren overleden was.

38. f. 73. v. b. Brief van de Orthodoxe bisschoppen in het Oosten aan de Orthodoxe bisschoppen in Constantinopel.

Afzenders zijn Jacobus [Baradaeüs], Sergius [v. Charan] en drie Johannessen [van Kinnesrîn, Seleucia en Sura of Amid]. Geadresseerd is hij aan Theodorus [van Bozra] Johannes [van Ephesus] Stephanus, Ptolemaeus, Elisa en Paulus.

Zij roemen de voortreffelijkheid van de leer der Kerkvaders, vooral van Theodosius wat betreft het Tritheïsme, en halen uit diens verhandeling over de Drieënheid eenige stukken aan. Zij verklaren aan te nemen wat te Constantinopel door de Godvruchtige geestelijken gedaan en uitgevaardigd is ten opzichte van de Tritheïeten, zij betuigen hunne orthodoxie, verklaren dat zij de Tritheïstische denkbeelden van het boek van den ματαιοπόνος en polytheïst, Johannes Grammaticus, evenals de leer van Sabellius, verwerpen. Die deze leerstellingen aanhangen en verkondigen, scheiden zij van de kerk af en verklaren zij voor vreemd aan de heilige gemeenschap en kerkdienst. Zij verzoeken allen broederen met hen deze veroordeeling te onderteekenen. Het stuk is dan ook door de geadresseerden onderteekend.

39. *f.* 75. *v. a.* Brief van de orthodoxe bisschoppen aan de orthodoxen in de verschillende provinciën.

Nu reeds drie jaren lang hebben wij Conon en Eugenius vermaand, dat zij zouden blijven bij hetgeen door Theodosius geleerd is. Maar zij hebben op dat verzoek niet gelet. Eveneens handelden de Oostersche abten met hen. Ten laatste hebben wij eene encyclica uitgevaardigd (N°. 38). Wij lieten hun door Patricius Harith verzoeken deze en-

encycliek te willen onderteekenen, wij hebben hen echter daartoe niet kunnen overhalen. De brief, die tot begeleiding van deze encycliek door Harith aan Conon en Eugenius overhandigd werd luidde aldus [1]: Na den dood van Theodosius heeft de duivel de kerk in verwarring gebracht door de ketterij van het Tritheïsme. In die dagen smeekte ik [2], in Constantinopel vertoevende, ulieden de rust der kerk niet te verstoren; te vergeefs. In Callinicus verzocht ik Eugenius eene geschrevene verantwoording op te stellen; hij gaf er geen gehoor aan. Toen gij naar de hoofdstad vertrokken waart, smeekte ik u schriftelijk, te willen ophouden en hier te komen om samen te spreken (N⁰. 36): Gij weigerdet. Nadat Harith mij en Paulus tot zich had geroepen, zonden Theodorus en ik u een brief, (deze is verloren, wschl. is hij tegelijk met N⁰. 37 verzonden) waarin ik u schreef dat gij toch de eenheid der kerk zoudt bevorderen. Gij hebt daarop niet geantwoord. De mannen van Aegae en gij, Eugenius, zonden mij later een brief met verzoek, of ik met u een samenkomst zou willen houden en daartoe bij u komen. Ik liet mij overhalen, en kwam met eenige monniken uit het klooster van Aphthonius in den winter te Garbdisu? (ܠܓܪܒܕܝܣܘ). Gij wildet u echter niet rechtvaardigen, maar naamt de toevlucht tot smadelijke woorden tegen mij en anderen, en tegen het syndocticum van Constantinopel. Ik vraagde u echter nog, of wij een gemeenschappelijk schrijven aan de geloovigen zouden richten. Maar ook dat wildet gij niet; zoodat ik verplicht was het verloop van dit alles aan de gemeenten

1) Evenals het overige wordt ook deze ingelaschte brief door mij verkort.
2) Dit is Jacobus Baradaeüs, die den brief heeft opgesteld.

van Aegae, Tarsus en Isaurië naar waarheid mede te deelen. En nu smeeken wij nogmaals: Laat er geen strijd onder ons zijn. Wij hebben eene encycliek opgesteld waarin wij onze volkomene instemming met de leer van Theodosius betuigen. Wij verzoeken u deze te onderteekenen. Als gij dat niet doet, zullen wij verplicht zijn tegen u te doen, wat wij vroeger nooit gedacht hadden te zullen moeten doen. Na ontvangst van dezen brief hebt gij drie dagen bedenktijd. Deze brief was onderteekend door Jacobus, en eveneens door ons allen. Wij hebben alles gedaan om den vrede te herstellen, door brieven zoowel als door personen vooral door den patricius Harith. Maar wij zijn er niet in geslaagd. Wij zonderen hen van de eenheid en gemeenschap met ons af, omdat zij op onze brieven niet gelet, en zich om het verzoek van Harith niet bekommerd hebben, en evenmin de encycliek hebben willen onderteekenen Erkent hen daarom niet langer als bisschoppen of priesters en verwijdert u van hunne gemeenschap. De onderteekenaars zijn dezelfden als die van N⁰. 38.

40. *f.* 78. *v. b.* Brief van dezelfden aan de geestelijken en het volk van Arabië.

Op allerlei wijzen hebben wij getracht Conon en Eugenius te overtuigen, en zoo ook hebben wij, Oostersche bisschoppen, een brief aan hen gezonden, dien hun de Patricius Harith heeft overhandigd. Zij hebben daarop niet geantwoord. Toen schreven wij, Oostersche bisschoppen, eene apologie, (N⁰. 38) welke ook door de bisschoppen in Constantinopel werd onderteekend. Harith gaf hun daarop den brief der Oostersche bisschoppen over, waarin hun drie dagen bedenktijd was gegeven. Zij aarzelden en vraagden langer uitstel. Nog vijf dagen werden hun toegestaan.

Maar zij onderteekenden niet en sneden alle hoop voor hun leven af. Wij gingen toen over tot hunne afzetting. Dit moesten wij u mededeelen, opdat gij met de ketters geen gemeenschap moogt hebben. Het stuk is onderteekend door de onderteekenaars van N°. 39.

41. *f.* 81. *v. a.* Brief van de abten van Arabië aan de orthodoxe bisschoppen. Antwoord op den voorafgaanden brief, dankbetuiging en geloofsbelijdenis. Ongeveer 200 abten hebben dezen brief onderteekend (hunne handteekeningen afgedrukt bij Wright l.l. II. 709—714).

De volgorde der stukken betrekking hebbende op het Tritheïsme kan met eenige nauwkeurigheid opgemaakt worden, deels uit de aanwijzingen door N°. 25, N°. 31 en N°. 39 gegeven, deels uit de wijzigingen in de abtsnamen der zelfde kloosters. Daardoor komen wij tot de volgende rangschikking.

N°. 35. Winter 566/567.
N°. 26, 27. Begin 567.
N°. 29 17. Mei 567.
N°. 32, 33, 34, 30. Zomer 567.
N°. 28. Najaar 567?
N°. 31. 3 Jan. 568.
N°. 25. Lente 568.
N°. 36 en 37. 568.
N°. 38, 39, 40 en 41. 569,

Het gesprek van Jacobus met Conon en Eugenius in Constantinopel valt dan tegen den winter 566/567, met Eugenius in Callinicus, Zomer (of Lente) van 567, in Garbdisu (?) Winter 568/569, de afzetting tegen den winter van 569/570.

42. *f.* 85. *v.* Antwoorden van een der orthodoxen, Ser-

gius, den kluizenaar, gericht tot den priester Johannes den grijsaard van Risch'aina in antwoord op zekere vragen aan den laatste voorgelegd door den priester Johannes den Lamme, die het klooster van Mar Bassus verlaten had.

Niet door mij afgeschreven.

43. *f.* 110. *v.* Epistola Synodica van Theodorus, patr. van Alexandrië aan Paulus van Antiochië. Inhoudende eene geloofsbelijdenis. Het stuk dateert uit 575/576.

Niet door mij afgeschreven.

44. *f.* 116. *v. b.* Synodaalbrief van Paulus van Antiochië aan Theodorus van Alexandrië.

Paulus meldt de ontvangst van N°. 43 en geeft Theodorus raadgevingen omtrent de verhouding tot zijne tegenstanders. Evenals indertijd tegen Theodosius de Gajanieten, zoo waren ook nu velen tegen hem in verzet gekomen. Velen daarvan zouden zeker voor eeuwig verloren gaan, maar desniettegenstaande moest men toch trachten te behouden, die gered kon worden. Hoe dit moest geschieden, met welke woorden men hen moest zoeken te overtuigen, wordt dan door Paulus beschreven. Daarna geeft hij eene zeer uitvoerige uiteenzetting van de leer der Triniteit.

Het stuk is gedeeltelijk door mij afgeschreven. Het is het laatste der verzameling.

REGISTER.

1) A = Aanteekening.

STELLINGEN.

I.

Het recht van den geschiedschrijver om eene eigene opvatting van het gebeurde voor te dragen, kan hem nooit ontheffen van de verplichting om, door juiste en volledige mededeeling van de berichten, den lezer tot een zelfstandig oordeel over de waarde dier opvatting in staat te stellen.

II.

Tegen de echtheid van de geloofsbelijdenis van Jacobus Baradaeüs bestaan geene afdoende bezwaren.

III.

Het »uitvoerige" leven van Jacobus Baradaeüs is niet door Johannes van Ephesus geredigeerd.

IV.

Justinianus is niet geweest de verdediger der kerkelijke orthodoxie.

V.

Het oordeel van Baur over Cyrillus en Nestorius is billijker dan dat van Neander.

VI.

De synode bij Victor Tunnunensis A° 499 vermeld, is waarschijnlijk de synode te Tyrus 514.

VII.

De woorden van Gibbon, Decline and Fall C. XLVII: »the reigns of Justin, Tiberius, Maurice and Phocas are distinguished by a rare, though fortunate, vacancy in the Ecclesiastical history of the East" zijn onjuist.

VIII.

De pseudo-Isidorische decretalen zijn afkomstig uit de dioecese Rheims, echter niet van aartsbisschop Ebo.

IX.

Dat de Nederlandsch Hervormde kerk, Staatskerk geweest is, is schadelijk geweest voor haar geestelijken bloei.

X.

De synode van Dordrecht was in haar recht, toen zij de Remonstranten uit de kerk zette.

XI.

Het materieel beginsel van het Protestantisme bestaat in de erkenning van de volstrekte souvereiniteit Gods en van Zijne vrije genade, door de verlossing in Jezus Christus, den uitverkorenen geschonken. In de Hervormde Kerken is dit beginsel het zuiverst gehandhaafd.

XII.

In eene »moderne" dogmatiek heeft de Christologie geene beteekenis.

XIII.

Volgens de leer van Calvijn was de gansche Heilige Schrift onfeilbaar, en niet alleen het Woord van God, in de Heilige Schrift te onderscheiden.

XIV.

De gelijkenis van den verloren zoon (Lc. XV) leert niets aangaande de verlossing van den zondaar.

XV.

In II Cor. XV : 14 wordt de lichamelijke opstanding van Christus bedoeld.

XVI.

Terecht zegt Dr. Ritter (De Monadenleer van Leibniz, blz. 155): We kunnen uit het systeem van Leibniz het geheele begrip van God lichten, zonder het systeem schade te doen. Integendeel zou het er bij winnen. Het bestaan van God is geen consequentie der monadenleer.

XVII.

De bewering van E. von Hartmann dat het »Moral princip" van Jesus transcendentaal-eudaemonistisch en egoïstisch was, is eene algeheele miskenning van diens leer.

XVIII.

De noodleugen is volstrekt af te keuren.

XIX.

Hosea I—III moet symbolisch worden opgevat.

XX.

De stelling, dat er slechts een gradueel onderscheid tusschen ware en valsche profeten bestond, is onjuist.

XXI.

De meening van den hoogleeraar Loman aangaande het historisch bestaan van Jezus berust slechts schijnbaar op een historischen grond.

XXII.

De bezwaren tegen de echtheid van Paulus' brief aan de Philippensen zijn ongegrond.

XXIII.

Er is geen grond om Phil. IV:2 symbolisch op te vatten.

XXIV.

Gal. III : 20 is onverstaanbaar.

XXV.

Conjecturaalkritiek worde op het N. T. dan alleen toegelaten, als de emendatie volkomen evident is.

XXVI.

'Αντίτυπον (1 Petr. III : 21) beteekent niet »res praefigurata" maar tegenbeeld.

XXVII.

II Petr. III : 10 moet in plaats van κατακαήσεται (Tischendorf VII) stellig οὐχ εὑρεθήσεται gelezen worden; dit is echter geene gissing.

XXVIII.

Het is wegens het gebrek aan bronnen onmogelijk eene beschrijving te geven van den Phoenicischen godsdienst.

XXIX.

De beteekenis der geloofsbelijdenis der Protestanten en Katholieken is ten opzichte der maatschappelijke ontwikkeling niet zoo groot als E. de Laveleye zou willen doen gelooven.

XXX.

Het Algemeen reglement der Nederl. Herv. kerk vestigt eene consistoriaal-hierarchie die in eene gereformeerde kerk niet te dulden is.

XXXI.

Het is wenschelijk dat de toelating tot de Evangeliebediening in de Ned. Herv. kerk het karakter van een examen verlieze, en dat zij voor de classes geschiede.

XXXII.

Het mottopreeken, vergeestelijken of symboliseeren van den tekst is een te kort doen aan de waardigheid van het Schriftwoord.

XXXIII.

De zorg voor het onderwijs worde zoo veel mogelijk aan de ouders overgelaten.

XXXIV.

De oplossing der eedsquaestie is alleen te vinden in de invoering van den eed bij substitutie.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Blz. 11 r. 4, weigert lees: weigeren.

» 19 A. 2, Aphtartodoceten l. Aphthartodoceten.

» 22 r. 23, ¹) l. ²).

» 24 r. 25, orthoxie l. orthodoxie.

» 43 r. 8, evangeliarum l. evangeliarium.

» 45 A. 1, p. 368 lees: p. 178 en 233 sq.

» 54 r. 24, ܙܠܐ nl. is vlgs Castellus arundo gracilis. Nicephorus zegt dat hij zoo genoemd werd wegens zijne groote *εὐτέλεια*.

» 58 A. 2, Scleucîa l, Seleucîa.

» 59 A. 2, Bethabu schijnt bij Apamea te liggen. Dit schijnt althans te volgen uit hetgeen Abbé Martin ZDMG. 1876. p. 224. IIme Rem. zegt.

» 59 A. 4, Het kl. van Mar Channina lag volgens B. Hebr. Chr. Eccl. I. p. 250 tusschen Balas (Barbalissus) en Callinicus.

» 60 A. 3, ܘܠܐܫܝܪ̈ܐ l. ܘܠܐܣܝܪ̈ܐ.

» 61 A. 4, Canische bisdommen met l. Carische bisdommen niet

» 61 A. 7, Hij wijdde nl. den primas Orientis Achudemes in het jaar 559, zie B. Hebr. Chr. Eccl. II. p. 99.

» 74 A. 1, De Syrische vertaling van Askosnages is niet van Greg. Bar. Hebr. maar wordt reeds bij Joh. v. Eph. gevonden (zie B. Hebr. Chr. Eccl. I. 224. A. 2) die echter den naam Askomages niet vermeldt. De moeielijkheden blijven echter bestaan.

» 81 r. 21, haar l. hun.

» 92 A. 1, tot Adam, *en*, werden l. toen Adam, *en*, werd.

» 97, Bij deze blz. behoort Aant. 1 v. blz. 98.

» 114, r. 15, bewijzen l. bewijst.

Blz. 121 r. 8, هدا l. هذا.
» 121 r. 18, ليعاقبة l. اليعاقبة.
» 122 r. 6, الاشبلح l. والاشباح.
» 124 r. 13, وفسفوا l. وفسقوا.
» 124 r. 15, بالحوع l. بالجوع.
» 127 r. 7, لمراة l. المراة.
» 136 r. 13, العدراء l. العذراء.
» 137 r. 4, يعفوب l. يعقوب.
» 138 r. 1, wschl. is het 1ste woord على te lezen en in A. l. B. C الى te plaatsen.
» 150 r. 20, den Messias l. Christus.
» 150 r. 21, bekleedt l. bekleed.
» 161 r. 18, tot aan l. over.
» 168 r 2, over l. voor.

Hier zijn alleen zinstorende drukfouten opgenomen. De overige gelieve de lezer zelf te verbeteren.